

รายงานการวิจัย

การพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมใน
การส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี
THE ACTIVITY DEVELOPMENT AND THE SUPPORT TO
THE MORAL TEACHERS ROLES IN BUDDHIST
EDUCATION IN PALI SECTION

พระมหาไพจิตร อุตตมธมโม

วรรณัท พรมศรี

มนตรี รอดแก้ว

อาทิตย์ แสงเฉวก

พระครูสังฆรักษ์ยศวีร์ ปมุตโต

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.)
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2566

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี (2) เพื่อพัฒนากิจกรรมและส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี (3) เพื่อประเมินความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้เข้าร่วมการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ครูสอนนักเรียน บาลี ครูสอนพระพุทธศาสนา ครูพระสอนศีลธรรมนักเรียน บาลี จำนวน 140 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม จำนวน 30 ข้อ แบบประเมินความพึงพอใจ จำนวน 20 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย,ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน,ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้วยวิธีของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation (r)) การวิเคราะห์การถดถอยของพหุคูณ Multiple Regression Analysis : MR และวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า :

1. สภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธ ศาสนาแผนกธรรมบาลี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้าน โดยด้านที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือด้านการอบรมศีลธรรม รองลงมาคือด้านการสอนธรรมศึกษา ด้านด้านผู้ประสานงานโรงเรียนวิถิพุทธ ส่วนด้านที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือด้านการสอนพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี

2. ผลการทดสอบความสัมพันธ์ของระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ที่มีความสัมพันธ์กันทั้ง 4 ด้าน พบว่ามีความสัมพันธ์กันทางบวก ($r = .450,369,462,667$, $sig < .01$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี พบว่า มีตัวแปรผลบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา ทั้ง 4 ด้าน ที่ร่วมกันทำนายปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P\text{-value} = .000$) ซึ่งตัวแปรทั้ง 3 สามารถอธิบายการผันแปรของปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ได้ร้อยละ 58.3 ($R^2 = .583$) สามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบได้ดังต่อไปนี้

$$Y = .901 + .294X_1 + .243X_2 + .234X_3$$

4. ความพึงพอใจหลังการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี โดยรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้าน ด้านที่มีความพึงพอใจสูงสุด คือด้านวิทยากร รองลงมาด้านบรรลวุฒิปุทธประสงค์ ด้านอาคารสถานที่ และด้านที่มีความพึงพอใจต่ำสุด คือด้านรูปแบบของกิจกรรม

คำสำคัญ : 1. บทบาท, 2. ครูสอนศีลธรรม, 3. พระพุทธศาสนา, 4. บาลี

ABSTRACT

This research aims to (1) study the problems and factors affecting the role of moral teachers in promoting Buddhist education in the Dharma and Pali program; (2) develop activities and strengthen the role of moral teachers in promoting Buddhist education in the Dharma and Pali program; and (3) evaluate the satisfaction with the activities promoting the role of moral teachers in promoting Buddhist education in the Dharma and Pali program. The sample for this research includes participants in the development of activities and promotion of the role of moral teachers in Buddhist education in the Dharma and Pali program, Dharma and Pali teachers, Buddhist education teachers, and moral teachers, totaling 140 individuals. The research tools used include interviews and a questionnaire with 30 items. The satisfaction assessment questionnaire has 20 items. The statistical methods used for data analysis include frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson Product Moment Correlation (r), Multiple Regression Analysis (MR), and Descriptive Analysis.

The research results found that :

1. The problems and factors affecting the role of moral teachers in promoting Buddhist education in the Dharma and Pali program are generally at a high level. Specifically, the area with the highest evaluation is moral training, followed by Dharma education teaching. The area with the lowest evaluation is the coordination role in Buddhist path schools, while the teaching of Buddhist education in the Dharma and Pali program ranks lowest.

2. The results of testing the relationships between the factors affecting the role of moral teachers in promoting Buddhist education in the Dharma and Pali program, across all four areas, show a positive correlation ($r = .450, .369, .462, .667$, $\text{sig} < .01$) with statistical significance at the .01 level.

3. The study of factors affecting the role of moral teachers in promoting Buddhist education in the Dharma and Pali program found that all four variables jointly predict the factors influencing the role of moral teachers in promoting Buddhist education with statistical significance ($P\text{-value} = .000$). These three variables can explain 58.3% ($R^2 = .583$) of the variance in the factors affecting the role of moral teachers in promoting Buddhist education in the Dharma and Pali program. The prediction equation in raw score form is as follows:

$$Y = .901 + .294X_1 + .243X_2 + .234X_3$$

4. The overall satisfaction after the development of activities and the promotion of the role of moral teachers in promoting Buddhist education in the Dhamma-Pali division was at a high level. In terms of specific aspects, the highest satisfaction was with the lecturers, followed by achieving the objectives and the facilities. The aspect with the lowest satisfaction was the format of the activities.

Keyword : 1.Role, 2.Moral Teachers, 3.Buddhism, 4.Pali

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศิลปะธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) และสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งได้รับความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากท่าน พระครูธรรมจักรเจติยาภิบาล และ ศ.ดร.ศิริชัย อดิศักดิ์วัฒนา ที่ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ทำให้งานวิจัยนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือเพื่อใช้ในการการวิจัย อันประกอบด้วย พระมหาจามิกร มาสโก พระมหาทศพร สุขุมโก ผศ.ดร.อดุลย์ คนแรง ผศ.ดร.เกษภา ผาทอง และ นายณัฐวุฒิ สงวนงาม ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษา เนื้อหา ระเบียบวิธีวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ซึ่งท่านทั้งหลายได้ช่วยแนะนำแก้ไขให้สมบูรณ์และสำเร็จได้ด้วยดี

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณ ผู้บริหาร คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย และเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 3 ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการดำเนินการเรื่องรายงานการวิจัย

ขออนุโมทนาในพระคุณบิดา มารดาของข้าพเจ้า ที่ให้ความอุปถัมภ์ และเป็นกำลังใจในการศึกษาวิจัย เป็นอย่างดีมาตลอด คุณงามความดีอันใดที่เกิดจากการศึกษาวิจัยเล่มนี้ ขอน้อมเป็นธรรมบูชาเพื่อระลึกถึงคุณแห่งคำสอนของพระบรมศาสดา และขออุทิศส่วนกุศลอันเกิดจากธรรมทานนี้แต่ผู้มีอุปการคุณทุกท่านเทอญ

พระมหาไพจิตร อุตุตมธมโม,ดร.

หัวหน้าโครงการวิจัยและคณะ

30 เมษายน 2568

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญรูปภาพ	ญ
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
1.3 สมมติฐานของการวิจัย	4
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	4
1.5 นิยามศัพท์	5
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	6
2 แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท	7
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาครู	17
2.3 บทบาทครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา	22
2.4 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม	30
2.5 บริบทของพื้นที่วิจัย	41
2.6 ความพึงพอใจ	44
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	46
2.8 กรอบแนวคิดที่ใช้ในงานวิจัย	53
3 วิธีดำเนินการวิจัย	54
3.1 รูปแบบของการวิจัย	54
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	54
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	55

3.4 การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัย	55
3.5 วิธีดำเนินการวิจัย	57
3.6 ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย	58
3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล	62
3.8 สถิติที่ใช้ในการวิจัย	63
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	64
4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	64
4.2 ขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล	64
4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	65
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	77
5.1 สรุปผลการวิจัย	77
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	80
5.3 ข้อเสนอแนะ	82
บรรณานุกรม	83
ภาคผนวก	88
ประวัตินักวิจัย	127

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ 3.1	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	55
ตารางที่ 4.1	จำนวนร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	65
ตารางที่ 4.2	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผล ต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธ ศาสนา แผนกธรรมบาลี โดยรวมและรายด้าน	66
ตารางที่ 4.3	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผล ต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธ ศาสนา แผนกธรรมบาลี ด้านการสอนพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี	67
ตารางที่ 4.4	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผล ต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธ ศาสนา แผนกธรรมบาลี ด้านการอบรมศีลธรรม	68
ตารางที่ 4.5	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผล ต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธ ศาสนา แผนกธรรมบาลี ด้านการสอนธรรมศึกษา	69
ตารางที่ 4.6	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผล ต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธ ศาสนา แผนกธรรมบาลี ด้านผู้ประสานงานโรงเรียนวิถิพุทธ	70
ตารางที่ 4.7	แสดงความสัมพันธ์ของระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอน ศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ที่มี ความสัมพันธ์กันกับการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา ทั้ง 4 ด้าน	71
ตารางที่ 4.8	รูปแบบสมการที่คาดว่าจะเป็นไปได้จากการคัดเลือกตัวแปรของสมการ แบบหลายขั้นตอน	72
ตารางที่ 4.9	การวิเคราะห์ความแปรปรวน	72
ตารางที่ 4.10	การวิเคราะห์ความแปรปรวน	73
ตารางที่ 4.11	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจหลังการพัฒนา กิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริม การศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี โดยรวม และรายด้าน	75

สารบัญรูปภาพ

แผนภาพที่		หน้า
2.1	กรอบแนวคิดของการวิจัย	53

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยประกอบไปด้วยสถาบันทางสังคมหลายสถาบันแต่สถาบันที่มีความใกล้ชิดกับคนในสังคมมากที่สุดและเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมก็คือสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาและสถาบันศาสนา โดยเฉพาะสถาบันศาสนานั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าประชาชนส่วนใหญ่ของสังคมไทยนับถือพระพุทธศาสนามีความเกี่ยวพันกับวิถีชีวิตของคนในชาติ และยิ่งแสดงถึงสัญลักษณ์แห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติ เป็นที่มาของวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีและการขัดเกลาทางสังคม ถ้าพิจารณาองค์ประกอบของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าและพระธรรมคำสั่งสอน มีพระสงฆ์เป็นผู้เผยแผ่ธรรมให้แก่อุบาสกอุบาสิกาหรือประชาชนและสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนาโดยมีวัดเป็นองค์กรทางศาสนาที่เป็นพื้นฐานของสังคม และพระภิกษุสงฆ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมแล้วจะเห็นได้ว่าไม่สามารถแยกออกจากกันได้ (พระมหานาคศักดิ์ จันทราลักษณ์. 2548 : 73) เกี่ยวกับบทบาทในทางพระพุทธศาสนา ในการดำเนินงานของกรมการศาสนาตามศาสนาตามกฎกระทรวงมีอำนาจหน้าที่ทำนุบำรุง ส่งเสริม และให้ความอุปถัมภ์คุ้มครองกิจการด้านพระพุทธศาสนา และศาสนาอื่นๆที่ทางราชการรับรอง ส่งเสริมพัฒนาความรู้คุณธรรม ส่งเสริมความเข้าใจอันดีและสร้างความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งดำเนินการเพื่อให้คนไทยนำหลักธรรมของศาสนามาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เป็นคนดี มีคุณธรรม ตระหนักดีว่าในวิถีชีวิตของคนไทยมีความผูกพันประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อและหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาตลอดระยะเวลาอันยาวนาน โดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นปูชนียบุคคลที่มีบทบาทในการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาและเสริมสร้างคุณค่าทางจิตใจให้แก่ประชาชนสืบต่ออย่างหนาแน่นในรากฐานทางวัฒนธรรมของไทย (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. 2553 : 3)

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีนับแต่สมัยสุโขทัยสืบมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 แห่ง กรุงรัตนโกสินทร์ การศึกษาของพระภิกษุสามเณรมีอยู่อย่างเดียว คือ “การศึกษาพระปริยัติธรรม วิธีการ สอน และการสอบตามประเพณีดั้งเดิม คือ การแปลด้วยปากสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ของพระเจ้าแผ่นดิน พระภิกษุสามเณรผู้สอบพระปริยัติธรรมได้ทรงยกย่อง แต่งตั้งเป็นเปรียญ แต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เรียกว่า “บาเรียน” จัดเป็น 3 ชั้นคือ ชั้น 1 เรียกว่าบาเรียนเอก ชั้น 2 เรียกว่าบาเรียนโท ชั้น 3 เรียกว่าบาเรียนตรี หลักสูตรที่ใช้สำหรับเล่าเรียนและสอบความรู้ใช้พระไตรปิฎกเป็นอักษรขอมจารีกลงในใบลาน ผู้แปลได้พระสูตรที่คณะกรรมการกำหนดให้ได้เป็นบาเรียนตรี แปลได้พระสูตรพระวินัยเป็นบาเรียนโท แปลได้ทั้งพระสูตรพระวินัยและพระปรมัตถ์เป็นบาเรียนเอก ครั้น ถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ในรัชกาลที่ 2 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แก้ไขหลักสูตรที่ใช้สอนและสอบพระ ปริยัติธรรมเสียใหม่ ความประสงค์เพื่อจะให้พระภิกษุสามเณร ผู้รับ

การศึกษาที่มีความรู้ที่ขึ้นกว่าเดิม โดยจัด ชั้นบาเรียนเป็นประโยคๆ ผู้สอบได้ตั้งแต่ประโยค 3 ขึ้นไป จึงนับว่าเป็นบาเรียน เรียกตามลำดับชั้นว่า บาเรียน 3 ประโยค 4 ประโยค ตามลำดับจนถึง 9 ประโยค” (กรมการศาสนา. 2539 อ้างใน พระมหาสุธรรม สุรตโน (แก้วเคน). 2560 : 39-40) การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมในสมัยรัตนโกสินทร์เป็นระบบการจัดการศึกษาที่ยังคงรูปแบบคล้ายสมัยอยุธยาตอนปลาย ทั้ง ด้านสถานที่เรียน ครูผู้สอน แต่มีการแก้ไขหลักสูตรการเรียนการสอน และการสอบใหม่ ในสมัยรัชกาลที่ 2 หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีถูกจัดแบ่งหลักสูตรให้กว้างออกไปเป็น 9 ชั้น คือ ชั้นประโยค 1 ถึงชั้นประโยค 9 พร้อมทั้งจัดให้มีผู้รับผิดชอบเป็นสัดส่วน และเปลี่ยนระบบการสอบจากปากเปล่าเป็น สอบด้วยข้อเขียนในสมัยปลายรัชกาลที่ 6 เมื่อปี พุทธศักราช 2459 โดยใช้ คัมภีร์ประเภทอรรถกถาและฎีกา มาเป็นแบบเรียน และแบบสอบแทนพระไตรปิฎกจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ เมื่อนับความเก่าแก่ของหลักสูตรจะ พบว่าใช้มาแล้วกว่า 100 ปี ในขณะที่หลักสูตรแกนกลางของระบบการศึกษาแห่งชาติได้ถูกปรับเปลี่ยนเกือบ ทุก 5 ปี

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ที่มีผลต่อ ความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและบาลี นอกจากจะเป็น การศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอนแล้ว ยังได้ชื่อว่าเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาไว้ อีกด้วย โดยเฉพาะการศึกษาภาษาบาลี เพราะถ้าไม่รู้จักภาษาบาลีแล้วก็จะไม่มีผู้ใดสามารถรู้และเข้าใจพระพุทธรวณะใน พระไตรปิฎก ถ้าขาดความรู้เรื่องพระไตรปิฎกแล้ว พระพุทธศาสนาที่จะต้องเสื่อมสูญไปด้วย ด้วยเหตุนี้ กษัตริย์ผู้เป็นศาสนูปถัมภกตั้งแต่โบราณมาจึงทรงทางนุบำรุงสนับสนุนการเล่าเรียนพระปริยัติธรรม และทรง ยกย่องพระภิกษุสามเณรที่เรียนรู้พระพุทธรวณะโดยพระราชทานราชูปการต่างๆ มีนิตยภัตรเป็นต้น จึงจัดให้มีการสอบพระปริยัติธรรม เพื่อให้ปรากฏต่อสาธารณชนว่า “พระภิกษุสามเณรรูปใดมีความรู้มากน้อยแค่ไหนเพียงใด เมื่อปรากฏว่าพระภิกษุสามเณรรูปใดมีความรู้ถึงขั้นที่กำหนดไว้ พระมหากษัตริย์ก็ทรงยกย่อง พระภิกษุสามเณรรูปนั้นให้เป็นมหาเปรียญ ครั้นอายุพรรษาถึงขั้นเถรภูมิ ก็ทรงตั้งให้มีสมณศักดิ์ในสังฆมณฑล ตามควรแก่คุณธรรมและความรู้ เป็นครูบาอาจารย์สอนพระปริยัติธรรมสืบๆ กันมาจนบัดนี้” (กรมการศาสนา. 2539 อ้างใน พระมหาสุธรรม สุรตโน (แก้วเคน). 2560 : 39)

บทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา พระภิกษุผู้ทำหน้าที่ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจึงมีบทบาทที่จะสนองตอบต่อนโยบายในอันที่จะเข้าไปมีบทบาทการมีส่วนร่วมสอนศีลธรรมในโรงเรียนตามที่หน่วยงานต้นสังกัดได้มอบหมายให้ดำเนินการ ถือว่าเป็นหน้าที่ต้องกระทำ ปัจจุบันโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นบทบาทหน้าที่ของมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ช่วยในการบริหารจัดการโดยแยกจำนวนพระสอนศีลธรรมส่วนหนึ่งไปบริหารจัดการด้วยตนเอง ตามนโยบายที่ได้รับมอบหมายจากกระทรวงศึกษาธิการ ด้วยสาเหตุดังกล่าว ทำให้พระสอนศีลธรรมในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีทั้งอายุ วุฒิการศึกษา จำนวนพรรษา สถานภาพทางคณะสงฆ์ และจำนวนปีที่สอน ทำให้เกิดความหลากหลายในเรื่องของการสอนศีลธรรมในโรงเรียนและพบว่าโรงเรียนที่พระสอนศีลธรรมเข้าไปสอนศีลธรรมในโรงเรียนกับมีบทบาทการมีส่วนร่วมในงานหลายอย่างให้กับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน นอกจากบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการ โดยเป็นครูประจำรายวิชาพระพุทธศาสนาและเป็นผู้รับผิดชอบโครงการส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนทั้งหมด นอกจากนี้ยัง

มีบทบาทสอนธรรมศึกษาคีรี โท และเอก และส่งเข้าสอบธรรมศึกษาในสนามสอบอีกด้วย (จักนรินทร์ เหลืองอ่อน. 2554 : 4-5)

ในปัจจุบันปัญหาการขาดแคลนครูสอนศีลธรรม ซึ่งสภาพปัจจุบันที่เป็นปัญหา และอุปสรรคในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีผล จากการที่รัฐได้ออกพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 และมี กฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่งผลให้ระบบการศึกษา ของชาติเปิดกว้าง ให้ โอกาสแก่ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามชอบใจ อีกทั้งระบบการศึกษาของรัฐได้ขยาย ออกไปอีก ส่งผลโดยตรงต่อศาสนทายาทที่จะเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาลดจำนวนน้อยลง การศึกษาพระ ปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีลดลงอย่างต่อเนื่อง คณะสงฆ์ควรที่จะปรับปรุงหลักสูตรกลับไม่ ปรับปรุง เพื่อให้การศึกษาของคณะสงฆ์เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป และทางอย่างไรเพื่อให้มีการแต่ง คัมภีร์ที่มีคุณค่าทาง พระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้น ให้แพร่หลายเป็นที่ยอมรับของสังคมไทยต่อไป ในรอบ ทศวรรษที่ผ่านมาสภาพการ จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีทั้ง 5 ด้าน สรุปได้ ดังนี้ 1) ปัญหาอุปสรรคด้านหลักสูตร คือ เนื้อหาของหลักสูตร มีมากเกินไป ขาดการแก้ไข ปรับปรุง และไม่ เหมาะสมกับผู้เรียนในปัจจุบัน 2) ปัญหาอุปสรรคด้านการจัดการเรียนการสอน คือ การจัดครูเข้าสอน ยังไม่เป็นระบบ และได้มาตรฐานขาดแผนการเรียนการสอนที่ชัดเจน และการสอนขาดความยืดหยุ่น 3) ปัญหาอุปสรรคด้านสื่อการเรียนการสอน คือ สื่อที่ทันสมัยมีไม่เพียงพอ สื่อที่มีอยู่ขาด คุณภาพ ไม่ได้มาตรฐาน 4) ปัญหาอุปสรรคด้านกิจกรรมการเรียนการสอน คือ กิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ของ ผู้เรียน มีน้อยเกินไป ขาดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับสิ่งที่ได้เรียนมา 5) ปัญหาและอุปสรรค ด้านการ วัดผลและประเมินผล คือ เวลาในการเตรียมตัวเพื่อ วัดผลประจำเดือนน้อยเกินไป การวัดผลเน้น ความจำเป็นหลัก และขาดการบันทึกข้อมูลที่เป็นระบบ ขาด แผนการเรียนการสอนที่ชัดเจน และการ สอนขาดความยืดหยุ่น (พระมหาสุธรรม สุรตโน (แก้วเคน). 2560 : 38)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของ ครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี โดยมีความสำคัญต่อ พระพุทธศาสนา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คำสอนของพระพุทธเจ้า ได้รับการรักษาและสืบต่อกันมา ในรูปแบบของภาษาที่คนยุคปัจจุบันเรียกว่าภาษาบาลี คำสอนของพระพุทธเจ้าในรูปแบบภาษาบาลี มีความสำคัญต่อความเป็นชาวพุทธ ในพิธีสังฆกรรมสำคัญ ๆ ทางพระพุทธศาสนา ล้วนต้องใช้ภาษา บาลี สังฆกรรมนั้น ๆ จึงจะสำเร็จได้ เช่น เวลาผู้ชายบวชเป็นพระภิกษุ พิธีในการบวชทุกขั้นตอน จะต้องใช้ภาษาบาลี ต้องทำเป็นภาษาบาลี ถ้าไม่มีภาษาบาลี การบวชของพระภิกษุสามเณรใน พระพุทธศาสนาก็จะไม่สมบูรณ์ แม้พิธีผูกสีมา (สร้างโบสถ์) ก็ต้องใช้ภาษาบาลี ถ้าไม่มีภาษาบาลี (หรือแม้มีภาษาบาลี แต่ใช้ผิด ๆ) ก็จะไม่สามารถเป็นโบสถ์ที่สามารถใช้ประกอบพิธีบวชพระภิกษุได้ ฯลฯ ดังพุทธวจนที่ว่า พุทธวจนฺ เตปิฎกํ ปาเลตตีติ ปาลีภาษาใด รักษาไว้ซึ่งพระดำรัสของพระพุทธเจ้า คือพระไตรปิฎก ภาษานั้น ชื่อว่า ภาษาบาลี

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี
2. เพื่อพัฒนากิจกรรมการสอนพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลีที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการสอน กับบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลีมีความสัมพันธ์กัน
2. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมบาลีของครูสอนศีลธรรมมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการพัฒนากิจกรรมการสอน
3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากร ได้แก่ ผู้เข้าร่วมการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ครูสอนนักเรียน บาลี ครูสอนพระพุทธศาสนา ครูพระสอนศีลธรรม นักเรียน บาลี จำนวน 220 รูป/คน โดยผู้วิจัยได้ใช้จำนวนประชากรทั้งหมดในการทดลองในครั้งนี้

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เข้าร่วมการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ครูสอนนักเรียน บาลี ครูสอนพระพุทธศาสนา ครูพระสอนศีลธรรม นักเรียน บาลี จำนวน 140 รูป/คน โดยกำหนดตามกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) อ้างใน (บุญชม ศรีสะอาด. 2554 : 43) ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการใช้ตารางเลขสุ่ม

2. ขอบเขตด้านตัวแปร

2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent variables) ได้แก่

2.1.1 เพศ

1. บรรพชิต
2. คฤหัสถ์

2.1.2 วุฒิการศึกษา

1. เปรียญธรรม 3 ประโยค และปริญญาตรีขึ้นไป
2. เปรียญธรรม 4 ประโยคขึ้นไป และปริญญาตรีขึ้นไป
3. ปริญญาตรีขึ้นไป

2.1.3 ประสบการณ์ในการสอน

1. ระยะ 5 ปี ลงมา
2. ระยะ 6-10 ปี
3. ระยะ 11 ปีขึ้นไป

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent variables) ได้แก่ สภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ บทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ทั้ง 4 ด้าน (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). 2554 : 31) ได้แก่

1. ด้านการสอนพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี
2. ด้านการอบรมศีลธรรม
3. ด้านการสอนธรรมศึกษา
4. ด้านผู้ประสานงานโรงเรียนวิถิพุทธ

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ได้แก่ 1. ด้านการสอนพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี 2. ด้านการอบรมศีลธรรม 3. ด้านการสอนธรรมศึกษา 4. ด้านผู้ประสานงานโรงเรียนวิถิพุทธ

4. ขอบเขตด้านพื้นที่

ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลสนับทึบ อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากลุ่ม 3 ประกอบด้วย 1. พระปริยัติธรรมวัดหนองพันท้าว 2. พระปริยัติธรรมวัดสองพี่น้อง 3. วัดสิริกาญจนาราม 4. พระปริยัติธรรมไชยชุมพลชนะสงคราม 5. พระปริยัติธรรมวัดทุ่งมะสัง 6. พระปริยัติธรรมวัดถ้ำสิงโตทอง 7. วัดธรรมวิการามวิหาร 8. วัดนิเวศธรรมประวัติ 9. มหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย 10. ศรีเมืองทองวิทยา 11. วัดเกาะปริยัติวิทยา 12. กิตติยารามวิทยา 13. พระปริยัติธรรมวัดสำนารายณ์ 14. วัดโบสถ์อินทร์ 15. พิพิธสุตคุณานุสรณ์ 16. วัดไผ่ดำ 17. พระปริยัติธรรมวัดโพธิ์ศรี 18. พระปริยัติธรรมวัดพิบูลทอง 19. พระปริยัติธรรมวัดโพธิ์งาม 20. วัดมณีสถิตกปฏาราม 21. อุทานอุทิศธรรมวิทยา

5. ขอบเขตด้านระยะเวลาที่วิจัย

ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2566 ถึงวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2567

1.5 นิยามศัพท์

บทบาทครูสอนศีลธรรม หมายถึง พฤติกรรมที่ครูสอนศีลธรรมแสดงออกมาตามหน้าที่ในสถานศึกษา มีหน้าที่จัดการเรียนการสอน ร่วมพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จำทำแผนการจัดการเรียนรู้ และการทำวิจัยเพื่อแก้ปัญหาของผู้เรียน ที่เป็นไปตามนโยบายและ

วัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยและสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการสอนพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี หมายถึง มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา และวิชาภาษาบาลี การวัดผลและประเมินผลของผู้เรียนรายวิชาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาต้องเป็นไปตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. ด้านการอบรมศีลธรรม หมายถึง ครูสอนศีลธรรมมีบทบาทในการอบรมนักเรียนในสถานศึกษา การอบรมคุณธรรม จริยธรรม การบรรยายธรรมเป็นแนวทางในปฏิบัติตนให้ของคนดีในทางพระพุทธศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

3. ด้านการสอนธรรมศึกษา หมายถึง การปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอนตามมาตรฐานการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การจัดสภาพแวดล้อมในการสอนของธรรมศึกษาชั้น ตรี โท และเอก เพื่อส่งเสริมพระพุทธศาสนา และสอนผู้ที่มีความสนใจในพระพุทธศาสนา โดยได้กำหนดวัตถุประสงค์ มาตรฐาน เกณฑ์ประเมินมาตรฐาน

4. ด้านเป็นผู้ประสานโรงเรียนวิถิพุทธ หมายถึง ครูที่ทำหน้าที่ผู้ประสานงานในกิจกรรมของโรงเรียนวิถิพุทธ เช่นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา หรือกิจกรรมในการเรียนการสอน กิจกรรมอบรมศีลธรรม กิจกรรมการสอนธรรมศึกษา เป็นต้น

ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกชอบ หรือพอใจในการเข้าร่วมการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี

ครูสอนศีลธรรม หมายถึง ครูผู้สอนที่เป็นบรรพชิต และคฤหัสถ์ ในสถานศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 3 ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตพื้นที่อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย หมายถึง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลสนับทึบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงระดับการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ครูสอนนักธรรม บาลี ครูสอนพระพุทธศาสนา ครูพระสอนศีลธรรม นักธรรม-บาลี

2. ทำให้ทราบถึงบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ครูสอนนักธรรม-บาลี ครูสอนพระพุทธศาสนา ครูพระสอนศีลธรรม นักธรรม บาลี

3. เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ครูสอนนักธรรม บาลี ครูสอนพระพุทธศาสนา ครูพระสอนศีลธรรม นักธรรม-บาลี ในทางที่ดีขึ้นต่อไป

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาตามลำดับ ดังนี้

- 2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาครู
- 2.3 บทบาทครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา
- 2.4 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม
- 2.5 บริบทของพื้นที่วิจัย
- 2.6 ความพึงพอใจ
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.8 กรอบแนวคิดที่ใช้ในงานวิจัย

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

2.1.1 ความหมายเกี่ยวกับบทบาท

อนันต์ สิงโตทอง (2535 : 7) กล่าวว่าบทบาท หมายถึง การประพฤติปฏิบัติและแสดงพฤติกรรมของบุคคลตามสิทธิหน้าที่และภารกิจที่บุคคลนั้นดำรงอยู่ตลอดจนการแสดงพฤติกรรมการปฏิบัติจะต้องกระทำเฉพาะตำแหน่งนั้น ๆ

สุภัตรา สุภาพ (2539 : 30) กล่าวว่าบทบาท หมายถึง การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ(ตำแหน่ง)

ปราชญา กล้าผจญ (2540 : 34) ได้ให้ความหมายบทบาทไว้ว่า สิ่งที่บุคคลจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับตำแหน่งหรือหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นการแสดงพฤติกรรมตามอำนาจหน้าที่ การงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นการแสดงพฤติกรรมตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ให้เหมาะสมสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ที่มอบหมายอำนาจนั้น

ยนต์ ชุ่มจิต (2540 : 33) ได้กล่าวอีกว่า บทบาท หมายถึง ภาระที่ต้องรับผิดชอบตามสถานภาพของแต่ละบุคคล เช่น เป็นพ่อแม่ นอกจากจะเลี้ยงดูให้ลูกเติบโตแล้ว จะต้องมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนให้ความรู้ ป้องกันมิให้ลูกทาความชั่วหรือดูแลทุกข์สุขอื่น ๆ ส่วนครูจะต้องมีบทบาทอื่น ๆ นอกเหนือจากการอบรมสั่งสอนวิชาความรู้ เช่น ช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนเสื้อผ้า อาหาร ส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนและดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของเด็ก ๆ

สรวงทิพย์ ภูักฤษณา (2541 : 22) กล่าวว่าบทบาท หมายถึง การแสดงออกหรือพฤติกรรมที่บุคคลประพฤติปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ของสถานภาพที่ตนดำรงอยู่และตามความคาดหวังของสังคมหรือบุคคลอื่น ซึ่งสิทธิที่เป็นตัวกำหนดบทบาทก็คือ ตำแหน่งหรือสถานภาพสังคมของบุคคลนั้น

กิบสัน และคณะ (Gibson and Others. 1988 : 292) กล่าวว่าบทบาท หมายถึงแบบแผนของพฤติกรรมที่ถูกคาดหวังอย่างมีเหตุผลตามตำแหน่งที่กำหนดไว้ในหน่วยงานจากความหมายของบทบาทที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง การกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่แสดงออกมาตามหน้าที่ ที่รับผิดชอบซึ่งการแสดงของบทบาทนั้นจะขึ้นอยู่กับตำแหน่งทั้งนี้จะต้องเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับด้วย

บรูม (Broom) และเซลซ์นิก (Selznick. 1963 : 34-35) ได้ให้ความหมายของบทบาท ไว้ดังนี้

1. บทบาทที่กำหนดไว้หรือบทบาทตามอุดมคติ (The Socially Prescribed or Ideal Role) เป็นบทบาทที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งทางสังคมไว้
2. บทบาทที่ควรกระทำ (The Perceived Role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลเชื่อว่าควรกระทำในหน้าที่ตำแหน่งนั้น ๆ ซึ่งอาจไม่ตรงตามบทบาทที่กำหนดไว้ ไม่ตรงตามอุดมคติทุกประการ และอาจแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลก็ได้
3. บทบาทที่กระทำจริง (The Performed Role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลได้กระทำไปจริงตามความเชื่อ ความคาดหวัง ตลอดจนความกดดันและโอกาสที่จะกระทำในแต่ละสังคม ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

เลวิงสัน (Levingson. 1971 : 284-285) ได้สรุปความหมายของบทบาทไว้ 3 ประการดังนี้

1. บทบาท หมายถึง ปทัสถาน ความคาดหวัง ข้อห้าม ความรับผิดชอบและอื่น ๆ ที่มีลักษณะในทำนองเดียวกัน ซึ่งผูกพันอยู่กับตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดให้บทบาทตามความหมายนี้ คำนึงถึงตัวบุคคลน้อยที่สุด แต่มุ่งไปถึงการบ่งชี้หน้าที่อันควรกระทำ
2. บทบาท หมายถึง ความเป็นไปของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งที่คิดและกระทำเมื่อดำรงตำแหน่งนั้น ๆ
3. บทบาท หมายถึง การกระทำของบุคคลแต่ละคนที่สัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคมหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ แนวทางที่บุคคลพึงกระทำเมื่อดำรงตำแหน่งนั้น ๆ

สรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง ปทัสถาน ความเป็นไปของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งที่คิดและกระทำเมื่อดำรงตำแหน่งนั้น ๆ ความรับผิดชอบ และอื่น ๆ ในตำแหน่ง หน้าที่ของตน ซึ่งผูกพันอยู่กับตำแหน่งทางสังคม เป็นแบบแผนพฤติกรรมที่คล้ายกันของบุคคลที่ดำรงตำแหน่งเดียวกันแสดงถึงแบบแผนที่สัมพันธ์กัน

2.1.2 ประเภทของบทบาท

สงวนศรี วิรัชชัย (2547 : 58) ได้กล่าวว่าลักษณะบทบาท มี 5 ประเภท คือ

1. บทบาทที่กำหนด หมายถึง บทบาทที่สังคม กลุ่ม หรือองค์กรกำหนดไว้ว่าเป็นรูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม กลุ่ม หรือองค์กรนั้น ๆ
2. บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง หมายถึง บทบาท หรือรูปแบบของพฤติกรรมที่คนอื่น (ผู้เกี่ยวข้อง) คาดหวังว่าผู้อยู่ในตำแหน่งจะถือปฏิบัติ เช่น นักเรียนคาดหวังว่าครูจะช่วยอธิบายปัญหาข้อข้องใจเกี่ยวกับบทเรียนให้กับตน เป็นต้น บทบาทนี้มักจะสอดคล้องกับบทบาทที่กำหนด
3. บทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง หมายถึง รูปแบบของพฤติกรรมที่บุคคลผู้อยู่ในตำแหน่งคิด และเชื่อว่าเป็นบทบาทของตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่

4. บทบาทที่ปฏิบัติจริง หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้อยู่ในตำแหน่งได้ปฏิบัติ หรือแสดงออกมาให้เห็น ซึ่งมักเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบทบาทตามความคิดของเจ้าตัวผู้อยู่ในตำแหน่ง

5. บทบาทผู้อื่นรับรู้ หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมที่ผู้อื่นได้รับทราบเกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทของผู้อื่นในตำแหน่ง

จิตยา สุวรรณชฎ (2543 : 43) ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้ไว้ว่า บทบาทเป็นลักษณะพฤติกรรมที่กำหนด และยังแบ่งหน้าที่ออกเป็น “บทบาทตามอุดมคติ” (ideal role) หรือบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งของสังคมควรปฏิบัติ และเป็นผลรวมของบทบาทตามอุดมคติ บุคลิกภาพของผู้ดำรงตำแหน่งอารมณ์ขณะแสดงบทบาทและอุปกรณ์ของผู้ดำรงตำแหน่งที่มีอยู่ ปฏิกริยาของผู้เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม จิตยา สุวรรณชฎ ได้กล่าวสรุปฐานะตำแหน่ง และบทบาททางสังคมไว้ดังนี้ คือ

1. มีสถานภาพ (status) อยู่จริงในสังคม และมีอยู่ก่อนตัวคนจะเข้าไปครอง
2. มีบทบาทที่ควรจะเป็นประจำอยู่ในแต่ละตำแหน่ง
3. วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ในสังคมนั้น ๆ เป็นส่วนหนึ่งซึ่งสำคัญในการกำหนดฐานะ ตำแหน่งและบทบาทที่ควรจะเป็น
4. ฐานะตำแหน่งและบทบาทนั้นได้มาจากการขัดเกลาทางสังคม (socialization) ในสังคมนั้น

5. บทบาทที่ควรจะเป็นนั้นไม่แน่นอนเสมอไปว่าจะเหมือนกัน พฤติกรรมที่เป็นจริงของคนที่ครองฐานตำแหน่ง เพราะพฤติกรรมจริงเป็นผลของปฏิกริยาของคนที่ครองตำแหน่งที่มีบทบาทที่ควรจะเป็นบุคลิกภาพของตนเอง และของคนอื่นที่เข้าร่วมพฤติกรรม และเครื่องกระตุ้น (Stimulus) ที่มีอยู่ในเวลา และสถานที่ที่เกิดการติดต่อทางสังคม

สรุปได้ว่า ลักษณะบทบาท หมายถึง การแสดงออกของบทบาทของผู้อยู่ในตำแหน่ง หรือลักษณะบทบาทที่สังคมตั้งไว้ หรือองค์กรกำหนดไว้ว่าเป็นรูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่งนั้น ๆ มีรูปแบบของพฤติกรรมที่องค์กรคาดหวังว่าผู้อยู่ในตำแหน่งจะถือปฏิบัติตามความถูกต้องและเหมาะสม

2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของครูผู้สอน

มหาวิทยาลัยรามคำแหง (2557 : 1) กล่าวถึงบทบาทของครูจากคำว่า “TEACHERS” จำแนกบทบาทไว้ดังนี้

T-Teaching (การสอน) หมายถึงบทบาทในการทำหน้าที่สั่งสอนศิษย์ให้ เป็นคนดี มีความรู้ในวิชาทั้งปวง ซึ่งถือว่าเป็นงานหลักของครูทุกคน ทุกระดับชั้นที่สอน ดังนั้น ครูทุกคน จึงควรตระหนักในเรื่องการสอนเป็นอันดับแรก โดยถือว่า หัวใจความเป็นครู คือ การอบรมสั่งสอน ศิษย์ให้ เป็นคนดีมีความรู้ในวิทยาการทั้งปวง

E-Ethics (จริยธรรม) หมายถึง การที่ครูมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการส่งเสริมจริยธรรม ให้แก่นักเรียน ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบ ที่สำคัญ อีกประการหนึ่งของครู นอกจากครูอาจารย์จะต้องอบรมสั่งสอน ให้ นักเรียนเป็น ผู้มีจริยธรรม แล้ว ครูทุกคน จะต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นผู้มีจริยธรรมอันดีงามเหมาะสมด้วย เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์

A - Academic (วิชาการ) หมายถึง การที่ครูต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบในทางวิชาการ ทั้งของตนเองและของลูกศิษย์ ดังนั้น ครูอาจารย์ทุกคนต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เป็นประจำ หากไม่ทำ เช่นนั้นก็จะเป็นคนที่ไม่ทันสมัย ไม่ทันต่อวิทยาการใหม่ ๆ ซึ่งมีอยู่มากมายในปัจจุบันนี้

C - Cultural Heritage (การสืบทอดวัฒนธรรม) หมายถึง ครู อาจารย์ต้องทำหน้าที่รับผิดชอบใน การสืบทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งครูอาจทำได้ 2 ทาง คือ

1. การปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของชาติ เช่น แต่งกายให้ถูกต้องเหมาะสมกับ โอกาสและสถานที่หรือการแสดงความเคารพและกิริยามารยาทแบบไทย ๆ หรือการจัดงานพิธีต่าง ๆ เช่น งาน แต่งงาน งานบวช

2. การอบรมสั่งสอนให้ลูกศิษย์เข้าใจในวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ไทยที่ดี

H - Human Relationship (มนุษยสัมพันธ์) หมายถึง ครูอาจารย์ต้องทำตัวให้มีมนุษยสัมพันธ์ ที่ดีต่อบุคคลทั่ว ๆ ไป เพราะการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีจะช่วยให้ครูสามารถปฏิบัติหน้าที่การทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในส่วนตัวและส่วนรวมการมีมนุษยสัมพันธ์ของครู สามารถจำแนกออกได้ดังนี้

1. มนุษยสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนครูควรสอนให้ลูกศิษย์มีความรู้ในวิชาการต่าง ๆ มีความ ประพฤติที่ดี เป็นที่ปรึกษาของลูกศิษย์ พยายามหาทางช่วยเหลือถ้าลูกศิษย์ที่มีปัญหา

2. มนุษยสัมพันธ์ระหว่างครูกับครูทุกคนควรมีความสามัคคีกัน ถ้าสถานศึกษาใดมีครู อาจารย์ที่ สมานสามัคคีกัน การพัฒนาโรงเรียนและวิชาการก็จะเจริญก้าวหน้าไปรวดเร็ว

3. มนุษยสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้ปกครองและชุมชนผู้ปกครองนักเรียนเป็นบุคคลกลุ่มหนึ่งที่มี บทบาทสำคัญต่อการเรียนการสอนและการพัฒนาโรงเรียน

E-Evaluation (การประเมินผล) หมายถึง การประเมินผลการเรียนการสอนของนักเรียน หน้าที่ และความรับผิดชอบในคนนี่ถือว่ามีค่าสำคัญประการหนึ่ง เพราะการประเมินผลการเรียน การสอนเป็นการ วัดความเจริญก้าวหน้าของลูกศิษย์หากครูสอนแล้วไม่มีการวัดผล ครูก็ไม่สามารถรู้ได้ว่าลูกศิษย์ของตนเองจะ มีความเจริญก้าวหน้ามากน้อยเพียงใด สำหรับการประเมินผลของนักเรียน สามารถทำได้หลายแบบ ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ การสอบการศึกษาเป็นรายบุคคล การใช้แบบสอบถามและแบบสำรวจ การบันทึกย่อ และระเบียบสะสม และอื่น ๆ

R-Research (การวิจัย) หมายถึง การที่ครูต้องเป็นนักแก้ปัญหา เพราะการวิจัยเป็นวิธีการแก้ปัญหาและการศึกษาหาความรู้ความจริงที่เชื่อถือได้โดยใช้วิธีการที่เชื่อถือได้

S-Service (การบริการ) หมายถึง การให้บริการแก่ศิษย์ ผู้ปกครองและชุมชน เช่น การ ให้บริการ ความรู้แก่คนในท้องถิ่น ทั้งในด้านความรู้ทางอาชีพ สุขภาพอนามัย การให้คำปรึกษาหารือ และการร่วมกัน แก้ปัญหาของชุมชน

พระบรมราโชบายที่พระราชทานแก่ท่านผู้หญิงทัศนีย์ บุญยคุปต์ อาจารย์ใหญ่โรงเรียน จิตรลดา ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2498 (สำนักบริหาร งาน การศึกษานอกโรงเรียน. 2557 : 1) ความว่า "...ครูทุกคนต้องนึกว่าตนเป็นครู ต้องมีความยุติธรรม ต้องหนักแน่น ขอให้ครูฝึกฝน อบรมเด็กให้เป็น นักเรียนที่ดี มีระเบียบ มีความรับผิดชอบในหน้าที่ รู้จักทำตนให้ตรงต่อเวลา ฝึกให้มีสมาธิในการทำงาน รู้จักรักษา สมบัติส่วนตัวและส่วนรวม รู้จักมีเมตตา นึกถึงผู้อื่น รู้จักทำตัวให้เข้ากับส่วนรวม ครูจะต้องไม่ถวายเป็นพิเศษ แค่ว่าพระโอรสและพระธิดา..."

จากการศึกษาความหมายของหน้าที่ในทัศนะต่าง ๆ สรุปได้ว่า หน้าที่ครูคือ การทำงานของตนเพื่อศิษย์ตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายโดยคำนึงถึงความยุติธรรม ความหนักแน่น ความมีระเบียบ ความรับผิดชอบ ความตรงต่อเวลาและช่วยศิษย์ให้พัฒนาทั้งทางร่างกาย สติปัญญาบุคลิกภาพ อารมณ์และสังคม

Havinghuerst and Levine ได้กล่าวถึง บทบาทครูไว้ 2 ด้าน คือ (รัตนาวิ โชติกพนิช. 2550 : 25)

1. บทบาทของครูในชุมชน มีหลายบทบาท เช่น
 1. ผู้นำการเปลี่ยนแปลงและนักปฏิรูปสังคม
 2. ผู้ริเริ่มบุกเบิกความคิด
 3. ผู้ผดุงรักษาวัฒนธรรม
 4. ผู้ควรแก่การยกย่อง
 5. ผู้ให้บริการสาธารณะ
2. บทบาทของครูในโรงเรียน มีหลายบทบาท เช่น
 1. ผู้อบรมเลี้ยงดูหรือสร้างสังคมประภิต
 2. ผู้เป็นตัวกลางหรือผู้ก่อให้เกิดการเรียนรู้
 3. ผู้รักษาวินัย
 4. ผู้เป็นเสมือนพ่อแม่
 5. ผู้ตัดสินหรือรักษากติกา
 6. ผู้เป็นที่พึ่งของเด็ก

Johnson ได้เสนอบทบาทของครูไว้ 7 ประการ คือ (รัตนาวิ โชติกพนิช. 2550 : 26)

1. ผู้นำของเด็ก
2. ที่ปรึกษาของเด็ก
3. ผู้ชำนาญในการสอน
4. มิตรของเด็ก
5. ผู้กำหนดจุดประสงค์
6. ผู้วัดผลและประเมินผล
7. ผู้กระตุ้นให้เด็กปรับตัวเข้ากับสังคม

Barr and Others ได้พิจารณาในการวัดผลและพยากรณ์ ประสิทธิภาพของครูผ่านบทบาทหน้าที่ 4 ด้าน คือ (รัตนาวิ โชติกพนิช. 2550 : 26-27)

1. ครูในฐานะผู้อำนวยการสอน
2. ครูในฐานะเพื่อนและผู้ให้คำปรึกษาแก่นักเรียน
3. ครูในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของชุมชนโรงเรียน
4. ครูในฐานะสมาชิกของสมาคมวิชาชีพ

ธเนศ เจริญทรัพย์ (2557 : 1-2) ได้กล่าวถึง บทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้ โดยครุมี้ออาชีพบว่า ครูในฐานะผู้รับผิดชอบ หลักควรมีหน้าที่ด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. รู้มีหน้าที่ในการศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีความเข้าใจหลักสูตรนั้น เปรียบเสมือนแสงเทียนนำทางสำหรับครูในการจัดการเรียนรู้ ในหลักสูตรแกนกลางฉบับปัจจุบันนั้นประกอบไปด้วยรายละเอียดที่มีความจำเป็นและสำคัญ อาทิ ตัวชี้วัดสาระการเรียนรู้ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ สมรรถนะที่สำคัญ เป็นต้น การที่ครูเข้าใจและรู้รายละเอียดดังกล่าวทั้งหมดอย่างเข้าใจจะส่งผลให้ครูสามารถ จัดการเรียนรู้ให้บรรลุตามเป้าประสงค์ที่หลักสูตรวางไว้ได้ และการจัดการเรียนรู้นั้นจะเป็นสิ่งที่ตอบโจทย์ ความต้องการของสังคม

2. ครูมีหน้าที่วางแผนการจัดการเรียนรู้อย่างมีระบบและลำดับขั้นอย่างชัดเจนครูที่ดีต้องมีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีต้องมีการนำไปปฏิบัติการปฏิบัติที่ดีต้องเป็นไปตาม แผนการจัดการเรียนรู้ที่วางไว้ ซึ่งสามารถเข้าใจได้ว่าการวางแผนการจัดการเรียนรู้นั้นถือเป็นเรื่องจำเป็นอย่าง ยิ่งในบรรดากระบวนการทั้งหมด ครูจำเป็นต้องลำดับขั้นให้ชัดเจนว่าจะสอนอะไรก่อน สอนอะไรหลัง แต่ถึงกระนั้นแผนการจัดการเรียนรู้ควรมีความยืดหยุ่น เปลี่ยนแปลงได้ตามโอกาสและสถานการณ์จริง ครูจึงควร มีความมั่นใจที่จะเผชิญกับสถานการณ์ในชั้นเรียนได้ทุกรูปแบบที่เกิดขึ้นนอกเหนือความคาดหวังและแผนการ จัดการเรียนรู้ที่เตรียมไว้ การปรับแผนนั้นก็เพื่อให้ความเหมาะสม นอกจากประเด็นข้างต้นสิ่งที่ครูต้องคำนึง คือเรื่องของเนื้อหาที่เตรียมมาในแต่ละครั้งของแผนการจัดการเรียนรู้นั้นต้องเหมาะสมและสอดคล้องกับเวลา มีความต่อเนื่อง เป็นเอกภาพไปตลอดเวลาของการจัดการเรียนรู้ครูผู้สอนต้องสามารถปฏิบัติการในแผนได้ อย่างครบถ้วน หากครูผู้สอนใช้เนื้อหามาก แต่เวลาน้อยซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สัมพันธ์กัน นักเรียนจะเรียนแบบหนัก และไม่ได้ฝึกปฏิบัติด้วยตนเองเท่าที่ควร จึงอาจส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเป้าประสงค์ที่ได้ตั้งไว้

3. ครูมีหน้าที่เลือกใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่แปลกใหม่และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญครูควรใช้กลยุทธ์ ที่แตกต่างกันออกไปในการจัดการเรียนรู้แต่ละครั้งและควรสอนให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ในชั้นเรียน กับชีวิตประจำวันเข้าด้วยกันได้อย่างสมดุลและฝึกให้นักเรียนพัฒนาทักษะกระบวนการคิดทุกรูปแบบ ไม่ได้จำกัดอยู่แต่ในเฉพาะหนังสือหรือในชั้นเรียนเพียงเท่านั้น ดังนั้นครูควรเชื่อมช่องว่างระหว่างทฤษฎีและ การปฏิบัติ ทำให้นักเรียนเกิดความชำนาญในเรื่องที่นักเรียนสนใจ และสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิต สำหรับการจัดการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นสำคัญ นักเรียนต้องได้รับโอกาสในการเรียนรู้จากการได้ปฏิบัติจริง ลงมือทำจริงด้วยตนเอง ดังนั้น ครูผู้สอนจึงมีหน้าที่สร้างความกระตือรือร้นและแรงจูงใจในการเรียนรู้ คอยกระตุ้นแนะนำในสิ่งที่นักเรียนสงสัย ต้องสร้างความใฝ่รู้ใฝ่เรียน พร้อมกันนั้นก็ฝึกฝนนักเรียนให้มีสมรรถนะที่สำคัญตามหลักสูตร อันได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิดความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและคุณลักษณะที่พึงประสงค์

4. ครูมีหน้าที่ใช้หลักจิตวิทยาแรงจูงใจให้เป็นและมีประสิทธิภาพสูงสุดเนื่องจากแรงจูงใจนั้นจะนำไปสู่ กิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน สิ่งที่ครูจะต้องทำในฐานะผู้นำแนวทางการเรียนการสอนคือการกระตุ้นให้เด็ก ๆ รู้สึกถึงความต้องการของตน เพราะความต้องการจะนำให้นักเรียนนั้นสนใจและใส่ใจกับบทเรียน จึงสามารถกล่าวได้ว่าแรงจูงใจที่เหมาะสมจึงเป็นกุญแจสำคัญในการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ สำหรับครูประถมศึกษาชั้นนั้นการแรงจูงใจถือเป็นสิ่งสำคัญเพราะด้วยพัฒนาการทางสังคมและอารมณ์ของนักเรียนไม่ได้รับ การพัฒนาอย่างสมบูรณ์ การที่นักเรียนจะจดจ่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นระยะเวลาสั้น ๆ นั้นเป็นเรื่องยาก ซึ่งสิ่งนี้ อาจเป็นปัญหาของครูผู้สอนทุกคน

แนวทางที่ดีทางหนึ่งคือให้ผู้เรียนจะสร้างเป้าหมายใหม่ ๆ ร่วมกันอย่าง ต่อเนื่องเพื่อตั้งให้เขาเห็นความสำคัญของสิ่งที่เขาจะได้เรียนรู้ การสร้างแรงจูงใจในการเรียนที่ดีอีกวิธีการหนึ่ง คืออารมณ์ขันในชั้นเรียนนั้นครูควรเล่าเรื่องตลกให้นักเรียนฟังบ้าง การมีอารมณ์ขันจะช่วยคลายกำแพง ระหว่างครูกับนักเรียนได้และเป็นการสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ที่ดีอีกด้วย

5. ครูมีหน้าที่สร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้และสนุกสนานไม่ว่าจะเป็นบรรยากาศทางกายภาพ (Physical Atmosphere) และบรรยากาศทางจิตวิทยา (Psychological Atmosphere) ซึ่งบรรยากาศทางกายภาพ คือ การจัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในห้องเรียนให้เป็นระเบียบเรียบร้อย มีความสะอาด น่าอยู่ มีสื่อการเรียนรู้ที่ครบครัน พร้อมทั้งส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนทุกคน การอาศัยความร่วมมือในการสร้างบรรยากาศทางกายภาพจากผู้เรียนถือเป็นอีกหนทางหนึ่งในการทำให้ผู้เรียน รู้สึกชอบและต้องการจะอยู่ในชั้นเรียนเพราะเขานั้นได้มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์รูปแบบของชั้นเรียนของเขาเอง ด้านบรรยากาศทางจิตวิทยา คือ บรรยากาศทางด้านจิตใจที่นักเรียนรู้สึกอบอุ่น มีความสบายใจ มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีความเป็นกันเอง สำหรับการสร้างบรรยากาศความเป็นกันเองในชั้นเรียนระหว่างครู และนักเรียนนั้น ครูควรทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมการสอน

6. ครูมีหน้าที่ในการประเมินการจัดการเรียนรู้และพัฒนาการของผู้เรียนการประเมินผลนั้นถือเป็น ขั้นตอนสุดท้ายของการจัดการเรียนรู้ รายละเอียดในการประเมินต้องมีให้ครบทุกปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการ เรียนรู้ของนักเรียน ไม่ว่าจะเป็นการประเมินตัวครู การประเมินตัวนักเรียน การประเมินสื่อสำหรับการจัดการ เรียนรู้ การประเมินทั้ง 3 ประการนั้นถือเป็นสิ่งจำเป็นเนื่องจากส่งผลโดยตรงต่อการจัดการเรียนรู้และ พัฒนาการทุกด้าน ได้แก่พัฒนาการด้านสติปัญญา พัฒนาการด้านสังคม พัฒนาการด้านร่างกายและ พัฒนาการด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

ยนต์ ชุ่มจิต (2553 : 76-83) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบของครูตามคำว่า TEACHERS เอาไว้ดังต่อไปนี้

1. T (teaching) การสอน หมายความว่า ครูมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อการสอนศิษย์ เพื่อให้ศิษย์มีความรู้ความสามารถในวิชาการทั้งหลายทั้งปวง ซึ่งถือว่าเป็นงานหลักของผู้เป็นครูสอนทุกคน

2. E (ethics) จริยธรรม หมายความว่า ครูต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่ออบรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่นักเรียน ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่หลักอีกประการหนึ่งของความเป็นครู

3. A (academic) วิชาการ หมายความว่า ครูต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อวิชาการทั้งของ ตนเองและของนักเรียน ซึ่งความจริง งานของครูต้องเกี่ยวข้องกับวิชาการตลอดเวลา เพราะวิชาชีพครูต้องใช้ ความรู้เป็นเครื่องมือในการประกอบวิชาชีพ

4. C (cultural heritage) การสืบทอดวัฒนธรรม หมายความว่า ครูต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อการสืบทอดวัฒนธรรม การสอนศิลปวิทยาการต่างๆ ให้กับลูกศิษย์นั้นย่อมถือว่าเป็นการสืบทอดมรดกทาง วัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง

5. H (human relationship) การมีมนุษยสัมพันธ์ หมายความว่า ครูต้องมีหน้าที่และความ รับผิดชอบต่อการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับบุคคลต่างๆ ที่ครูต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์ด้วย เพราะการ

มีมนุษยสัมพันธ์ ที่ดีจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและหมู่คณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประโยชน์ต่อโรงเรียน

6. E (evaluation) การประเมินผล หมายความว่า ครูต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อการ ประเมินผลต่อการเรียนของศิษย์ งานของครูในคนนีถือว่ามีความสำคัญมากอีกประการหนึ่ง ทั้งนี้เพราะการ ประเมินผลผลการเรียนการสอนเป็นการวัดความเจริญก้าวหน้าของศิษย์ในด้านต่าง ๆ

7. R (research) การวิจัย หมายความว่า ครูต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบโดยการ ต้องพยายามหา ความรู้ความ จริ่งเพื่อแก้ปัญหาการเรียนการสอนและแก้ปัญหาเกี่ยวกับตัวนักเรียน

8) S (service) การบริการ หมายความว่า ครูต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อการบริการศิษย์และ ผู้ปกครองแต่บางครั้งก็มีความจำเป็นที่จะต้องให้บริการแก่ประชาชนในท้องถิ่นด้วย แต่โดยธรรมชาติ แล้วงาน บริการหลักของครูคือ บริการให้ความรู้เพื่อสร้างความเจริญงอกงามให้แก่ นักเรียน สำหรับครู นั้นนอกจาก ให้บริการนักเรียนแล้ว บางครั้งครูยังต้องให้บริการด้านคำปรึกษาหารือในด้านสุขภาพ อนามัยแก่ชุมชน รวมทั้ง ช่วยแก้ปัญหาให้แก่ชุมชนรอบ ๆ โรงเรียนอีกด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2557 : 1) ได้กล่าวว่า บทบาทครูในฐานะผู้จัดการ เรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนแต่ละคนให้เต็มตามศักยภาพ ครูมีบทบาทที่สำคัญมีดังนี้

1. การเตรียมการสอน ครูควรเตรียมการสอนดังนี้

1.1 วิเคราะห์ข้อมูลของผู้เรียน เพื่อจัดกลุ่มผู้เรียนตามความรู้ความสามารถ และเพื่อกำหนด เรื่องหรือเนื้อหาสาระในการเรียนรู้

1.2 วิเคราะห์หลักสูตรเพื่อเชื่อมโยงกับผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยเฉพาะการกำหนด เรื่อง หรือเนื้อหาสาระในการเรียนรู้ ตลอดจนวัตถุประสงค์สำคัญ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนสู่ความ เป็นสากล

1.3 เตรียมแหล่งเรียนรู้เตรียมห้องเรียน

1.4 วางแผนการสอน ควรเขียนให้ครอบคลุมองค์ประกอบ ได้แก่

1.4.1 กำหนดเรื่อง

1.4.2 กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน

1.4.3 กำหนดเนื้อหา การควรมีรายละเอียดพอที่จะเติมเต็มผู้เรียนได้ ตลอดจน มีความรู้ในเนื้อหาของศาสตร์นั้น ๆ

1.4.4 กำหนดกิจกรรม เน้นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เกิดและลงมือปฏิบัติ ได้ศึกษา ข้อมูล จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย นำข้อมูลหรือความรู้ที่นำมาสังเคราะห์เป็นความรู้หรือเป็นข้อสรุป ของตนเอง ผลที่เกิดจากการเรียนรู้ของผู้เรียนอาจมีความหลากหลายตามความสามารถถึงแม้จะเรียนรู้ จากแผนการเรียนรู้ เดียวกัน

1.4.5 กำหนดวิธีการประเมินที่สอดคล้องกับจุดประสงค์

1.4.6 กำหนดสื่อ วัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมือประเมิน

2. การสอน ครูควรคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

2.1 สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

2.2 กระตุ้นให้ผู้เรียนร่วมกิจกรรม

2.3 จัดกิจกรรมหรือดูแลให้กิจกรรมดำเนินไปตามแผน และต้องคอยสังเกตบันทึกพฤติกรรมที่ปรากฏ ของผู้เรียนแต่ละคน หรือแต่ละกลุ่มเพื่อสามารถปรับเปลี่ยนกิจกรรมให้มีความเหมาะสม ให้การเสริมแรง หรือ ให้ข้อมูลย้อนกลับ

2.4 ให้ข้อสังเกต

2.5 การประเมินผลการเรียน

2.6 เป็นการเก็บรวบรวมผลงานและประเมินผลงานของผู้เรียน

2.7 ประเมินผลการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้

สรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ครูเป็นผู้จัดการเรียนรู้มีดังนี้

1. การเตรียมการจัดการเรียนรู้ ครูควรมีบทบาท วิเคราะห์หลักสูตร ปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนหรือสอดคล้องกับท้องถิ่น หรือบูรณาการเนื้อหาสาระระหว่างกลุ่มประสบการณ์ หรือ รายวิชา เตรียมแหล่งเรียนรู้ เอกสาร สื่อประกอบการเรียนรู้ มีข้อมูลผู้เรียนที่จะนำไปเป็นพื้นฐานในการจัดการ เรียนรู้

2. การจัดการเรียนรู้ควรให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เลือกเรื่องที่จะเรียน วางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนโดยการแลกเปลี่ยนความรู้ เรียนด้วยกระบวนการกลุ่ม เรียนจากห้องสมุด เรียนจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งในและนอกโรงเรียน เรียนโดยบูรณาการ สาระทักษะและคุณธรรม

3. ผลการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน สิ่งที่ผู้เรียนได้รับคือ มีผลงานการเรียนรู้ที่หลากหลายเน้นจาก แผนการเรียนรู้เดียวกันมีผลงานเชิงสร้างสรรค์ มีผลงานที่ภาคภูมิใจ สรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง มีความสัมพันธ์ ที่ดีกับกลุ่มตัดสินใจลงความเห็น เลือกปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมกับเรื่อง และสถานการณ์ มีความมั่นใจและกล้า แสดงออก

4. การประเมินผล ครูจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้สอดคล้องกับจุดประสงค์ ประเมินตามสภาพจริง วิถีชีวิตการและเครื่องมือสอดคล้องกัน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน นำผลการประเมินไปพัฒนาผู้เรียน อย่างต่อเนื่อง

2.1.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

นักวิชาการ ได้กล่าวถึง ทฤษฎีบทบาท ผู้ศึกษาจึงได้นำมาประกอบการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2554 : 31) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสอนศีลธรรม ว่าบทบาทมี 4 ด้าน คือ

1. สอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดมความคิดเห็นร่วมมือกันช่วยกันเผยแพร่

2. อบรมศีลธรรมเด็กให้เป็นคนดี

3. สอนธรรมศึกษา

4. โรงเรียนวิถีพุทธ ทำให้ดีเหมือนกันทั้งโรงเรียน ประสานสัมพันธ์กันทั้งหมู่บ้าน

ทำอย่างนี้ได้เรียกว่า รับภาระบทบาทหน้าที่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

มีด (Mead) (1990 : 789) ได้มีทัศนะเกี่ยวกับทฤษฎีบทบาทไว้ว่า ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีย่อยของทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory) ซึ่งกล่าวถึงลักษณะของสังคมมนุษย์ และลักษณะของปัจเจกชน (Individual) ผลของตัวเชื่อมระหว่างสังคมและ

มนุษย์ก็คือบทบาทนั่นเอง ทฤษฎีบทบาทมองสังคมมนุษย์เป็นโครงข่าย (Network) ของตำแหน่งทางสังคม (Positions) หรือสถานภาพ (Status) โดยมีปัจเจกชนเป็นผู้แสดงบทบาท ทั้งนี้ ไม่ว่าตำแหน่งแต่ละตำแหน่งหรือกลุ่มสังคมอันประกอบไปด้วยตำแหน่งทางสังคมจำนวนหนึ่ง ล้วนแต่จะมีความคาดหวังจากสังคม เป็นกรอบให้ผู้ดำรงตำแหน่งแสดง หรืออาจกล่าวอีกทฤษฎีหนึ่งว่า สังคมมนุษย์ก็คือโรงละคร มนุษย์แต่ละคนก็คือตัวแสดง ที่มีบทบาทแน่ชัดสำหรับแสดง ตัวละครมีบทละครเป็นตัวกำกับ มนุษย์ในสังคมต้องเชื่อฟังผู้มีอำนาจในสังคมพร้อมปรับตัวให้เข้ากับผู้ชม ที่ต้องสวมบทบาทผู้ชมประเภทต่าง ๆ (Generalized Others)

สวอน สุทธิเลิศอรุณ (2545 : 69-71) ได้สรุป ทฤษฎีบทบาท ไว้ ดังต่อไปนี้

ทฤษฎีบทบาทของราล์ฟ ลินตัน (Ralp Linton's Role Theory) ได้กล่าวว่า ตำแหน่งหรือสถานภาพเป็นผู้กำหนดบทบาทเช่นบุคคลที่มีตำแหน่งเป็นครูต้องแสดงพฤติกรรมเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์

ทฤษฎีบทบาทของโฮมันน์ (Homann's Role Theory) ได้กล่าวว่า บุคคลจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งเสมอ เช่น ตอนกลางวันแสดงบทบาทสอนหนังสือเพราะมีตำแหน่งเป็นครู ตอนเย็นแสดงบทบาทเป็นนักเรียนเพราะมีตำแหน่งเป็นนิสิตภาคสมทบ เป็นต้น

ทฤษฎีบทบาทของพาร์สันส์ (Parson's Role Theory) ได้กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทของตน เช่น บุคคลมีเพื่อนมากก็ต้องแสดงบทบาทมากขึ้นเป็นเงาตามตัว

ทฤษฎีบทบาทของเมอร์ตัน (Merton's Role Theory) ได้กล่าวว่า บุคคลแต่ละคนจะต้องมีตำแหน่งและบทบาทควบคู่กันไปซึ่งไม่เหมือนกัน บทบาทจะมีอย่างน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับทักษะของสังคมที่เขาสังกัดอยู่ ตลอดจนลักษณะของบุคคลในสังคมนั้น

ทฤษฎีบทบาทของกู๊ด (Good's Role Theory) ได้กล่าวว่า บทบาท คือแบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของแต่ละบุคคลและบทบาทดังกล่าวควรเป็นไปตามข้อตกลงที่มีต่อสังคม นั้น ๆ

ทฤษฎีบทบาทของกัสกิน (Guskin's Role Theory) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมของบุคคลแต่ละคนคือผลที่ได้จากตำแหน่งทางสังคมของเขานั้นเอง และทฤษฎีบทบาทจัดเป็นข้อตกลงประการแรก ที่สถาบันต่าง ๆ ในสังคมคาดหวังว่าบุคคลที่ได้รับตำแหน่งต่าง ๆ ควรปฏิบัติอย่างไร

เนเดล (Nadel's Role Theory) นักมานุษยวิทยา กล่าวว่า ทฤษฎีบทบาทคือส่วนประกอบที่ส่งผลต่อพฤติกรรม 3 ลักษณะคือ (เนเดล, อังโน ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ และ อ้อมใจ วงษ์มณฑา. 2549 : 23-24)

1. ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท เช่น ครูต้องพูดเก่งหรือมีอารมณ์ขัน
2. ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาทและขาดมิได้เช่นเป็นครูต้องสอนหนังสือ เป็นแพทย์ต้องรักษาคนไข้ เป็นตำรวจต้องจับผู้ร้าย
3. ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย เช่น ครูต้องเป็นสมาชิกคุรุสภา เป็นต้น ถ้ากำหนดให้

P คือ บทบาท

b คือ ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาทและขาดมิได้

c คือ ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย
ดังนั้นจึงเขียนเป็นสมการบทบาทได้ว่า

$$P = a + b + c + \dots + n$$

จากสมการอธิบายได้ว่า บทบาทต้องประกอบด้วยส่วนประกอบหลาย ๆ ส่วนอย่างน้อย 3 ส่วนขึ้นไปจนถึง n ส่วน

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาครู

2.2.1 ความหมายเกี่ยวกับการพัฒนา

พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิต รัตนโณ) (2543 : 2) ได้กล่าวว่า พัฒนา หมายถึง การทำให้เจริญขึ้น ทำให้รุ่งเรืองขึ้น ใช้ได้ทั้งการพัฒนาวัตถุและการพัฒนาจิตใจ เช่น การพัฒนาชนบท การพัฒนาประเทศ การพัฒนาสติปัญญา และการพัฒนาจิต เป็นต้น แต่ศัพท์ทางพระพุทธศาสนาที่แท้จริงที่ใช้ในการพัฒนาจิตนั้น ท่านใช้คำว่าภาวนา หมายถึง การทำให้มี การทำให้เกิดขึ้น ทำให้เจริญ การอบรม การบำเพ็ญ เช่น คำว่า สมาธิภาวนา คือ การเจริญ การอบรม หรือบำเพ็ญสมาธิ และคำว่า วิปัสสนาภาวนา คือ การเจริญ การอบรม หรือการบำเพ็ญวิปัสสนา

พุทธทาสภิกขุ (2537 : 33) ได้กล่าวว่า การพัฒนา หมายถึง สภาพที่เป็นกลาง ๆ ทำให้เจริญก้าวหน้า และการพัฒนานั้นต้องดับทุกข์ได้ด้วย ไม่มีดีมีชั่วปะปนอยู่ด้วย ดังความตอนหนึ่งว่า พัฒนาแปลว่าเจริญ หมายถึง มากขึ้นหรือเพิ่มขึ้นเท่านั้นเอง ไม่ได้หมายความว่าชั่วหรือดีเช่น ผมที่ศีรษะมันรกหนาแน่นขึ้นก็เรียกได้ว่าผมมันพัฒนาเหมือนกัน แต่ไม่ได้หมายถึงว่าดี คำว่าพัฒนาเป็นคำกลาง ๆ คือต้องพัฒนาให้เป็นในทางที่ดับทุกข์ คือต้องไม่มีดีมีชั่ว ไม่มีบวมมีลบ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2547 : 10-15) ได้กล่าวว่า คำว่า วัฒนา เป็นความหมายที่ใช้เรียก คำว่า ภาวนา แปลว่า การเจริญ หมายถึง การทำให้มีขึ้น, เป็นขึ้น, การฝึกอบรม ทำสิ่งที่ยังไม่มีให้มีขึ้น การบำเพ็ญ ต่อมานิยมใช้คำว่า “พัฒนา” ซึ่งเป็นศัพท์ใหม่ในภาษาไทย แต่เดิมใช้คำว่า เจริญ พระพุทธศาสนาใช้คำว่า เจริญ เป็นการฝึกฝึกอบรม เช่น เจริญสมถ เจริญวิปัสสนา แต่เดิมนั้น พระพุทธศาสนาใช้คำว่า ภาวนา คือ สมถภาวนา ฝึกอบรมจิตให้เกิดความสงบ วิปัสสนาภาวนา ฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความรู้เข้าใจตามเป็นจริง เมื่อกล่าวถึงคำว่า พัฒนา ก็คือ กล่าวถึงความเจริญ เป็นคำเรียกให้เข้าใจง่าย

จางันต์ อติวัฒนสิทธิ์ (2548 : 117-118) ได้อธิบายว่าตามทฤษฎีของพระพุทธศาสนาการพัฒนา ตรงกับคำว่า “ภาวนา” ซึ่งหมายถึง การทำให้เจริญงอกงาม (ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Development) หากพิจารณาจากรากศัพท์ คำว่า พัฒนามาจากภาษาบาลีว่า วัฒนะ หรือ วัฒนา คำนี้หมายถึงความเจริญก้าวหน้า หรือภาวะยืนยาวนาน เช่น คำว่า อายุวัฒนะ หมายถึง ทำให้อายุยืนนาน อันหมายรวมถึง ความเป็นผู้มีสุขภาพแข็งแรงดี ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บมาเบียดเบียน และนอกจากนี้ คำว่า วัฒนะ หมายถึงรกรุ่งรัง ไม่มีระเบียบเลยก็ได้ เช่น คำว่า โลกวัฒโน หมายถึง เป็นคนรกลอก เป็นสิ่ง/เป็นคนที่โลกไม่ต้องการ อย่างไรก็ตาม คำว่า การพัฒนาในที่นี้เป็นคำที่กำหนดให้มีคุณค่า และตามหลักการของพระพุทธศาสนา การพัฒนาจะต้องดำเนินไปพร้อม ๆ กัน 4 ทาง คือ การพัฒนา

ทางด้านกายภาพ การพัฒนาศีลธรรมและ/หรือ การพัฒนาสังคม การพัฒนาทางด้านจิตใจและการพัฒนาทางด้านปัญญา นอกจากนี้พระพุทธศาสนาพิจารณาว่าการพัฒนาเป็นกระบวนการพยายามที่จะดำเนินการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง รักษา สิ่งที่ดีให้คงอยู่ ซึ่งสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลงฟื้นฟู และปรับปรุงทั้งตนเอง และสังคมรอบข้างให้ดีขึ้นและมีความหมายมากยิ่งขึ้น แต่ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในกระบวนการพัฒนาขึ้นอยู่กับบุคคลเป็นส่วนสำคัญ

นิพนธ์ สารชาติ (2550 : 9) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาครุว่า หมายถึง กระบวนการส่งเสริมพัฒนาเปลี่ยนแปลงความคิด ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์เพื่อนำมาใช้ในการทำงานอย่างมีระบบและ เกิดประสิทธิภาพสูงขึ้น

สรุปได้ว่า การพัฒนาครุ หมายถึง การทำให้ดีขึ้น ทำให้เจริญงอกงาม ทำให้เจริญก้าวหน้าในด้านความเป็นครุ เช่น ความรู้ ความสามารถในวิชาชีพครุ หมายถึงไปถึงการพัฒนาทางด้านกายภาพ ทำให้สุขภาพดีขึ้น การพัฒนาศีลธรรม ทำให้บุคคลเป็นคนดีในสังคม การพัฒนาเป็นกระบวนการพยายามที่จะดำเนินการเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่ดีให้คงอยู่ ซึ่งสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลงตนเอง เปลี่ยนแปลงผู้เรียนไปในทางที่ดี และสังคมรอบข้างให้ดียิ่งขึ้น

2.2.2 ความสำคัญของการพัฒนาครุ

จากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกโลกาภิวัตน์บุคลากรซึ่งเป็น ข้าราชการอันเป็นกลไกสำคัญของรัฐ จำเป็นต้องมีการปรับตัวให้ก้าวทันกับสภาพแวดล้อม และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้มีความสามารถในการปฏิบัติงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 7 ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องมีอิทธิพลต่อการพัฒนาครุและวิชาชีพครู ตั้งแต่ มาตรา 52-57 (ตั้งคำชี้แจงประกอบพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้สรุป การพัฒนาครุที่ความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากร ดังนี้ (ราชกิจจานุเบกษา. 2553 : 18-19)

1. ให้มีระบบ กระบวนการผลิต การพัฒนาครุ คณาจารย์ และ บุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง
2. ให้มีองค์กรวิชาชีพทำหน้าที่กำกับดูแลผู้ที่อยู่ในวิชาชีพครูและ บุคลากรทางการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพ
3. ให้ผู้ประกอบวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ
4. ให้มีองค์กรกลางบริหารงานบุคคลของข้าราชการครู โดยยึด หลักการกระจายอำนาจการบริหารงานบุคคลสู่เขตพื้นที่การศึกษา
5. ให้มีกฎหมายว่าด้วยเงินเดือน ค่าตอบแทน สวัสดิการ และสิทธิ ประโยชน์เกื้อกูลอื่นสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้มีรายได้ เพียงพอและเหมาะสมกับฐานะสังคมและวิชาชีพ
6. ให้มีการระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัด การศึกษาและยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา

ประวัติ เอราวรณ (2550 : 10) ได้กล่าวว่า การพัฒนางานของครูไว้ ดังนี้ งานครูเป็นวิชาชีพที่ได้การยอมรับว่าเป็นวิชาชีพชั้นสูงต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการ ปฏิบัติงาน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องพัฒนาวิชาชีพครูให้มีมาตรฐานสูงเป็นที่ยอมรับของสังคม ขณะเดียวกันก็ต้องก้าวหน้าทันกระแสการเปลี่ยนแปลงของวิทยาการ เทคโนโลยี ค่านิยม และวัฒนธรรมทางสังคม ดังนั้นการปฏิบัติงานในชั้นเรียนของครูจึงไม่ใช่สูตรที่หยุดนิ่งตายตัวแต่ต้องมีการเคลื่อนไหวปรับเปลี่ยนพัฒนาอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้โรงเรียนและ ห้องเรียนเป็นบ้านหลอมที่ดีที่สุดในการผลิตบุคลากรออกสู่สังคม งานครูเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสติปัญญาและความสามารถที่หลากหลายของเด็กแต่ละคน ดังนั้น ครูต้องอาศัย ความรอบรู้เฉพาะด้านมีการเตรียมการและวางแผนที่ดีในการสอนและการดำเนินการ อย่างเป็นกระบวนการครบวงจรนอกจากนี้ครูยังต้องศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมและคิดค้น วิธีการสอน สื่อ ตลอดจนเครื่องมือใหม่ๆ มาช่วยในการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับ การพัฒนาอย่างเต็มที่และสนองตอบต่อผู้เรียนแต่ละคน จึงจำเป็นต้องคิดค้นและพัฒนา รูปแบบวิธีการที่เหมาะสมสอดคล้องกับ กระบวนทัศน์ที่เปลี่ยนไป

พิไลวรรณ อินทรรักษา (2560 : 58) ได้กล่าวถึง การพัฒนาครูเพื่อช่วยให้ครูมีทัศนคติในทางบวก ช่วยปรับปรุงความรู้ และทักษะของครู ช่วยให้ครูรู้ถึงนโยบายโรงเรียน ช่วยให้กิจการของโรงเรียนดีขึ้น และยังเป็นเครื่องมือช่วย พัฒนาโรงเรียน ช่วยให้ข้อมูลต่อความต้องการในอนาคตของโรงเรียน ช่วยให้ครูตัดสินใจ และแก้ปัญหาได้ดีขึ้น ช่วยให้เกิดความตระหนักในความสำเร็จ ความเจริญและความ รับผิดชอบตลอดจนความก้าวหน้า ช่วยให้เกิดความมั่นใจตนเอง ช่วยลดความเครียด ความไม่พอใจ ความขัดแย้ง ช่วยปรับปรุงความรู้ ทัศนคติ การติดต่อสื่อสารระหว่างกลุ่ม ครูเกิดความเท่าเทียมกันในโอกาสและการทำงาน สร้างเป็นปึกแผ่นขึ้นในกลุ่ม ช่วยให้เกิด บรรยากาศที่ดีในการเรียนรู้และความร่วมมือประสานงานการพัฒนาความสามารถทำให้ โรงเรียนเป็นสถานที่นำทำงาน และน่าอยู่ยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า การพัฒนาครูมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งครูต้องมีความรู้ มีคุณธรรม พร้อมทั้งมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีความรู้ ความสามารถในการพัฒนาผู้เรียน มีทักษะการทำงานที่ทันสมัยทันต่อความก้าวหน้า และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี อันจะนำไปสู่การพัฒนาเยาวชน ชุมชน สังคมที่ยั่งยืนต่อไป

2.2.3 กระบวนการพัฒนาครู

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึง กระบวนการพัฒนาครู โดย เดชา การรัมย์ (2551 : 11-12) กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาครู เพื่อก้าวสู่การเป็นครูมืออาชีพ มีดังนี้

1. ผู้สอนควรปฏิบัติตนให้มีความเหมาะสมตามหลักจรรยาบรรณ วิชาชีพ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของของบุคคลทั่วไป
2. ควรศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาของชาติ ตามนโยบาย ต่างๆ ของทางกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการ ปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม
3. ต้องศึกษากฎหมายและหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อให้สามารถออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม
4. ต้องทำความรู้จักผู้เรียน เพื่อให้ทราบถึงอุปนิสัยใจคอ จุดเด่น และจุดที่ต้องพัฒนาผู้เรียน สามารถวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลได้ ซึ่งข้อมูลนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้

5. จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นทักษะ การปฏิบัติ เพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดความเข้าใจ และสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเอง โดยครูทำ หน้าที่เป็นผู้แนะแนวทาง และให้คำปรึกษามากกว่าเป็นผู้ชี้แนะในการเรียนการสอน

6. ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีการบูรณาการแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ในส่วนของ เนื้อหาที่สัมพันธ์กัน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความคิดเชื่อมโยงและสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ในชีวิตจริง

7. เลือกใช้วิธีการวัดผลการเรียนรู้อย่างหลากหลายตามสภาพที่เหมาะสมของผู้เรียน เพื่อให้ทราบถึงผลลัพธ์ที่ถูกต้อง และแม่นยำ

8. เลือกจัดกิจกรรมหรือโครงการที่เน้นให้ผู้เรียนให้เกิดความรู้ ทักษะ หรือคุณลักษณะที่ พึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

9. ควรมีการอบรมพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง และใช้การวิจัยในชั้นเรียนเป็นเครื่องมือใน การส่งเสริมและแก้ไขปัญหาต่างๆ ของผู้เรียน

10. หมั่นศึกษาและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ควรร่วมกิจกรรมการ ฝึกอบรมหรือกิจกรรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนครู ทั้งในและนอกโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

11. ฝึกฝนทักษะในการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้

12. พัฒนาตัวเองให้เป็นคนที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีกับบุคคลอื่น สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และที่ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ที่ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด การพัฒนาผู้เรียนถือว่าผู้เรียน สำคัญฉันใด การพัฒนาครูก็ถือว่าครูสำคัญฉันนั้น ดังนั้น กระบวนการพัฒนาครู มีขั้นตอนสำคัญดังนี้

1. ศึกษาและวิเคราะห์มาตรฐานและคุณภาพของครู ตามที่องค์กร วิชาชีพครูกำหนดขึ้น รวมทั้งมาตรฐานและคุณภาพของครูที่หน่วยงานและสถานศึกษา กำหนดขึ้น

2. ประเมินครูว่ามีมาตรฐานและคุณภาพตามที่กำหนดในข้อ 1 หรือไม่

3. วิเคราะห์ผลการประเมินครูตามข้อ 2 เพื่อทราบว่าครูคนใด กลุ่มใด โรงเรียนใด เขต พื้นที่การศึกษาใด ประพฤติปฏิบัติตนและปฏิบัติงานได้ครบถ้วน ตามมาตรฐานหรือบกพร่องด้านใด แต่ละด้านมีคุณภาพอยู่ในระดับใด ผู้ใด กลุ่มใด โรงเรียนใด เขตพื้นที่ใด ต้องพัฒนาด้านใดก่อนและ หลัง หรือพัฒนาไปพร้อมกัน

4. จัดกลุ่มครูที่จะพัฒนา (หมายถึงพัฒนาตนเองหรือรับการพัฒนา) อาจจัดเป็น รายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม โดยพิจารณาจากสภาพและปัญหาที่ค้นพบในข้อ 3 เป็นหลัก และ องค์กรประกอบอื่น ๆ เช่น งบประมาณ ระยะเวลา และวิทยากร เป็นต้น

5. กำหนดรูปแบบและกิจกรรมการพัฒนายว่าจะใช้รูปแบบและ กิจกรรมใด ในช่วงเวลาใด ปฏิบัติที่ไหน ผู้ใดปฏิบัติ ผู้ใดกำกับดูแล ใช้สื่อและเทคโนโลยี อะไร ประเมินผลและรายงานผลอย่างไร

6. ปฏิบัติการพัฒนาตามแผนงานที่กำหนด กำกับดูแล สนับสนุน ช่วยเหลือ ติดตาม การ วัดและประเมินผลเป็นระยะ นำผลมาวิเคราะห์และพัฒนาต่อไป รวมทั้งนำผลการพัฒนามาให้รางวัล ยกย่องเชิดชูเกียรติ หรือนำผลการพัฒนาไปในเรื่อง อื่น ๆ เช่น การเลื่อนตำแหน่ง เลื่อนเงินเดือน

วาสนา มะณีเรือง และคณะ (2559 : 267) ได้กล่าวถึง การพัฒนาตนเองของครู คือ ครูที่ ใฝ่หาความรู้ ชอบเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เสมอ พัฒนาการตนเองศึกษาหาความรู้อยู่ ตลอดเวลามีการประเมิน

ตนเองตลอดเวลาเป็นผู้นำด้านวิชาการมีการ ติดตามข้อมูล ข่าวสาร และยอมรับการเปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ๆ มีความสามารถในการสร้าง การพัฒนา หลักสูตร และสื่อการสอน คือ ครูที่มีความ สามารถในการผลิตสื่อการสอน มีความคิด สร้างสรรค์ในการผลิตสื่อการสอน มีความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร มีความสามารถ ในการสอน คือครูที่ให้ความสำคัญกับนักเรียนเป็นรายบุคคล มีความรู้ ความสามารถในการ เนื้อหาที่สอนเป็นอย่างดี สอนเด็กให้เก่งได้ มีเทคนิคการสอนดี มีการพัฒนาคุณภาพ ของ ผู้เรียนอย่างเป็นระบบโดยการวางแผนการสอนมีความสามารถในการใช้สื่อการสอน การใช้สื่อ การสอนที่เหมาะสมหลากหลาย มีความคิดสร้างสรรค์ในการสอนมี ความสามารถ ในการปรับตัวให้ เข้ากับผู้เรียนได้ สอนให้ผู้เรียนรู้วิธีการเรียนรู้ รู้จักใช้แหล่ง เรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของ ผู้เรียน สามารถปฏิบัติการสอนด้วยวิธีที่ หลากหลาย สามารถจัดการเรียนการสอนได้ตามศักยภาพ ของผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียน เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ สามารถ ใช้ประสบการณ์ในการสร้างสรรค์ ส่งเสริมการเรียนรู้ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมีการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างเป็นระบบโดยการ ดำเนินการสอน มี ความสามารถในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ คือ ครูที่มี ความสามารถในการ วิเคราะห์หัวข้อวัดเพื่อกำหนดเป็นเนื้อหาและพฤติกรรมที่จะวัด มี ความสามารถในการเลือกใช้ เครื่องมือวัดผลได้ตรงตามสภาพจริง มีความสามารถในการ ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวัด มี ความสามารถในการวิธีดำเนินการทดสอบมี ความสามารถในการแปลความหมายของคะแนน และมีการ นำคะแนนที่ได้มาพัฒนาผล การเรียนรู้ของผู้เรียน มีความสามารถในการแก้ปัญหา คือ ครูที่มี ความสามารถในการ ให้คำปรึกษาได้ทุกเรื่อง แก้ปัญหาในการทำงานได้ดี มีความคิดสร้างสรรค์ในการ แก้ปัญหา มีความสามารถ ในการแก้ปัญหาพฤติกรรมผู้เรียนเพื่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน อย่างเป็นระบบ

2.2.4 การพัฒนาครูในบริบทของพระพุทธศาสนา

การฝึกหัดครูนั้น มีความหมายตรงกับคำว่า การสร้างบัณฑิตของการศึกษาในระดับ มหาวิทยาลัยซึ่งวิชา ศึกษาทั่วไปนั้นมีจุดหมายอยู่ที่การ “สร้างบัณฑิต” ส่วนวิชาเฉพาะวิชาชีพเป็น เหมือนการ “สร้างเครื่องมือให้ บัณฑิต” เหตุนั้น การสร้างคนให้เป็นบัณฑิตจึงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก และเราก็นำคำว่าบัณฑิตมาใช้สำหรับ ผู้สำเร็จการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยคือจบปริญญาตรี เรียกว่าบัณฑิตจบปริญญาโทเรียกว่ามหาบัณฑิตจบ ปริญญาเอกเรียกว่าดุษฎีบัณฑิต

ดังนั้นการจัดการศึกษาเพื่อสร้างบัณฑิตนั้น บางทีไปเน้นที่วิชาการว่าจะจัดวิชาการให้ครบ ตามนั้นให้ วิชาหมวดนี้เท่านี้หมวดนั้นเท่านี้ก็ส่วนสิ่งสำคัญก็คือจะต้องจัดให้ได้ทั้ง๒ประการกล่าวคือ ให้ได้คุณภาพของคน และให้ได้เกณฑ์ทางวิชาการ โดยอาจจัดตามความมุ่งหมายของวิชาพื้นฐานทั่วไป โดยสัมพันธ์กับ กระบวนการพัฒนามนุษย์ ตลอดจนถึงจุดหมายสูงสุดของมนุษย์ตามธรรมชาติ ประกอบด้วย 2 ระดับ คือความมุ่ง หมายช่วงสั้นและช่วง ได้แก่

1. ความมุ่งหมายช่วงสั้น คือความพร้อมและทำที่ที่ถูกต้อง ต่อการที่จะเรียนศึกษา วิชาการอื่น ๆ รวมทั้งวิชาชีพและวิชาเฉพาะทั้งหลาย ตลอดจนถึงประสบการณ์และสถานการณ์ทุก อย่างในการดำเนินชีวิต กล่าวคือ ความมุ่งหมายช่วงสั้นนี้เพื่อสร้างความเป็นนักศึกษาและนักเรียนที่ดี ที่เรียกว่า บุณนิมิตแห่งการศึกษา หรือรุ่งอรุณแห่งการศึกษา

2. ความมุ่งหมายช่วงยาว ได้แก่ การเข้าถึงความบรรจบประสานอันเดียวกันของความรู้ ความดีงาม และความสุสุขหรือปัญญา จริยธรรมและภาวะไร้ทุกข์ กล่าวคือ ความมุ่งหมายช่วงยาวนี้ เพื่อสร้างความเป็น บัณฑิต

ดังนั้น วิชาพื้นฐานนี้เป็นการสร้างตัวบัณฑิตเป็นการสร้างคนให้มีคุณภาพขนาดที่จะไปนำสังคมได้ วิชาชีพรวิชาเฉพาะต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านใครก็สอนได้ขอให้ถนัดในเรื่องของตนแต่ผู้ที่ จะมาสอนวิชา ศึกษาทั่วไปต้องสอนให้คนเข้าใจสถานการณ์ของโลกรู้โลกและชีวิตเข้าถึงสัจธรรมความ จริง ดังนั้นครูในทัศนะ ของพระพุทธศาสนามุ่งเน้นครูดี ยาว (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) 2542 : 2)

สรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาครู หมายถึง ขั้นตอนในการส่งเสริมครู การแก้ปัญหาของครู นำไปสู่กระบวนการพัฒนาที่ชัดเจน ได้แก่ 1. การสำรวจพฤติกรรมของตนเอง ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ความคิด ทัศนคติต่อความเป็นครู 2. พัฒนาคณะครูศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ 3. ศึกษา หลักสูตรสถานศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ 4. ศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคล และเป็นกลุ่ม ได้แก่ เก่ง ปลายกลาง และอ่อน 5. ศึกษาแผนการจัดการเรียนรู้ รูปแบบการสอน ที่สอดคล้องกับความสนใจ นำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนได้ 6. ศึกษาการวัดผล และการประเมินผลการเรียนรู้

2.3 บทบาทครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา

2.3.1 ด้านการสอนแผนกธรรมบาลี

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น นับแต่สมัยรัชกาลที่ 1 ถึง สมัยรัชกาลที่ 5 พระมหากษัตริย์ ทุกพระองค์ทรงรับพระราชภารกิจโดยสม่ำเสมอ จนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ตอนปลาย พระองค์ทรง ปรึกษากับคณะสงฆ์ขอให้แบ่งพระราชภารกิจในการจัดการศึกษาของพระสงฆ์เป็น ของคณะสงฆ์ แต่ พระองค์ยังทรงรับให้อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นลำดับมา ถึงสมัยรัชกาลที่ 6 พระองค์ทรง มอบหมายให้สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงดำเนินการ นับเป็นการจัด การศึกษาของพระสงฆ์อย่างมีระบบมาจนถึงปัจจุบัน ปัจจุบันการศึกษาของคณะ สงฆ์ดำเนินการ ภายใต้อำนาจบังคับแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติกำหนดวิถึฐานะ พ.ศ.2527 ซึ่งพื้นฐานการศึกษาเล่า เรียน พระพุทธศาสนามีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ ปรีชาปฏิบัติ ปฏิภาณ การศึกษาหรือ ปรีชาปฏิบัติ ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการศึกษาภาษาบาลีและคัมภีร์ พระไตรปิฎก ซึ่งเรียกว่า การศึกษา พระปรีชาธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี และในปี พ.ศ.2514 กระทรวงศึกษาธิการ ประกาศใช้ ระเบียบว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเพื่อให้พระภิกษุสามเณร ได้ เรียนวิชา สามัญควบคู่กันไปด้วย (พระมหาวรยุทธ ไพโรจน์สถิตธาดา. 2551 : 1-3)

การศึกษาของพระภิกษุสามเณร คือ การศาสนศึกษา หมายถึงการศึกษาปริยัติธรรม และ การศึกษาอันควรแก่สมณะ การศึกษาปริยัติธรรมแบ่งเป็น 2 แบบ คือ การศึกษาธรรม และบาลี สำนักเรียน วัด และคณะจังหวัดเป็นผู้จัดสอน บางสำนักเรียนมีการสอนทั้งแผนกธรรมและบาลี บาง สำนักเรียนก็มีสอนเฉพาะแผนกธรรม และบางสำนักเรียนได้จัดให้มีการสอนธรรมศึกษา แก่คฤหัสถ์อีก ด้วย แม่กองธรรมสนามหลวงเป็นผู้ดำเนินการสอบ ตามหลักสูตรนักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท

นักธรรมชั้นเอก และธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท ธรรมศึกษาชั้นเอก ส่วนการศึกษาแผนกบาลี แม่กองบาลีสนามหลวงเป็นผู้ดำเนินการสอบ ปัจจุบันระบบการจัดการศึกษา ของสงฆ์มี 3 แผนกดังนี้

1. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ตามหลักสูตรแบ่งเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก พระภิกษุสามเณรเมื่อสอบได้แล้วจะได้รับประกาศนียบัตรนักธรรมชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก ตามลำดับ ส่วนคฤหัสถ์เรียกว่า การศึกษาธรรมศึกษาแบ่งเป็น 3 ชั้นเช่นเดียวกัน คือ ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก คฤหัสถ์เมื่อสอบได้แล้วก็จะได้รับ ประกาศนียบัตร ธรรมศึกษาตรี ธรรมศึกษาโท และธรรมศึกษาเอก ผู้ที่สำเร็จการศึกษาพระปริยัติ ธรรม แผนกธรรม นักธรรมชั้นเอกเทียบเท่าประถมบริบูรณ์ ซึ่งปัจจุบันคือเทียบเท่าชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6

2. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี คณะสงฆ์ได้แบ่งเป็น 8 ชั้น คือ บาลี ประโยค 1-2 เปรียญธรรม 3 ประโยค (ป.ธ.3) เปรียญธรรม 4 ประโยค (ป.ธ.4) เปรียญธรรม 5 ประโยค (ป.ธ.5) เปรียญธรรม 6 ประโยค (ป.ธ.6) เปรียญธรรม 7 ประโยค (ป.ธ.7) เปรียญธรรม 8 ประโยค (ป.ธ.8) เปรียญธรรม 9 ประโยค (ป.ธ.9) ผู้ที่สำเร็จการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี เปรียญธรรม 3 ประโยค (ป.ธ.3) เทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3) เปรียญธรรม 5 ประโยค (ป.ธ.5) และมี ประสบการณ์การสอนไม่น้อยกว่า 300 ชั่วโมง เทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนปลาย (ม. 6) เปรียญธรรม 6 ประโยค (ป.ธ.6) เทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) เปรียญธรรม 9 ประโยค (ป.ธ.9) มีวิทยฐานะ ชั้นปริญญาตรี

3. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามหลักสูตรแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ชั้น คือ ช่วงชั้นที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เป็นการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 เป็นการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

2.3.2 ด้านการสอนพระพุทธศาสนา

พระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนได้รับผิดชอบสอนรายวิชาพระพุทธศาสนา สัปดาห์ละไม่เกิน 4 ชั่วโมง รายวิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้ระบุ มาตรฐาน ตัวชี้วัดชั้นปี คำอธิบายรายวิชา และวิธีการจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ดังนี้

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ การดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคมกับการปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลาตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทนอดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตและว่าด้วยการอยู่ด้วยกันร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลายเพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรมและค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่าง ๆ ไว้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : 132-136)

ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง

และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอรวมทั้งบำเพ็ญต่อตนเองและส่วนรวม

1. คุณภาพของผู้เรียน

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

1.1 มีความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและผู้ที่อยู่รอบข้าง ตลอดจนสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น ที่อยู่อาศัยและเชื่อมโยงประสบการณ์ไปสู่โลกกว้าง

1.2 ทักษะกระบวนการและมีข้อมูลที่จำเป็นต่อการพัฒนาให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ ความเป็นพลเมืองดีมีความรับผิดชอบ การอยู่ร่วมกันและการทำงานกับผู้อื่น มีส่วนร่วมของกิจกรรมของห้องเรียนและได้ฝึกหัดในการตัดสินใจ

1.3 มีความรู้เรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว โรงเรียน และชุมชนในลักษณะการบูรณาการ ผู้เรียนได้เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับปัจจุบันและอดีต มีความรู้พื้นฐานทางเศรษฐกิจได้ข้อคิดเกี่ยวกับรายรับ-รายจ่ายของครอบครัว เข้าใจถึงการเป็นผู้ผลิต ผู้บริโภค รู้จักการออมขั้นต้นและวิธีการเศรษฐกิจพอเพียง

1.4 รู้และเข้าใจในแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจในขั้นที่สูงต่อไป

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1.5 มีความรู้เรื่องของจังหวัด ภาค และประเทศของตนเอง ทั้งเชิงประวัติศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพ สังคมประเพณี และวัฒนธรรม รวมทั้งการเมือง การปกครอง และสภาพเศรษฐกิจโดยเน้นความเป็นประเทศไทย

1.6 ความรู้และความเข้าใจในเรื่องศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ รวมทั้งมีส่วนร่วมศาสนพิธี และพิธีกรรมทางศาสนามากยิ่งขึ้น

1.7 ปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของท้องถิ่น จังหวัด ภาค และประเทศ รวมทั้งได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่นตนเอง มากยิ่งขึ้น

1.8 สามารถเปรียบเทียบเรื่องราวของจังหวัดและภาคต่างๆของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้รับการพัฒนาแนวคิดทางสังคมศาสตร์ เกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ เพื่อขยายประสบการณ์ไปสู่การทำความเข้าใจในภูมิภาค ชีวโลกตะวันออกและตะวันตกเกี่ยวกับศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การดำเนินชีวิต การจัดระเบียบทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากอดีต สู่ปัจจุบัน

2. สารการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา

มาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม วิชาพระพุทธศาสนา ตามสารการเรียนรู้ทั้ง 1 สาระ มีดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : 138)

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้และเข้าใจประวัติความสำคัญศาสนาหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น ๆ มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

3. การจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชน

ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติตามเป้าหมายหลักสูตร ผู้สอนพยายามคัดสรรกระบวนการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้โดยช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตร 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พัฒนาทักษะต่าง ๆ อันเป็นสมรรถนะสำคัญให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : 25-29)

3.1 หลักการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ยึดประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม

3.2 กระบวนการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน อาทิ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติ ลงมือทำจริง กระบวนการจัดการ กระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้การเรียนรู้ของตนเอง กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย

กระบวนการเหล่านี้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝนพัฒนา เพราะจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ดังนั้นผู้สอน จึงจำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเลือกใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 การออกแบบการจัดการเรียนรู้

ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาให้เข้าใจถึงมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน

แล้วจึงพิจารณาออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยเลือกใช้วิธีสอนและเทคนิคการสอน สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด

3.4 บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน

การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตร ทั้งผู้สอนและผู้เรียนควรมีบทบาท ดังนี้

3.4.1 บทบาทของผู้สอน คือ

1. ศึกษาวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล แล้วนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่ท้าทายความสามารถของผู้เรียน
2. กำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนด้านความรู้และทักษะ กระบวนการที่เป็นความคิดรวบยอด หลักการและความสัมพันธ์รวมทั้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์
3. ออกแบบการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย
4. จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้
5. จัดเตรียมและเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรม นำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน
6. ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย เหมาะสมกับธรรมชาติของวิชาและระดับพัฒนาการของผู้เรียน
7. วิเคราะห์ผลการประเมินมาใช้ในการซ่อมเสริมและพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนเอง

3.4.2 บทบาทของผู้เรียน

1. กำหนดเป้าหมาย วางแผนและรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง
2. เสาะแสวงหาความรู้ เข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อความรู้ ตั้งคำถาม คิดหาคำตอบหรือหาแนวทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ
3. ลงมือปฏิบัติจริง สร้างสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ
4. มีปฏิสัมพันธ์ ทำงาน ทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มและครู
5. ประเมินและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง

3.5 สื่อการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้เป็นเครื่องมือส่งเสริมสนับสนุนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะตามมาตรฐานของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สื่อการเรียนรู้มีหลากหลายประเภท ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีในท้องถิ่น การเลือกใช้สื่อควรเลือกให้มีความเหมาะสมกับระดับพัฒนาการ และลีลาการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน

การจัดหาสื่อการเรียนรู้ ผู้เรียนและผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาขึ้นเอง หรือปรับปรุงเลือกใช้อย่างมีคุณภาพจากสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัว เพื่อนำมาใช้ประกอบในการจัดการ

เรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมและสื่อสารให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยสถานศึกษาควรจัดให้ได้อย่างพอเพียง เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สถานศึกษาเขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรดำเนินการ ดังนี้

3.5.1 จัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ ระบบสารสนเทศการเรียนรู้ และเครือข่ายการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพทั้งในสถานศึกษาและในชุมชน เพื่อการศึกษา ค้นคว้า และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ ระหว่างสถานศึกษา ท้องถิ่น ชุมชน สังคมโลก

3.5.2 จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน เสริมความรู้ให้ผู้สอน รวมทั้งจัดหาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้

3.5.3 เลือกและใช้สื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ มีความเหมาะสม มีความหลากหลาย สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

3.5.4 ประเมินคุณภาพของสื่อการเรียนรู้ที่เลือกใช้อย่างเป็นระบบ

3.5.5 ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน

3.5.6 จัดให้มีการกำกับ ติดตาม ประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพ เกี่ยวกับสื่อ และการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะ ๆ และสม่ำเสมอ

ในการจัดทำ การเลือกใช้ และการประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในสถานศึกษา ควรคำนึงถึงหลักการสำคัญของสื่อการเรียนรู้ เช่น ความสอดคล้องกับหลักสูตร วัตถุประสงค์การเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน เนื้อหา มีความถูกต้องและทันสมัย ไม่กระทบความมั่นคงของชาติ ไม่ขัดต่อศีลธรรม มีการใช้ภาษาที่ถูกต้อง รูปแบบการนำเสนอที่เข้าใจง่ายและน่าสนใจ

3.6 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ต้องอยู่บนหลักการพื้นฐานสองประการคือการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียน ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จนั้น ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาและประเมินตามตัวชี้วัดเพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ สะท้อนสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลและสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้าและความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียนตลอดจนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ มีรายละเอียด ดังนี้

3.6.1 การประเมินระดับชั้นเรียน เป็นการวัดและประเมินผลที่อยู่ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนดำเนินการเป็นปกติและสม่ำเสมอ ในการจัดการเรียนการสอน ใช้เทคนิคการประเมินอย่างหลากหลาย เช่น การซักถาม การสังเกต การตรวจการบ้าน การประเมินโครงการ การประเมินชิ้นงาน/ภาระงาน แฟ้มสะสมงาน การใช้แบบทดสอบ ฯลฯ โดยผู้สอนเป็นผู้ประเมินเอง

หรือเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน ผู้ปกครองร่วมประเมิน ในกรณีที่ไม่ว่านตัวชี้วัดให้มีการสอนซ่อมเสริม

การประเมินระดับชั้นเรียนเป็นการตรวจสอบว่าผู้เรียนมีพัฒนาการความก้าวหน้าในการเรียนรู้ อันเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือไม่และมากน้อยเพียงใด มีสิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงและส่งเสริมในด้านใด นอกจากนี้ยังเป็นข้อมูลให้ผู้สอนใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนของตนด้วย ทั้งนี้โดยสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

3.6.2 การประเมินระดับสถานศึกษาเป็นการประเมินที่สถานศึกษาดำเนินการเพื่อตัดสินผลการเรียนของผู้เรียนเป็นรายปี/รายภาค ผลการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน นอกจากนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาว่าส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนตามเป้าหมายหรือไม่ ผู้เรียนมีจุดพัฒนาในด้านใด รวมทั้งสามารถนำผลการเรียนของผู้เรียนในสถานศึกษาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ระดับชาติ ผลการประเมินระดับสถานศึกษาจะเป็นข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการปรับปรุงนโยบาย หลักสูตร โครงการ หรือวิธีการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนเพื่อการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษา และการรายงานผลการจัดการศึกษาต่อคณะกรรมการสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองและชุมชน

3.6.3 การประเมินระดับเขตพื้นที่การศึกษาเป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับเขตพื้นที่การศึกษาตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา ตามภาระความรับผิดชอบ สามารถดำเนินการโดยประเมินคุณภาพผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้วยข้อสอบมาตรฐานที่จัดทำและดำเนินการโดยเขตพื้นที่การศึกษาหรือด้วยความร่วมมือกับหน่วยงานต้นสังกัด ในการดำเนินการจัดสอบ นอกจากนี้ยังได้จากการตรวจสอบทบทวนข้อมูลจากการประเมินระดับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

3.6.4 การประเมินระดับชาติ เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับชาติตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมิน ผลจากการประเมินใช้เป็นข้อมูลในการเทียบเคียงคุณภาพการศึกษาในระดับต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาตลอดจนเป็นข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจในระดับนโยบายของประเทศ

ข้อมูลการประเมินในระดับต่าง ๆ ข้างต้น เป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาในการตรวจสอบทบทวนพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ถือเป็นภาระความรับผิดชอบของสถานศึกษาที่จะต้องจัดระบบดูแลช่วยเหลือ ปรับปรุงแก้ไข ส่งเสริมสนับสนุนเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ บนพื้นฐานความแตกต่างระหว่างบุคคลที่จำแนกตามสภาพปัญหาและความต้องการได้แก่ กลุ่มผู้เรียนทั่วไป กลุ่มผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ กลุ่มผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ กลุ่มผู้เรียนที่มีปัญหาด้านวินัยและพฤติกรรม กลุ่มผู้เรียนที่ปฏิเสธโรงเรียน กลุ่มผู้เรียนที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม กลุ่มพิการทางร่างกายและสติปัญญา เป็นต้น ข้อมูลจากการประเมินจึงเป็นหัวใจ

ของสถานศึกษาในการดำเนินการช่วยเหลือผู้เรียนได้ทันทั่วถึงที่ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนา และประสบความสำเร็จในการเรียน

สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษาจะต้องจัดทำระเบียบว่าด้วยการวัด และประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา ให้สอดคล้องและเป็นไปตามหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติ ที่เป็นข้อกำหนดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ถือปฏิบัติร่วมกัน

สรุปได้ว่า บทบาทด้านการสอนศีลธรรม หมายถึง การจัดกิจกรรมในการเรียนการสอน นักรธรรม บาลี และวิชาเกี่ยวกับพุทธศาสนาในวัด และในโรงเรียนของพระสอนศีลธรรม มีบทบาท หน้าที่รับผิดชอบจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้รับมอบหมายตามรายวิชานั้น

2.3.3 บทบาทด้านการสอนธรรมศึกษา

พิสิฐ เจริญสุข อ่างใน กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2556 : ออนไลน์) ได้กล่าวว่า เหตุที่ต้องมีศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพราะเนื่องจากวัดนั้นได้ทำหน้าที่มาช้านาน ด้วย สภาพสังคมในปัจจุบัน ทำให้วัดไม่ได้มีการจัดกิจกรรมมากนัก อาจจะมีบ้างในงานวันประจาปี งานวัน พระ วันสำคัญทางศาสนา ทำให้กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในวัดเริ่มมีน้อยลง กิจกรรมนั้น ถือเป็นตัวเชื่อมสำคัญ ที่จะทำให้บ้าน วัด ชุมชน อยู่ด้วยกัน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ขึ้น เพื่อส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมภายในศูนย์ เพื่อเป็นศูนย์กลางของชุมชนต่อไป สิ่ง สำคัญที่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ควรมี มีดังนี้

1. เป็นแหล่งเรียนรู้และการจัดกิจกรรมสำหรับชุมชน แหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธ ศาสนา ธรรมศึกษาตรี โท เอก และ ฯลฯ เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้เกิดขึ้น กับเด็ก และเยาวชน แหล่งจัดกิจกรรมของชุมชน เพื่อให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม เป็นศูนย์ฝึก อาชีพ ที่ไม่ขัดกับศีลธรรม เช่น เย็บปักถักร้อย หรือสัมมาชีพที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

2. เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้วัฒนธรรม และประเพณีแต่ละประเทศ เช่น การสอนให้ เด็กและเยาวชน ได้เรียนรู้ธรรมเนียมการไหว้ของประเทศในกลุ่มอาเซียน ซึ่งมีความแตกต่างกัน

3. เป็นศูนย์กลางของ บ้าน วัด โรงเรียน

แม้ปัจจุบันเราจะสามารถเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ผ่านทางอินเทอร์เน็ตได้ แต่สื่อเหล่านั้น ก็ไม่สามารถตอบสนองในเชิงปฏิสัมพันธ์ หรือสร้างความอบอุ่นได้เหมือนกับการได้เห็น การได้พูดคุย กับ พระอาจารย์ ครูอาจารย์โดยตรง

จากการสำรวจโดยดุสิตโพลล์ พบว่าปัญหาเด็กที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมี ดังนี้

1. ขาดความรักความอบอุ่นในครอบครัว
2. มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร
3. เด็กเข้าถึงสื่ออินเทอร์เน็ตได้ง่าย ซึ่งมีทั้งสื่อดี และไม่ดี หากขาดสติ หรือขาด วิจารณ์ญาณในการยั้งคิดแล้ว
4. เด็กเข้าถึงอบายมุขได้ง่ายขึ้น
5. เด็กขาดแบบอย่างที่ดี

ดังนั้นศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จึงมีบทบาทสำคัญที่มีส่วนช่วยแก้ไข ปัญหาดังกล่าว โดยการนำธรรมะ มาปลูกฝังให้กับเด็กและเยาวชน ซึ่งการเลือกธรรมะให้เหมาะสมกับ

คนแต่ละช่วงวัยนั้น เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้เด็กและเยาวชนเกิดการยอมรับและสนใจธรรมะมากขึ้น คุณธรรมทั้ง 8 ประการ ที่ควรนำมาใช้วัดเด็กและเยาวชนที่เรียนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

1. มีสติ มีความอดทน อดกลั้น
2. ความซื่อสัตย์ สุจริต
3. ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย
4. ความยุติธรรม ความเป็นธรรม
5. ความสามัคคี จิตอาสา
6. ความเมตตา เสียสละ
7. ความขยัน หมั่นเพียร ความพอเพียง
8. ความกตัญญู

สำหรับสังคมอาเซียน แม้จะมีความแตกต่างกันในแต่ละประเทศ แต่สามารถกำหนดคุณธรรมร่วมกันได้ สองประการคือเป็นสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปันกัน

2.4 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

2.4.1 ความหมายเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม

กรมการศาสนา (2552 : 5) ได้กล่าวว่า “คุณธรรม” คือ ความดีงามในจิตใจที่ทำให้บุคคลประพฤติดี ผู้มีคุณธรรมเป็นผู้มีความเคยชินในการประพฤติดีด้วยความรู้สึกในทางดีงาม คุณธรรมเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับกิเลสซึ่งเป็นความไม่ดีในจิตใจผู้มีคุณธรรมจึงเป็นผู้ที่ไม่มากด้วยกิเลส ซึ่งจะได้รับยกย่องว่าเป็นคนดี

วคิน อินทสระ (2541 : 1) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า คือ ธรรมที่ควรประพฤติตาม คำ แปลนี้ มุ่งไปทางฝ่ายดี คือ บุญหรือกุศล จริยธรรม หมายถึง จริยศาสตร์ นั่นเอง จริยธรรมหรือศีลธรรมนั้นจะมีความหมายคล้ายคลึงกันหรือความเกี่ยวกัน จะเรียกว่า เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันก็ได้ โดยทั่วไป ศีล หมายถึง การเว้นสิ่งที่ควรเว้น ธรรม หมายถึง การประพฤติสิ่งที่ควรประพฤติ

ประภาศรี สีหอำไพ (2543 : 18) ได้กล่าวไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง หลักความประพฤติที่อบรมกิริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรมคุณค่าทางจริยธรรมชี้ให้เห็นความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่ดีงามอยู่ในสภาพแวดล้อมที่โน้มน้าให้บุคคลมุ่งกระทำความดี ละเว้นความชั่ว มีแนวทางความประพฤติอยู่ในเรื่องของความดี ความถูกต้อง ความควรในการปฏิบัติตนเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างสงบเรียบร้อย และเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น

มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2544 : 59) กล่าวว่า จริยธรรมเป็นเรื่องที่นักการศึกษาและนักวิชาการให้ความสนใจที่จะศึกษาเพื่อแก้ปัญหาจริยธรรมในสังคมไทยและหาทางปลูกฝังให้บุคคลในสังคมมีจริยธรรม เพื่อดำรงชีวิตอยู่ในสังคม อย่างมีความสุขในการศึกษาจริยธรรมมีผู้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ต่าง ๆ กันตามทัศนะของตน ดังนี้จริยธรรม แปลว่า ธรรมที่ควรประพฤติ, การประพฤติที่ถูกต้อง, การปฏิบัติที่เหมาะสม หรือธรรมที่เป็นไปเพื่อความดีงาม ในอรรถกถาหรือฎีกา ก็กล่าวถึงจริยธรรมไว้เหมือนกัน คือ แต่ละคัมภีร์ก็ใช้คำว่า ธรรมจริยา เพื่อหมายถึง

จริยธรรมเหมือนกัน เช่น หนังสืออธิบายมงคลสูตร (มังคลัตถทีปนี) ของสิริมังคลาจารย์ พระมหาเถระชั้นบูรพาจารย์ได้แสดงไว้ดังนี้คือ ธรรมจริยะ (จริยธรรม) หมายถึง การประพฤติกุศลกรรม 10 ประการ เชื่อว่าความประพฤติธรรมหรือประพฤติไม่ปราศจากกรรม (ธัมมจริยะ สมจริยะ นามะ ทสะ กุสละ กัมมปถา) และธรรมจริยาในมังคลัตถทีปนีได้แบ่งออกเป็นทางกาย 3 ประการ วาจา 4 ประการ และทางใจ 3 ประการ คือ ธรรมจริยาทางกาย 3 ประการคือ 1) เป็นผู้ละการยังสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไป 2) เป็นผู้ละการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ 3) เป็นผู้ละการประพฤติผิดในกาม ธรรมจริยาทางวาจา 4 ประการ คือ 1) เป็นผู้ละการพูดเท็จ 2) เป็นผู้ละคำหยาบ 3) เป็นผู้ละคำพูดส่อเสียด 4) เป็นผู้ละคำเพ้อเจ้อ ธรรมจริยาทางใจ 3 ประการ คือ 1) เป็นผู้มากไปด้วยความไม่เพ่งเล็ง 2) เป็นผู้ไม่จิตไม่พยาบาท 3) เป็นผู้มีความเห็นชอบ

ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 291) ได้ให้ความหมายของคำว่า จริย หมายถึง ความประพฤติ หรือกิจการที่ควรประพฤติ คำว่า ธรรม หมายถึง ข้อความ ข้อบัญญัติ หรือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เมื่อรวมกันแล้ว จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อควรประพฤติ ปฏิบัติหรือศีลธรรม กฎของศีลธรรม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2552 : 591) ได้กล่าวถึงจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาว่า คือ ผู้ดำเนินชีวิตตามมรรค หรือปฏิบัติตามมัชฌิมาปฏิปทา ยึดหลักความประพฤติ หลักการดำเนินชีวิต หรือหลักการครองชีวิตที่ถูกต้องสมบูรณ์ของมนุษย์ ที่จะนำไปสู่จุดหมายคือความดับทุกข์ หรือความสิ้นสุดปัญหาอยู่อย่างเป็นอิสระไร้ทุกข์

กรมการศาสนา (2552 : 4) ได้อธิบายว่า “ศีลธรรม” เป็นคำผสมของคำว่า ศีล กับ ธรรม และมีความหมายว่า กฎ ระเบียบ ข้อบังคับตลอดจนหลักปฏิบัติทางศาสนาที่บุคคลพึงปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ประกอบด้วยคุณธรรม ซึ่งในความหมายของคำว่าศีลธรรม จะมีความหมายที่แตกต่างออกไปจาก จริยศาสตร์ และจริยศึกษา คือ จริยศาสตร์จะเน้นที่อุดมคติ หรือทฤษฎีที่ควรปฏิบัติ จริยศึกษาจะเน้นที่การเล่าเรียน กระบวนการเรียนรู้ และทั้งสองคำนี้มีความหมายขยายความถึงศีลธรรม ความเป็นคนดีมีศีลธรรมก็เป็นอุดมการณ์ อุดมคติของชีวิต

นอกจากนี้ “ศีลธรรม” มีความหมายคล้ายกันกับจริยธรรม คือเป็นเรื่องของความควร ไม่ควรของพฤติกรรม ซึ่งเป็นเรื่องของมาตรฐานแห่งความประพฤติของบุคคล ศีลธรรมมีความโน้มเอียงที่จะเกี่ยวข้องกับทางศาสนาหรืออำนาจศักดิ์สิทธิ์ ส่วนจริยธรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับมนุษยธรรมอันเป็นหลักปฏิบัติที่ถือว่าดีอยู่ในตัวเอง ศีลธรรมของทุกศาสนาเป็นข้อดีสำหรับยึดถือปฏิบัติทั้งสิ้น ศีลธรรมจึงเป็นคุณธรรม ศาสนาแต่ละศาสนาได้ระบุคุณธรรมและข้อกิเลสไว้มากมาย ผู้ที่มีศีลธรรมก็คือผู้ที่มีคุณธรรม

สรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง ลักษณะของคุณงามความดี ในตัวของบุคคลนั้นๆที่เกิดขึ้นอยู่ในใจ จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติปฏิบัติที่ดีงาม ที่เป็นไปตามกฎเกณฑ์ในสังคม ทั้งทางกาย วาจา และใจ เพื่อบรรลุถึงสภาพแห่งชีวิตอันมีคุณค่าที่พึงประสงค์ต่อตนเองผู้อื่น และสังคม ศีลธรรม หมายถึง เรื่องของความควร ไม่ควรของพฤติกรรม ซึ่งเป็นเรื่องของมาตรฐานแห่งความประพฤติของบุคคล ศีลธรรมมีความโน้มเอียงที่จะเกี่ยวข้องกับทางศาสนาหรืออำนาจศักดิ์สิทธิ์

2.4.2 หลักการปลูกฝังศีลธรรม เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

กรมการศาสนา (2552 : 28) ได้กล่าวว่า การจะทำให้เด็กและเยาวชนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคตได้นั้น จำเป็นต้องปลูกฝังในเรื่องศีลธรรมตั้งแต่ยังเยาว์วัย การที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้มีคุณธรรมจริยธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาต้องอาศัยปัจจัยหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็น พ่อแม่ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ บุคคลใกล้ชิด ที่สำคัญ หลักธรรม ที่จะใช้สอนให้กับเยาวชนนั้น จะต้องเลือกเรื่องที่เหมาะสม ควบคู่ไปกับการส่งเสริมให้เยาวชนนั้น มีการเรียนรู้ด้วยตนเอง ใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ มีความยืดหยุ่น และนอกจากนั้นควรจะมีการหยิบยกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมาเป็นตัวอย่างระหว่างการสอน นอกจากจะช่วยกระตุ้นความสนใจให้กับเด็กและเยาวชนแล้ว จะช่วยเสริมสร้างพัฒนาการทางความคิด ช่วยให้เด็กและเยาวชนสามารถฝึกการวิเคราะห์สิ่งดี หรือไม่ดี สิ่งใดที่ควรนำมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต สามารถรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงที่ปัจจุบัน เติบโตเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

กรมการศาสนา (2552 : 48) ได้กล่าวว่า พระพุทธเจ้าทรงกล่าวสำคัญว่า ตามคติพระพุทธศาสนา บุคคลควรดำเนินชีวิตให้บรรลุจุดหมายอย่างน้อยถึงขั้นสัมปรายิกัตถะ กล่าวคือ เมื่อบรรลุทิฏฐธัมมิกัตถะแล้วก็ดีอยู่ แต่ยังไม่เพียงพอ หรือไม่ควรหยุดอยู่เพียงแค่นั้น ควรก้าวต่อไปให้ได้อย่างน้อยในส่วนของสัมปรายิกัตถะด้วย และผู้ใดประสงค์จุดหมายหรือประโยชน์ถึงประโยชน์ในขั้นสัมปรายิกัตถะนี้แล้ว พระพุทธเจ้าทรงยกย่องให้เป็น “บัณฑิต” (บัณฑิต แปลว่า ผู้ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา เป็นผู้มีชีวิตไม่ว่างเปล่าไร้ค่าในโลกนี้) พระพุทธเจ้าทรงเน้นหลักธรรมที่จะให้บรรลุประโยชน์ทั้งหลายอีกแนวทางหนึ่ง คือ ทรงย้ำอุปมาธรรมอันได้แก่ ความไม่ประมาท ไม่เพิกเฉย ละเลย หรือความเอาใจใส่ กระตือรือร้น ขวนขวาย ความเตรียมพร้อมระวัง ทำสิ่งที่ควรทำ แก้ไขสิ่งที่ควรแก้ไข ปรับปรุง ประกอบกรรมที่ดีงาม โดยถือว่าอุปมาธรรมนั้นเป็นคุณธรรมพื้นฐานหรือหลักใหญ่ที่จะให้บรรลุประโยชน์ ทั้งที่เป็นทิฏฐธัมมิกัตถะและสัมปรายิกัตถะ

พระพุทธศาสนา mong มนุษย์ทุกคนว่า “เวไนยสัตว์” ที่มีศักยภาพในตัวเองที่จะพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรมให้สูงขึ้น ตามลำดับจนบรรลุเป้าหมายสูงสุดแห่งชีวิตได้ แนวทางปลูกฝังนั้น พระพุทธศาสนายอมรับทั้งอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมและการใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลเท่านั้น องค์ประกอบทั้งสองนี้ต้องเสริมเกื้อหนุนกันประสานกันด้วยดี การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นไปด้วยดี องค์ประกอบทั้ง 2 ประการคือ (แสงระวี เทพรอด อ่างใน พระครูวรดิตถานุกยุต (สังเวจ คเวสโก). 2554 : 37)

1. โปรโตโฆสะ สิ่งแวดล้อมภายนอก หมายถึง สิ่งแวดล้อมทางสังคมทั่วไปที่ดีที่เกื้อหนุนแก่การปลูกฝัง จริยธรรม ในที่นี้เน้นไปที่ “กัลยาณมิตร” คือ ผู้คอยให้คำแนะนำที่ดี เช่น บิดา มารดา ครู อาจารย์ และท่านผู้รู้ทั้งหมดหมายถึงเด็กที่มีโปรโตโฆสะที่ดีพร้อมจะก้าวหน้าทางจริยธรรมมากกว่าเด็กที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย

2. โยนิโสมนสิการ การรู้จักใช้ปัญญาพิจารณาหาเหตุผลใช้ความคิดถูกวิธี รู้จักคิด คือ คิดแยกแยะและสืบสาวหาต้นตอ ตามหลักความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยต่างๆ พุติให้เข้าใจง่ายคือ คิดเป็นแก้ปัญหาเป็น

ในทางปฏิบัติ การสร้างคุณธรรม จริยธรรม จะต้องขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมส่วนหนึ่ง และสร้างสำนึกภายในโดยเฉพาะการรู้จักคิดของเด็กอีกส่วนหนึ่ง ครูอาจารย์จะช่วยเป็นกัลยาณมิตรชี้แนะให้ใช้ความคิดให้ถูกวิธี รู้จักคิดหาเหตุผล ถ้าไม่มีกัลยาณมิตรโยนิโสมนสิการมักเกิดยาก

สรุปได้ว่า หลักการปลูกฝังศีลธรรม หมายถึง แนวทางการส่งเสริม การปฏิบัติในเรื่องศีลธรรม ตั้งแต่ยังเยาว์วัย เพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ต้องอาศัยปัจจัยหลายด้าน ได้แก่ บิดา มารดา ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ บุคคลใกล้ชิดที่น่าเชื่อถือได้ โดยการสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรม จะต้องขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมอีกส่วนหนึ่งด้วย และสร้างสำนึกภายในตัวบุคคล โดยเฉพาะการรู้จักคิดของเด็กอีกส่วนหนึ่งด้วย

2.4.3 ทฤษฎีปลูกฝังศีลธรรม

1. ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม

ดวงเดือน พันธุนาวิน (2548 : 26-27) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบทางจริยธรรมไว้ในรูปของทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม โดยรวมเอาผลงานวิจัยที่แสดงถึงลักษณะพื้นฐาน และองค์ ประกอบทางจิตใจที่จะนำไปสู่พฤติกรรมเชิงจริยธรรม โดยเปรียบเทียบพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนดีและคนเก่งเหมือนผลไม้บนต้นไม้และส่วนประกอบที่เป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่พฤติกรรมการเป็นคนดี คนเก่งอันได้แก่ รากและลำต้น โดยมีการแบ่งต้นไม้ออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนรากและลำต้นโดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ส่วนรากเปรียบเสมือนลักษณะทางจิตที่เป็นพื้นฐานทางจิตใจ 3 ประการที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมของคนดี คนเก่ง ลักษณะทางจิตใจ 3 ประการนั้นได้แก่

1.1 สติปัญญาคือ ความเฉลียวฉลาดเหมาะสมกับอายุ เมื่อเป็นผู้ใหญ่ก็มีความสามารถทางความคิดที่เป็นนามธรรมที่เป็นขั้นสูง

1.2 ประสบการณ์ทางสังคมหมายถึง การเข้าใจมนุษย์และสังคม รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา

1.3 สุขภาพจิตดีหมายถึง การมีความวิตกกังวลน้อยหรือในปริมาณที่เหมาะสมกับเหตุการณ์

2. ส่วนลำต้นเปรียบเหมือนลักษณะทางจิต 5 ประการ ที่ส่งเสริมให้บุคคลเป็นคนดี และคนเก่งลักษณะทางจิตใจ 5 ประการนี้ ถ้ามีมากในบุคคลใด บุคคลนั้นจะต้องมีพฤติกรรมของคนดี และคนเก่งอย่างสม่ำเสมอแต่ขาดลักษณะ 5 ประการมากเท่าใด บุคคลนั้นจะเป็นผู้ที่ไม่สามารถเป็นคนดีและเป็นคนเก่งได้ ลักษณะ 5 ประการนี้ได้แก่

2.1 ทศนคติ คุณธรรม ค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง

2.2 เหตุผลเชิงจริยธรรม หรือการเห็นแก่ผู้อื่น ส่วนรวมและหลักสากลมากกว่าเห็นแก่ตัว

2.3 ลักษณะมุ่งอนาคต สามารถคาดการณ์ไกลและสามารถควบคุมตนเองให้รอดได้ รอดได้ อย่างเหมาะสม

2.4 การเชื่ออำนาจในตน ว่าทำได้ดี ทำชั่วต้องได้รับโทษ

2.5 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หรือความมานะบั่น ฝ่าฟันอุปสรรคจนประสบผลสำเร็จตามที่เป้าหมายวางไว้

จากทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม จะเห็นได้ว่าการที่บุคคลจะเป็นคนดีและคนเก่งได้นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ทางจิต 3 ประการคือ สติปัญญา ประสบการณ์ทางสังคม และสุขภาพจิตดีซึ่งเปรียบเสมือนรากสำคัญของต้นไม้ที่ขบซอนไขหาอาหารมาเลี้ยงลำต้นอย่างเต็มที่ เพื่อจะได้พัฒนา ลักษณะทางจิต 5 ประการที่ลำต้น อันจะส่งผลให้ผลไม้มันต้นไม้มิมีความเจริญงอกงามสมบูรณ์ อันเปรียบเสมือนพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง

2. ทฤษฎีทางพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์ต

ทฤษฎีทางพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์ต เป็นลักษณะทางจริยธรรมของบุคคล นั้นประกอบด้วยด้านต่าง ๆ ที่สำคัญคือ ความรู้และความรู้สึกเชิงจริยธรรม พฤติกรรมเชิงจริยธรรม และเหตุผลเชิงจริยธรรมมีผู้พบว่าความรู้เชิงจริยธรรมนั้นส่วนใหญ่เด็กจะมีอยู่แล้ว ภายในปีแรกที่เข้า โรงเรียนและพัฒนาการทางด้านนี้ก็ไม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายในช่วงอายุต่อมา ส่วน พฤติกรรมเชิงจริยธรรมนั้น ส่วนมากจะขึ้นอยู่กับลักษณะของสถานการณ์ ซึ่งทำให้การศึกษา พัฒนาทางด้านนี้ลำบากโคลเบิร์ตจึงเห็นว่าการใช้เหตุผลเพื่อตัดสินใจเพื่อเลือกกระทำอย่างใด อย่างหนึ่งในสถานการณ์ต่าง ๆ ย่อมจะแสดงให้เห็นถึงความเจริญเติบโตของบุคคลได้อย่างมีระเบียบ แบบแผน นอกจากนี้ยังอาจทำให้เข้าใจพฤติกรรมของบุคคลในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ และท้ายสุดอาจ ทำให้สามารถใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลเป็นเครื่องทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของเขาใน สถานการณ์แต่ละชนิดได้

โคลเบิร์ตเชื่อว่า การบรรลุภาวะเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้น จะแสดงออกมาใน ทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้เด่นชัดที่สุด เหตุผลเชิงจริยธรรมนี้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ของสังคม ใดสังคมหนึ่งโดยเฉพาะเหตุผลเชิงจริยธรรมมิใช่การประเมินค่าการกระทำไปในทำนองว่า “ดี” หรือ “เลว” แต่จะเป็นการใช้เหตุผลที่ลึกซึ้งยากแก่การเข้าใจยิ่งขึ้นเป็นลำดับต่อไป เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้น สูงสุดคือขั้นที่หกของโคลเบิร์ตนั้น ตรงกับสิ่งที่นักปราชญ์ยอมรับว่าเป็นเหตุผลเชิงจริยธรรมที่บริสุทธิ์ มิได้เจือเหตุผลประเภทอื่น ๆ เลย ฉะนั้นเหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นสูงสุด ลักษณะเป็นเหตุผลสากล กว้างขวาง ไม่ขัดแย้งกัน และมีรากฐานจากความมีหลักการไม่เข้าข้างตนเองและเป็นอุดมคติเหตุผล จริยธรรมทั้งหกขั้นตอนนี้ โคลเบิร์ตได้มาจากการวิเคราะห์ลักษณะของคำตอบของเยาวชนอเมริกัน อายุ 10 ถึง 16 ปี เกี่ยวกับเหตุผลในการเลือกกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งในสถานการณ์ที่มี การขัดแย้งระหว่างความต้องการส่วนบุคคล และกฎเกณฑ์ของกลุ่มหรือสังคม

แพทริค ยอดแก้ว (2556 : ออนไลน์) ได้กล่าวถึง โคลเบิร์ต (Lawrence Kohlberg) ได้ศึกษาวิจัยพัฒนาการทางจริยธรรมตามแนวทฤษฎีของพีอาเจต์ แต่โคลเบิร์ตได้ปรับปรุงวิธีวิจัย การ วิเคราะห์ผลรวมและได้วิจัยอย่างกว้างขวางในประเทศอื่นที่มีวัฒนธรรมต่างไป วิธีการวิจัย จะสร้าง สถานการณ์สมมติปัญหาทางจริยธรรมที่ผู้ตอบยากที่จะตัดสินใจได้ว่า “ถูก” “ผิด” “ควรทำ” “ไม่ควร ทำ” อย่างเด็ดขาด เพราะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง การตอบจะขึ้นกับวัยของผู้ตอบเกี่ยวกับ ความเห็นใจในบทบาทของผู้แสดงพฤติกรรมในเรื่องค่านิยม ความสำนึกในหน้าที่ในฐานะเป็นสมาชิก ของสังคม ความยุติธรรมหรือหลักการที่ตนยึดถือ

โคลเบิร์ต ให้คำจำกัดความของจริยธรรมว่า จริยธรรมเป็นความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับความถูกต้อง และเกิดขึ้นจากขบวนการทางความคิดอย่างมีเหตุผล ซึ่งต้องอาศัยวุฒิภาวะทาง ปัญญา

โคลเบอร์ก เชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมเป็นผลจากการพัฒนาการของโครงสร้างทางความคิดความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรม นอกจากนี้ โคลเบอร์ก ยังพบว่า ส่วนมากการพัฒนาทางจริยธรรมของเด็กจะไม่ถึงขั้นสูงสุดในอายุ 10 ปี แต่จะมีการพัฒนาขึ้นอีกหลายขั้นจากอายุ 11-25 ปี การใช้เหตุผลเพื่อการตัดสินใจที่จะเลือกกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง จะแสดงให้เห็นถึงความเจริญของจิตใจของบุคคล การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ไม่ได้ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ของสังคมใดสังคมหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เป็นการใช้เหตุผลที่ลึกซึ้งยากแก่การเข้าใจยิ่งขึ้นตามลำดับของวุฒิภาวะทางปัญญา

โคลเบอร์ก ได้ศึกษาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเยาวชนอเมริกัน อายุ 10 -16 ปี และได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ (Levels) แต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ขั้น (Stages) ดังนั้น พัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กมีทั้งหมด 6 ขั้น คำอธิบายของระดับและขั้นต่างๆ ของพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก มีดังต่อไปนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนมีจริยธรรมหรือระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Pre - Conventional Level) ระดับนี้เด็กจะรับกฎเกณฑ์และข้อกำหนดของพฤติกรรมที่ “ดี” “ไม่ดี” จากผู้มีอำนาจเหนือตน เช่น บิดามารดา ครูหรือเด็กโต และมักจะคิดถึงผลตามที่จะนำรางวัลหรือการลงโทษ

พฤติกรรม “ดี” คือ พฤติกรรมที่แสดงแล้วได้รางวัล

พฤติกรรม “ไม่ดี” คือ พฤติกรรมที่แสดงแล้วได้รับโทษ

โดยบุคคลจะตอบสนองต่อกฎเกณฑ์ซึ่งผู้มีอำนาจทางกายเหนือตนเองกำหนดขึ้น จะตัดสินใจเลือกแสดงพฤติกรรมที่เป็นหลักต่อตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น จะพบในเด็ก 2-10 ปี โคลเบอร์กแบ่งพัฒนาการทางจริยธรรม ระดับนี้เป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 การถูกลงโทษและการเชื่อฟัง (Punishment and Obedience Orientation) เด็กจะยอมทำตามคำสั่งผู้มีอำนาจเหนือตนโดยไม่มีเงื่อนไขเพื่อไม่ให้ตนถูกลงโทษขั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อหลบหลีกการถูกลงโทษ เพราะกลัวความเจ็บปวด ยอมทำตามผู้ใหญ่เพราะมีอำนาจทางกายเหนือตน

โคลเบอร์ก อธิบายว่า ในขั้นนี้เด็กจะใช้ผลตามของพฤติกรรมเป็นเครื่องชี้ว่า พฤติกรรมของตน “ถูก” หรือ “ผิด” เป็นต้นว่า ถ้าเด็กถูกทำโทษก็จะคิดว่าสิ่งที่ตนทำ “ผิด” และจะพยายามหลีกเลี่ยงไม่ทำสิ่งนั้นอีก พฤติกรรมใดที่มีผลตามด้วยรางวัลหรือคำชม เด็กก็จะคิดว่าสิ่งที่ตนทำ “ถูก” และจะทำซ้ำอีกเพื่อหวังรางวัล

ขั้นที่ 2 กฎเกณฑ์เป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ของตน (Instrumental Relativist Orientation) ใช้หลักการแสวงหารางวัลและการแลกเปลี่ยน บุคคลจะเลือกทำตามความพอใจตนเอง โดยให้ความสำคัญของการได้รับรางวัลตอบแทน ทั้งรางวัลที่เป็นวัตถุหรือการตอบแทนทางกาย วาจา และใจ โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องของสังคม ขั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อต้องการผลประโยชน์สิ่งตอบแทน รางวัล และสิ่งแลกเปลี่ยน เป็นสิ่งตอบแทน

โคลเบอร์ก อธิบายว่า ในขั้นนี้เด็กจะสนใจทำตามกฎข้อบังคับ เพื่อประโยชน์หรือความพอใจของตนเอง หรือทำดีเพราอยากได้ของตอบแทน หรือรางวัล ไม่ได้คิดถึงความยุติธรรมและความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น หรือความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น พฤติกรรมของเด็กในขั้นนี้ทำเพื่อสนอง

ความต้องการของตนเอง แต่มักจะเป็นการแลกเปลี่ยนกับคนอื่น เช่น ประโยค “ถ้าเธอทำให้ฉัน ฉันจะให้.....”

ระดับที่ 2 ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม (Conventional Level) พัฒนาการจริยธรรมระดับนี้ ผู้ทำถือว่าการประพฤติตนตามความคาดหวังของผู้ปกครอง บิดามารดา กลุ่มที่ตนเป็นสมาชิกหรือของชาติ เป็นสิ่งที่ควรจะทำหรือทำความผิด เพราะกลัวว่าตนจะไม่ใช่ที่ยอมรับของผู้อื่น ผู้แสดงพฤติกรรมจะไม่คำนึงถึงผลตามที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเอง ถือว่าความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดีเป็นสิ่งสำคัญ ทุกคนมีหน้าที่จะรักษามาตรฐานทางจริยธรรม

โดยบุคคลจะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมที่ตนเองอยู่ ตามความคาดหวังของครอบครัวและสังคม โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นขณะนั้นหรือภายหลังก็ตาม จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมโดยคำนึงถึงจิตใจของผู้อื่น จะพบในวัยรุ่นอายุ 10 -16 ปี โคลเบิร์กแบ่งพัฒนาการทางจริยธรรม ระดับนี้เป็น 2 ชั้น คือ

ชั้นที่ 3 ความคาดหวังและการยอมรับในสังคมสำหรับ “เด็กดี” (Interpersonal Concordance of “Good boy , nice girl” Orientation) บุคคลจะใช้หลักทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ ใช้เหตุผลเลือกทำในสิ่งที่กลุ่มยอมรับโดยเฉพาะเพื่อน เพื่อเป็นที่ชื่นชมและยอมรับของเพื่อน ไม่เป็นตัวของตัวเอง คล้อยตามการชักจูงของผู้อื่น เพื่อต้องการรักษาสัมพันธภาพที่ดี พบในวัยรุ่นอายุ 10 -15 ปี ชั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อต้องการเป็นที่ยอมรับของหมู่คณะ การช่วยเหลือผู้อื่นเพื่อให้เขาพอใจ และยกย่องชมเชย ทำให้บุคคลไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง ชอบคล้อยตามการชักจูงของผู้อื่น โดยเฉพาะกลุ่มเพื่อน

โคลเบิร์ก อธิบายว่า พัฒนาการทางจริยธรรมชั้นนี้เป็นพฤติกรรมของ “คนดี” ตามมาตรฐานหรือความคาดหวังของบิดามารดาหรือเพื่อนวัยเดียวกัน พฤติกรรม “ดี” หมายถึงพฤติกรรมที่จะทำให้ผู้อื่นชอบและยอมรับ หรือไม่ประพฤติดีเพราะเกรงว่าพ่อแม่จะเสียใจ

ชั้นที่ 4 กฎและระเบียบ (“Law-and-order” Orientation) จะใช้หลักทำตามหน้าที่ของสังคม โดยปฏิบัติตามระเบียบของสังคมอย่างเคร่งครัด เรียนรู้การเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ปฏิบัติตามหน้าที่ของสังคมเพื่อดำรงไว้ซึ่งกฎเกณฑ์ในสังคม พบในอายุ 13 -16 ปี ชั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อทำตามหน้าที่ของสังคม โดยบุคคลรู้ถึงบทบาทและหน้าที่ของเขาในฐานะเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมนั้น จึงมีหน้าที่ทำตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่สังคมกำหนดให้ หรือคาดหวังไว้

โคลเบิร์ก อธิบายว่า เหตุผลทางจริยธรรมในชั้นนี้ ถือว่าสังคมจะอยู่ด้วยความมีระเบียบเรียบร้อยต้องมีกฎหมายและข้อบังคับ คนดีหรือคนที่มีพฤติกรรมถูกต้องคือ คนที่ปฏิบัติตามระเบียบบังคับหรือกฎหมาย ทุกคนควรเคารพกฎหมาย เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและความเป็นระเบียบของสังคม

ระดับที่ 3 ระดับจริยธรรมตามหลักการด้วยวิจารณญาณ หรือระดับเหนือกฎเกณฑ์สังคม (Post - Conventional Level) พัฒนาการทางจริยธรรมระดับนี้ เป็นหลักจริยธรรมของผู้มีอายุ 20 ปี ขึ้นไป ผู้ทำหรือผู้แสดงพฤติกรรมได้พยายามที่จะตีความหมายของหลักการและมาตรฐานทางจริยธรรมด้วยวิจารณญาณ ก่อนที่จะยึดถือเป็นหลักของความประพฤติที่จะปฏิบัติตาม การตัดสินใจ “ถูก” “ผิด” “ไม่ควร” มาจากวิจารณญาณของตนเอง ปราศจากอิทธิพลของผู้มีอำนาจหรือกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิก กฎเกณฑ์ – กฎหมาย ควรจะตั้งบนหลักความยุติธรรม และเป็นที่ยอมรับ

ของสมาชิกของสังคมที่ตนเป็นสมาชิก ทำให้บุคคลตัดสินใจขัดแย้งของตนเองโดยใช้ความคิดไตร่ตรอง อาศัยค่านิยมที่ตนเชื่อและยึดถือเป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจ จะปฏิบัติตามสิ่งที่สำคัญมากกว่าโดยมี กฎเกณฑ์ของตนเอง ซึ่งพัฒนามาจากกฎเกณฑ์ของสังคม เป็นจริยธรรมที่เป็นที่ยอมรับทั่วไป โคลเบอร์กแบ่งพัฒนาการทางจริยธรรม ระดับนี้เป็น 2 ชั้น คือ

ชั้นที่ 5 สัญญาสังคมหรือหลักการทำตามคำมั่นสัญญา (Social Contract Orientation) บุคคลจะมีเหตุผลในการเลือกกระทำโดยคำนึงถึงประโยชน์ของคนหมู่มาก ไม่ละเมิด สิทธิของผู้อื่น สามารถควบคุมตนเองได้ เคารพการตัดสินใจที่จะกระทำด้วยตนเอง ไม่ถูกควบคุมจาก บุคคลอื่น มีพฤติกรรมที่ถูกต้องตามค่านิยมของตนและมาตรฐานของสังคม ถือว่ากฎเกณฑ์ต่างๆ เปลี่ยนแปลงได้ โดยพิจารณาประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก พบได้ในวัยรุ่นตอนปลายและวัยผู้ใหญ่ ชั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อทำตามมาตรฐานของสังคม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ ส่วนตน โดยบุคคลเห็นความสำคัญของคนหมู่มากจึงไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีได้ของผู้อื่น สามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้ พฤติกรรมที่ถูกต้องจะต้องเป็นไปตามค่านิยมส่วนตัว ผสมผสานกับ มาตรฐานซึ่งได้รับการตรวจสอบและยอมรับจากสังคม

โคลเบอร์ก อธิบายว่า ชั้นนี้เน้นถึงความสำคัญของมาตรฐานทางจริยธรรมที่ทุกคน หรือคนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ถูกสมควรที่จะปฏิบัติตาม โดยพิจารณาถึงประโยชน์และ สิทธิของบุคคลก่อนที่จะใช้เป็นมาตรฐานทางจริยธรรม ได้ใช้ความคิดและเหตุผลเปรียบเทียบว่าสิ่ง ไหนผิดและสิ่งไหนถูก ในชั้นนี้การ “ถูก” และ “ผิด” ขึ้นอยู่กับค่านิยมและความคิดเห็นของบุคคลแต่ ละบุคคล แม้ว่าจะเห็นความสำคัญของสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างบุคคล แต่เปิดให้มีการแก้ไข โดยคำนึงถึงประโยชน์และสถานการณ์แวดล้อมในขณะนั้น

ชั้นที่ 6 หลักการคุณธรรมสากล (Universal Ethical Principle Orientation) เป็นชั้นที่เลือกตัดสินใจที่จะกระทำโดยยอมรับความคิดที่เป็นสากลของผู้เจริญแล้ว ชั้นนี้แสดง พฤติกรรมเพื่อทำตามหลักการคุณธรรมสากล โดยคำนึงความถูกต้องยุติธรรมยอมรับในคุณค่าของ ความเป็นมนุษย์ มีอุดมคติและคุณธรรมประจำใจ มีความยึดหยุ่นและยึดหลักจริยธรรมของตนอย่างมี สติ ด้วยความยุติธรรม และคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนเคารพในความเป็นมนุษย์ของแต่ละบุคคล ละอายและเกรงกลัวต่อบาป พบในวัยผู้ใหญ่ที่มีความเจริญทางสติปัญญา

โคลเบอร์ก อธิบายว่า ชั้นนี้เป็นหลักการมาตรฐานจริยธรรมสากล เป็นหลักการเพื่อ มนุษยธรรม เพื่อความเสมอภาคในสิทธิมนุษยชนและเพื่อความยุติธรรมของมนุษย์ทุกคน ในชั้นนี้สิ่งที่ “ถูก” และ “ผิด” เป็นสิ่งที่ขึ้นมโนธรรมของแต่ละบุคคลที่เลือกยึดถือ

สรุป ทฤษฎีทางพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก คือ ลักษณะทางจริยธรรมของ บุคคลนั้นประกอบด้วยด้านต่าง ๆ ที่สำคัญคือ ความรู้และความรู้สึกเชิงจริยธรรม พฤติกรรมเชิง จริยธรรมและเหตุผลเชิงจริยธรรมมิใช่การประเมินค่าการกระทำไปในทำนองว่า “ดี” หรือ “เลว” แต่ จะเป็นการใช้เหตุผลที่ลึกซึ้ง

3. บทบาทสำคัญของครูสอนศีลธรรม

3.1 ทิศทางการพัฒนาเยาวชน

เสาวนีย์ เสนาสุ (2532 : 32) ได้กล่าวว่า ทิศทางการพัฒนาเยาวชนที่จะให้สามารถ เจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในวันข้างหน้าจะต้องเป็นการพัฒนาทางด้านสุขภาพร่างกายและ

จิตใจ ทางด้านสติปัญญาความสามารถพัฒนาความพร้อมทางด้านอาชีพ และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การพัฒนาทางด้านสังคม วัฒนธรรมและจริยธรรมในการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมทางวัฒนธรรม นั้น เสาวนีย์ เสนาสู ได้อธิบายถึงทิศทางในการพัฒนาเยาวชนไว้ดังต่อไปนี้

1. เยาวชนพึงพัฒนาเจตคติที่ดีต่อการดำเนินชีวิต มีความเข้าใจและความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเอง (Self Concept) ที่ถูกต้องตามความเป็นจริงรวมทั้งเข้าใจความต้องการและบทบาทของตนเองและของผู้อื่น มีโอกาสพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง พัฒนาศักยภาพของตัวเองและของผู้อื่น พัฒนาศักยภาพของตนเองด้วยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และพึงมีความรักในเพื่อนมนุษย์

2. เยาวชนพึงมีโอกาสนในการพัฒนาตนเองด้านสุนทรียภาพ ด้วยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมศิลปะ การกีฬาและนันทนาการ ต่างพึงมีความรับผิดชอบในการสืบเนื่องทางวัฒนธรรมเพื่อความอยู่รอดของชาติ รู้จักคัดเลือกรักษา พัฒนาสมบัติวัฒนธรรมอันเป็นมรดกและเป็นเอกลักษณ์ของชาติ

3. เยาวชนพึงยึดถือในเรื่องคุณธรรมในสังคม โดยตระหนักความรับผิดชอบต่อตนเองต่อสังคม พึงรักในเสรีภาพของตนแต่จะต้องไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น รู้จักร่วมมือกับผู้อื่นเพื่อกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวมเต็มใจช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสรู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวมมีความรับผิดชอบในฐานะสมาชิกที่ดีของชาติ มีส่วนร่วมในการปกครองและการเมือง อันได้แก่ความเข้าใจและปฏิบัติบทบาทของตนให้ถูกต้องและเหมาะสมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ในการดำรงชีวิต และในด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น

สมพงษ์ จิตระดับ (2527 : 25) ได้จำแนกกระบวนการสอนจริยธรรมไว้ 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การให้ข้อมูลเป็นการนำเข้าสู่บทเรียน โดยการจัดกิจกรรมโรงเรียนควบคู่ไปกับการใช้สื่อการสอนบางประเภทเช่น การเล่านิทานประกอบรูปภาพ การเชิดหุ่นการใช้บทบาทสมมติ และสถานการณ์จำลอง เป็นต้น

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์และสร้างความคิด ให้นักเรียนแต่ละคนฝึกฝนการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมาได้เป็นความคิดของนักเรียนเอง ให้รู้จักการจัดอันดับคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ

ขั้นที่ 3 การให้เหตุผลและการตัดสินใจ ครูแบ่งกลุ่มย่อยให้นักเรียนได้มีโอกาสตัดสินใจ และเลือกข้อความคิดเห็นของนักเรียนที่สรุปได้หลายประเด็นในขั้นที่ 2 ซึ่งมีเหตุผลและคุณค่าแตกต่างกันไป ในขั้นนี้นักเรียนจะได้รับการฝึกฝนทักษะในเรื่องของการอภิปรายกลุ่มการตัดสินใจการให้เหตุผล

ขั้นที่ 4 การเสนอและประยุกต์ใช้ เป็นกระบวนการหาข้อสรุปรวบรวมการเรียนรู้ทั้งหมด นำเอาคำตอบและการให้เหตุผลของแต่ละกลุ่มมาเปรียบเทียบกัน และแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม และท้ายสุดคือการที่นักเรียนสามารถหาข้อสรุปของสิ่งที่เรียนรู้ทั้งหมด ได้รับความรู้เนื้อหา กิจกรรม และประสบการณ์ทั้งหมด การจบบทเรียนในขั้นนี้มีความหมายสำคัญที่แสดงว่านักเรียนเกิดการเรียนรู้มากขึ้นเพียงใด การให้นักเรียนรู้จักหาข้อสรุปทั้งหมด ทั้งด้านเนื้อหา เจตคติและปฏิบัติเป็นทักษะสำคัญที่ต้องฝึก

ขั้นที่ 5 เจตคติของนักเรียน กระบวนการสอนในขั้นนี้เป็นการสร้างให้เกิดข้อมูลตั้งแต่ขั้นที่ 1 จนถึงขั้นสรุป ตลอดจนคุณลักษณะผู้สอนที่มีแบบอย่างคุณธรรมและการปฏิบัติที่งดงาม

และถูกต้อง สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่มีผลต่อการสร้างเจตคติของนักเรียน และการปลูกฝังเจตคติทำได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม การรู้จักที่จะปรับปรุงกระบวนการสอนให้เหมาะสมกับการสอนในแต่ละครั้ง การมีลำดับขั้นในการสร้างเจตคติด้วยวิธีง่าย ๆ หรือขั้นที่สูงขึ้นไป การเชื่อมโยงคุณธรรมที่ใกล้เคียง และการให้ผู้เรียนได้ข้อสรุปที่ชัดเจนเกี่ยวกับจริยธรรมข้อนั้นอย่างถูกต้องจะเป็นพื้นฐานต่อการสร้างเจตคตินิยม วิธีการดำเนินชีวิตของนักเรียนต่อไป

ขั้นที่ 6 การปฏิบัติจริงของนักเรียน นักเรียนได้มีโอกาสคิดเป็น แก้ไขปัญหาในสิ่งที่ได้เรียนรู้แล้วการทำให้เป็นหรือปฏิบัติจริงทำได้ในชั้นสาธิตการทดลอง และนำไปสู่การประยุกต์ใช้ครูควรส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติทางจริยธรรม โดยการให้ปฏิบัติจริงหลังการได้รับข้อมูลในขั้นที่ 1 แล้ว หรืออาจจะปฏิบัติเมื่อสรุปขั้นที่ 4 แล้ว การจัดกิจกรรมเสริมตนเองและเสริมหลักสูตรเป็นกิจกรรมที่ครูให้นักเรียนทำได้โดยไม่จำกัดสถานที่ควรทำอย่างสม่ำเสมอ สิ่งสำคัญคือการทำให้นักเรียนได้มีโอกาสเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการแสดงออกและความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองในสิ่งแวดล้อมที่เป็นจริง และเป็นธรรมชาติของแต่ละคน

ขั้นที่ 7 การเสริมแรงและการติดตามผล ครูสามารถใช้ได้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการนี้ ในรูปของการให้รางวัล สัญลักษณ์ การใช้คำพูดยกย่องชมเชยการใช้ภาษาท่าทาง ฯลฯ

สำหรับขั้นตอนการเสริมแรงและติดตามผลในขั้นสุดท้ายนี้มุ่งส่งเสริมการรับแบบพฤติกรรมเป็นหลัก เพื่อส่งเสริมและเน้นในเรื่องความต่อเนื่องที่นักเรียนได้รับรู้ตั้งแต่ขั้นที่ 1 ถึงขั้นที่ 6 จนเกิดความตระหนักในคุณธรรมที่ได้รับการเรียนรู้มา และได้มีการนำไปปฏิบัติจริง มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์จนนักเรียนสามารถแสดงออกและเป็นลักษณะนิสัยที่เกิดขึ้นกับตัวเองอย่างถาวรได้

3.2 การช่วยเหลือเยาวชนที่มีปัญหาด้านพฤติกรรมเชิงจริยธรรม

กระบวนการดำเนินการช่วยเหลือเยาวชนกลุ่มที่จัดอยู่ในเกณฑ์กลุ่มเสี่ยง/มีปัญหาด้านพฤติกรรมเชิงจริยธรรมตามเกณฑ์การคัดกรองว่ามีปัญหาด้านพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ซึ่งประกอบด้วยกรณีสภาพอารมณ์ที่ผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันเช่น มีความวิตกกังวล ซึมเศร้า ความประพฤติกเร ก้าวร้าวหรือมีพฤติกรรมต่าง ๆ ที่กระทบต่อผลการเรียนเช่น พฤติกรรมไม่อยู่นิ่ง สมาธิสั้น การลักขโมยการทำร้ายตนเอง และพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม ตลอดจนการใช้สารเสพติด โดยใช้แบบประเมินพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเด็กหรือแบบวัดพฤติกรรมอื่น ๆ ในกิจกรรมการดูแลช่วยเหลือเยาวชนกลุ่มนี้จะประกอบด้วยกิจกรรมการส่งเสริม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมการแก้ไขปัญหามีจำนวนมาก (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2544 : 25)

กระบวนการดำเนินการช่วยเหลือเยาวชน เป็นกิจกรรมการช่วยเหลือเยาวชนที่มีปัญหาด้านความวิตกกังวล ซึมเศร้า ความประพฤติกเร ก้าวร้าว หรือมีพฤติกรรมต่าง ๆ ที่กระทบต่อผลการเรียนเช่น พฤติกรรมไม่อยู่นิ่ง สมาธิสั้น การลักขโมยการทำร้ายตนเอง ซึ่งเป็นความจำเป็นเร่งด่วน เพราะถ้าหากช่วยเหลือเยาวชนกลุ่มนี้ไม่ได้แล้วจะส่งผลเสียต่อทั้งตัวเยาวชนเองคือ ผลการเรียนต่ำ สอบตก และถ้าเป็นความวิตกกังวล ความซึมเศร้าก็อาจส่งผลให้เด็กเข้าสู่ภาวะเป็นโรคจิตโรคประสาทได้ และจะส่งผลเสียต่อประเทศชาติได้ในอนาคต

1. หลักการช่วยเหลือเยาวชนกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหาด้านพฤติกรรมเชิงจริยธรรม การช่วยเหลือเยาวชนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหาด้านพฤติกรรมเชิงจริยธรรม มีแนวคิดพื้นฐานโดยใช้หลักการ

ปรับพฤติกรรม และหลักการให้คำปรึกษา ซึ่งครูสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมโดยคำนึงถึงสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมของครอบครัวและในโรงเรียนตลอดจนสภาพแวดล้อมของเยาวชนแต่ละราย ประกอบด้วยแนวคิดด้านการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม และหลักการให้คำปรึกษารายบุคคล (กรมสุขภาพจิต. 2544 : 16)

2. แนวคิดการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม แนวคิดการปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ที่เป็นปัญหาว่าเกิดจากการเรียนรู้ที่ผิด ดังนั้นการแก้ไขปัญหาคือใช้การฝึก “การเรียนรู้ใหม่” ให้ถูกต้อง หรือ “สร้างพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่เหมาะสม” ขึ้นมา หรือ “ลดพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่ไม่พึงประสงค์” โดยมีเทคนิคต่าง ๆ ซึ่งเทคนิคที่มักจะถูกอ้างอิงหรือนำมาใช้ โดยเฉพาะในการช่วยเหลือเยาวชนในด้านพฤติกรรมเชิงจริยธรรมการเรียนรู้หรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในห้อง ได้แก่ เทคนิคการฝึกการให้รางวัล และการไม่ให้รางวัล เทคนิคการใช้ตัวแบบอย่างพฤติกรรม เทคนิคการฝึกการแสดงออก ความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ที่เหมาะสม เป็นต้น

3. หลักการให้คำปรึกษารายบุคคล การให้คำปรึกษารายบุคคล เป็นลักษณะปฏิสัมพันธ์แบบหนึ่งต่อหนึ่ง ผู้ให้คำปรึกษากับผู้มารับบริการให้คำปรึกษา ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในกระบวนการให้ความช่วยเหลือเป็นไปเพื่อช่วยในการแก้ไขปัญหาส่วนตัว การตัดสินใจเรื่องอาชีพ การศึกษาและปัญหาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัว ผู้ให้คำปรึกษา จะมีบทบาทเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือให้ผู้รับคำปรึกษายอมรับความจริงเกี่ยวกับตนเอง และเกิดการรับรู้ประสบการณ์ตามความเป็นจริงจนพร้อมจะแก้ปัญหาตนเอง หรือตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

4. เทคนิคการช่วยเหลือเยาวชนกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหาด้านพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเทคนิคการช่วยเหลือเยาวชนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหาด้านพฤติกรรมมีจุดมุ่งหมายในการช่วยเหลือ ดังนี้ (กรมสุขภาพจิต. 2544 : 17-25)

4.1 เพื่อให้เยาวชนเข้าใจตนเองได้รับรู้เข้าใจถึงประสบการณ์ ภูมิหลังของครอบครัวที่มีผลต่อการรับรู้ เรียนรู้พฤติกรรมของตนเอง และให้เขาใจความคิด บุคลิกภาพ อารมณ์จิตใจ และบทบาทหน้าที่ของตนเองที่เป็นอยู่

4.2 เพื่อให้เยาวชนเข้าใจคนอื่นและสิ่งแวดล้อม สามารถเข้าใจบิดามารดา บุคคลในครอบครัว ครู เพื่อนนักเรียน บุคคลที่เกี่ยวข้องและสิ่งแวดล้อมที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันสามารถยอมรับและรู้จักเลือกรับสิ่งที่ดีของผู้อื่น นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับชีวิตของกันและกันได้

4.3 เพื่อให้เยาวชนเข้าใจสาเหตุของปัญหาโดยการให้ข้อมูลสะท้อนความคิด ความรู้สึกให้รู้ถึงปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่เป็นสาเหตุของปัญหาให้สามารถคิดอย่างมีเหตุผล ตัดสินใจหาทางเลือกทางออกในการแก้ปัญหา พัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพและสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่

4.4 เพื่อให้เยาวชนสามารถปรับตัว เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แก้ไขปัญหาได้ โดยการชี้แนะแนวทาง วิธีการแก้ไขปัญหา การฝึกทักษะ การปรับความคิด การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสามารถหาวิธีการในการปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมและสร้างสรรค์

5. วิธีการในการช่วยเหลือเยาวชนกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหาด้านพฤติกรรมเชิงจริยธรรมกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2544 : 26) ได้เสนอวิธีการช่วยเหลือไว้ ดังนี้

5.1 การศึกษารายกรณี เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลที่ต้องการศึกษาอย่างละเอียด และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ วินิจฉัยหาสาเหตุ กระบวนการความเป็นมาของเหตุการณ์เรื่องราว และปัญหา เพื่อเป็นแนวทางในการแนะนำปรึกษา แก้ไขปัญหา หรือป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นต่อไป รวมทั้งการทำการประเมินติดตามผลหลังจากให้การช่วยเหลือแก้ไข ปัญหาแล้ว

5.2 การให้คำปรึกษา (Counseling) เป็นการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล 2 คน คือ ผู้ให้คำปรึกษา และผู้รับคำปรึกษา ในการร่วมมือช่วยเหลือกันเพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาได้เข้าใจตนเอง เข้าใจบุคคลและสิ่งแวดล้อม เข้าใจปัญหาสาเหตุ และให้สามารถปรับตัวโดยใช้ศักยภาพของตนในการคิดตัดสินใจ หาทางเลือกหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถปรับเปลี่ยนความคิดพฤติกรรมมีทักษะมีแรงจูงใจ กำลังใจในการดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาตนเองต่อไป

5.3 การปรับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมใช้วิธีการปรับพฤติกรรม โดยมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างเป็นรูปธรรม การวางแผนปรับพฤติกรรมโดยใช้หลักการเสริมแรงและการลงโทษ

5.4 หลักในการให้แรงเสริม ให้แรงเสริมทันทีเมื่อเยาวชนแสดงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่พึงประสงค์ ในสถานการณ์ที่เหมาะสมและไม่ควรบอຍเกินไป หรือการให้คำชมเชยไม่ควรให้อย่างเดิยวซ้ำ ๆ ควรเปลี่ยนแปลงเสริมไปเรื่อย ๆ ถ้าเป็นสิ่งที่ไม่ควรไม่ควรมีค่ามากนัก

2.5 บริบทของพื้นที่วิจัย

2.5.1 ประวัติการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาในภาคภาษาบาลี ซึ่งเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมที่มีมาแต่โบราณ เนื่องด้วยว่า พระไตรปิฎกหรือคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาในโบราณนั้นนิยมจารึกด้วยภาษาบาลีคณะสงฆ์จึงจัดให้มีการเรียนการสอนในภาคภาษาบาลี เพื่อให้พระภิกษุ สามเณร มีความรู้ ความเข้าใจภาษาบาลี อย่างถ่องแท้ กว้างขวางและลึกซึ้ง เพราะความรู้ภาษาบาลีเป็นเสมือนหนึ่งกุญแจไขพระไตรปิฎกเพื่อศึกษาคำสอนขององค์พระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า และกอบปรักว่าในยุคสมัยต้น ๆ ที่คณะสงฆ์จัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรม ยังไม่ได้กำหนดหนังสือเรียนที่เป็นภาษาไทย อีกทั้งคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่เป็นภาษาไทยก็ยังไม่แพร่หลาย จึงปรากฏว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมในสมัยนั้น มีเฉพาะแผนกบาลี โดยกำหนดระดับการศึกษาไว้ 3 ชั้น คือ ชั้นบาเรียนตรี ชั้นบาเรียนโท และชั้นบาเรียนเอก และการสอบความรู้อันเป็นการวัดผลการเรียนเพื่อเลื่อนชั้นประโยค ที่เรียกว่า “สอบความรู้บาลีสนาทหลวง” ก็ใช้วิธีสอบแปลด้วยปากเปล่าต่อหน้าคณะกรรมการ เมื่อพระภิกษุ สามเณรรูปใด สามารถแปลสอบผ่านประโยคบาลีได้ในระดับชั้นที่คณะกรรมการกำหนดก็จะได้เป็นบาเรียนตามภูมิรู้ในชั้นนั้น ๆ โดยการสอบความรู้พระปริยัติธรรมแผนกบาลียังคงใช้วิธีสอบแปลด้วยปากเปล่า เป็นลำดับมาจนกระทั่งถึง พ.ศ. 2459 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 (พ.ศ. 2453 - 2468) จึงได้ยกเลิกการสอบความรู้บาลีด้วย

ในปี พ.ศ. 2506 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย คณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายได้จัดการศึกษาบาลีศึกษาขึ้น โดยจัดให้กลุ่มเป้าหมาย คือ แม่ชี มีทั้งหมด 9 ชั้น ใช้หลักสูตรเดียวกับ

พระสงฆ์ และสามารถเรียนร่วมกับพระสงฆ์ได้ มหาหมกุฎราชวิทยาลัยเป็นเพียงสถานที่จัดสอบและรับรองผลการศึกษาบาลีของแม่ชีเท่านั้น ไม่ได้อยู่ในกำกับของแม่กองบาลีของมหาเถรสมาคมเหมือน การศึกษาของคณะสงฆ์ ดังนั้นแม่ชีจึงไม่ได้สอบรวมกับพระสงฆ์ แม่ชีที่เรียนบาลีรุ่นแรกมีจำนวน 12 รูป ใน 12 รูปนั้น ไม่มีแม่ชีที่เรียนสำเร็จตามหลักสูตรบาลีชั้นที่ 9 มีเพียงแม่ชีที่สอบผ่านบาลีชั้นที่ 6 เท่านั้น ในปี พ.ศ. 2529 มีแม่ชีสำเร็จบาลี ชั้นที่ 9 เพียง 1 รูปเท่านั้น นับเป็นเวลา 23 ปีจึงมีแม่ชี สำเร็จการศึกษา หลังจากนั้นแม่ชีสำเร็จบาลีศึกษา 9 ประโยค อย่างมากที่สุดปีละ 2 รูปเท่านั้นตั้งแต่ พ.ศ. 2506 ถึง 2554 รวมเวลา 49 ปี ปัจจุบันมีแม่ชีสำเร็จบาลีศึกษา 9 ประโยค ในประเทศไทยรวม ทั้งหมด 20 รูป

มหาหมกุฎราชวิทยาลัยรับรองการศึกษาบาลีของแม่ชีด้วยการออกประกาศนียบัตรและพาด ศึกษิตยศให้ไปตามแบบคณะสงฆ์ แต่การมอบประกาศนียบัตรและพาดศึกษิตยศของแม่ชี มีความ แตกต่างกัน มีรายละเอียดดังนี้ บาลีศึกษา 3 บาลีศึกษา 6 และบาลีศึกษา 9 ได้รับพาดศึกษิตยศ พร้อม ประกาศนียบัตร ใน 3 ประเภทนี้ มีส่วนแตกต่างกันคือ บาลีศึกษา 3 และ 6 นั้น รับประกาศนียบัตรและ พาดศึกษิตยศจากสมเด็จพระสังฆราช สำหรับบาลีศึกษา 9 ได้รับพาดศึกษิตยศจากพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลีพระวรราชาทินัดดามาตุ พระองค์เสด็จประทานพาดศึกษิตยศแก่แม่ชีที่สำเร็จบาลี ศึกษา 9 ประโยค ครั้งแรกในประวัติศาสตร์แห่งการศึกษาภาษาบาลีของแม่ชีไทยใน พ.ศ. 2529 ที่ตึก สภาการศึกษามหาหมกุฎราชวิทยาลัยในส่วนของบาลีศึกษา 1-2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 รับเฉพาะ ประกาศนียบัตรจากสมเด็จพระสังฆราชหรือผู้แทนสมเด็จพระสังฆราช ถึงแม่แม่ชีจะได้รับการศึกษา ภาษาบาลีเหมือนพระภิกษุสามเณร แต่ก็มีส่วนหนึ่งที่ไม่เหมือนกันคือ ภิกษุสามเณรที่เรียนจบประโยค 9 นั้น ได้รับนิตยภัตร (เงินเดือน) จากรัฐบาลโดยผ่านสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำหรับแม่ชี ที่จบบาลีศึกษา 9 ประโยค ไม่ได้รับนิตยภัตรเช่นนั้น ทั้งนี้ เพราะการศึกษาภาษาบาลีของคณะสงฆ์ ได้รับการรับรองโดยมีพระราชบัญญัติ พ.ศ. 2527 ในมาตรา 3 ว่า “วิชาการพระพุทธศาสนา หมายความว่า วิชาการซึ่งจัดให้พระภิกษุสามเณรศึกษาตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและ แผนกบาลีสนาทมหลวง” ในช่วงที่มีพระราชบัญญัติรับรองการศึกษาของคณะสงฆ์นั้น แม่ชีได้ร่วมกัน ก่อตั้งมูลนิธิสถาบันแม่ชีไทยแล้ว

ใน พ.ศ. 2543 มหาวิทยาลัยมหาหมกุฎราชวิทยาลัยได้รับรองการศึกษาภาษาบาลีของแม่ชี เป็นหลักสูตรประกาศนียบัตรของมหาวิทยาลัยให้ผู้เรียนมีวุฒิสอดคล้องกับการศึกษาภาษาบาลีของ คณะสงฆ์ ผู้สำเร็จการศึกษาบาลี 5 ประโยค เข้าเรียนต่อในระดับปริญญาตรี ผู้สำเร็จการศึกษาบาลี 9 ประโยค เข้าเรียนต่อในระดับปริญญาโทของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง คือมหาหมกุฎราช วิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง ได้สนับสนุน การเรียนการสอนภาษาบาลีให้แก่แม่ชีโดยใช้หลักสูตรเหมือนของพระสงฆ์ทุกประการ ให้ใช้อักษรย่อ บ.ศ. ซึ่ง มาจากคำเต็มว่า “บาลีศึกษา” เช่น “บาลีศึกษา 3” เป็นต้น การศึกษาภาษาบาลีของแม่ชี ไทยนั้น เรียนสำนักเรียนเดียวกับพระสงฆ์ แม่ชีอยู่ในจังหวัดใดก็เรียนร่วมกับพระสงฆ์ อาจารย์สอน เป็นพระสงฆ์ หลักสูตรเดียวกับพระสงฆ์ เพียงแต่สอบคนละแห่งเท่านั้น (กองพุทธศาสนศึกษา. 2566 : ออนไลน์)

6. จัดพิมพ์และตรวจทานความถูกต้องใบปริญญาบัตรบาลีประโยค ป.ธ.9 และใบประกาศนียบัตร ชั้นประโยค 1 - 2 และชั้นประโยค ป.ธ. 3 - 8 พร้อมทั้งใบประกาศนียบัตรบาลีศึกษา

7. ปฏิบัติหน้าที่ในพระราชพิธีทรงตั้งเปรียญธรรม 6 และ 9 ประโยค และในพิธีมอบประกาศนียบัตรประโยค 1 - 2

8. ปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย (กองพุทธศาสนศึกษา. 2566 : ออนไลน์)

2.6 ความพึงพอใจ

2.6.1 ความหมาย

ประภาพร สุขุมวิริยกุล (2544 : 14) ได้ให้ความหมายว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน หมายถึง ความรู้สึกที่ชอบหรือพึงพอใจที่มีต่อองค์ประกอบและสิ่งจูงใจในด้านต่าง ๆ ของงานและผู้ปฏิบัติงานนั้น ได้รับการตอบสนองตามความต้องการของเขาได้

ประสาธ อิศรปริดา (2547 : 300) ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง พลังที่เกิดจากพลังทางจิตที่มีผลไปสู่เป้าหมายที่ต้องการของมนุษย์ และเป็นพฤติกรรมไปสู่จุดหมายที่ตั้งไว้

ชัยสมพล ชาวประเสริฐ (2548 : 141) ได้กล่าวถึงความพอใจ (Customer Satisfaction) หมายถึง อารมณ์แห่งความสุขและความรู้สึกคุ้มค่าที่ได้ใช้บริการ และความรู้สึกนั้นนำมาซึ่งความต้องการในการใช้บริการซ้ำ จนในที่สุดเกิดความติดใจต้องการใช้บริการกับธุรกิจนั้นให้นานเท่านานเท่าที่ความพอใจนั้นยังคงอยู่ หรืออีกนัยหนึ่งคือความจงรักภักดี (Customer Loyalty) ได้เกิดขึ้นแล้ว

สรุปได้ว่า ความพึงพอใจในบริการ หมายถึง ความรู้สึกที่ชอบหรือพึงพอใจที่มีต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเอง เป็นการแสดงออกถึงความรู้สึกในทางบวกของบุคคลอันเป็นผลจากการเปรียบเทียบการรับรู้สิ่งที่ได้รับจากการได้รับบริการ และอื่นๆ

2.6.2 ปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ

วัลยา บุตรดี (ดารี มุศรีพันธุ์. 2545 : 42 ; อ้างอิงมาจาก วัลยา บุตรดี. 2531 : 12) ได้กล่าวถึงสิ่งจูงใจที่เป็นเครื่องมือกระตุ้น เพื่อให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานดังนี้

1. สิ่งจูงใจที่เป็นวัตถุ (Material Inducement) สิ่งเหล่านี้ ได้แก่ สภาวะทางกายที่มีให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน เงินทองสิ่งของและสิ่งจูงใจที่ไม่ใช่วัตถุ (Personal Non-Material Opportunities) เช่น อำนาจ เกียรติภูมิ การใช้สิทธิพิเศษมากกว่าคนอื่น

2. สภาพทางกายที่พึงปรารถนา (Desirable Physical Condition) หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมในการทำงาน ซึ่งเป็นสิ่งทำให้เกิดความสุขในการทำงาน เช่น สิ่งอำนวยความสะดวกในสำนักงาน ความพร้อมของเครื่องมือ

3. ผลประโยชน์ทางอุดมคติ (Ideal Benefactions) หมายถึง การสนองความต้องการด้านความภูมิใจที่ได้แสดงฝีมือ การแสดงความภาคภูมิใจต่อองค์กรของตน

4. ความดึงดูดใจทางสังคม (Associational Attractiveness) หมายถึง การมีความสัมพันธ์ของบุคคลในหน่วยงาน การอยู่ร่วมกัน ความมั่นคงของสังคมจะเป็นหลักประกันในการทำงาน

5. การปรับทัศนคติและสภาพของงานให้เหมาะกับบุคคล (Adaptation of Condition to Habitual Method and Attitudes) คือ การปรับปรุงตำแหน่งให้เหมาะสมให้สอดคล้องกันระหว่างงานกับคน

6. โอกาสในการมีส่วนร่วมในการทำงาน (Opportunity of Enlarged Participation) คือเปิดโอกาสให้บุคคลมีส่วนร่วมในการทำงาน จะทำให้เขาเป็นผู้มีความสำคัญในหน่วยงาน ทำให้บุคคลมีกำลังใจในการทำงานมากขึ้น

บาร์นาร์ด (ดาร์ริ มุครีพันธ์. 2545 : 43 ; อ้างอิงมาจาก Barnard. 1968 : 339) กล่าวว่าบุคคลจะมีความพึงพอใจต่อการทำงานหรือทำกิจกรรมนั้น ขึ้นอยู่กับการกระตุ้นของสิ่งจูงใจ 8 ประการ คือ

1. สิ่งจูงใจที่เป็นวัตถุ ได้แก่ เงินทอง สิ่งของ เครื่องมือ เครื่องใช้
2. สิ่งจูงใจที่เป็นโอกาสของบุคคล ได้แก่ ชื่อเสียง เกียรติยศ อำนาจพิเศษตำแหน่ง
3. สิ่งจูงใจที่เป็นสภาพ ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับการทำงาน

4. สิ่งจูงใจที่เป็นอุดมคติ ได้แก่ ความพึงพอใจของบุคคลที่ได้แสดงฝีมือ ความรู้สึกที่ได้ทำงานอย่างเต็มที่

5. สิ่งจูงใจที่เป็นความดึงดูดใจทางสังคม ได้แก่ ความสัมพันธ์อันมิตรในหมู่เพื่อนร่วมงาน การยกย่องนับถือซึ่งกันและกัน

6. สิ่งจูงใจที่เป็นสภาพการทำงาน ได้แก่ การปรับปรุงวิธีการทำงานให้สอดคล้องกับความรู้ความสามารถ และให้สอดคล้องกับทัศนคติของแต่ละบุคคล

7. สิ่งจูงใจที่เอื้อโอกาสให้มีส่วนร่วมในการทำงาน ได้แก่ การมีโอกาสดูความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในงานทุกชนิดที่หน่วยงานจัดขึ้น

8. สิ่งจูงใจที่เป็นสภาพการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ ความพอใจของบุคคลที่ได้ร่วมกันการรู้จักกันอย่างกว้างขวาง ความสนิทสนมกลมเกลียว ความร่วมมือในการทำงาน

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ ได้แก่ สิ่งจูงใจที่เป็นวัตถุ ได้แก่ เงินทอง สิ่งของ เครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ ที่สำคัญในการดำเนินชีวิต สิ่งจูงใจที่เป็นโอกาสของบุคคล ได้แก่ ชื่อเสียง เกียรติยศ อำนาจพิเศษตำแหน่ง และสิ่งจูงใจที่เป็นความดึงดูดใจทางสังคม

2.6.3 การวัดความพึงพอใจ

เมซึญ กิจระการ (ทองอินทร์ ภูมิประสาธ. 2547 : 57 ; อ้างอิงมาจาก เมซึญ กิจระการ. 2537 : 7) ได้กล่าวถึงแนวคิดของแฮทฟิลด์ และฮิวแมน (Hayfield and Human) ที่ได้พัฒนาแนวคิดของนักวิจัยต่างๆ มาเป็นเครื่องมือวัดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน พบว่าองค์ประกอบที่ส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจ ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ประการ คือ

ตัวแปรที่ 1 องค์ประกอบเกี่ยวกับงานทำในปัจจุบัน แบ่งเป็น

- 1.1 ความตื่นเต้น / น่าเบื่อ
- 1.2 ความสนุกสนาน / ความไม่สนุกสนาน
- 1.3 สภาพโล่ง / สภาพสลับ
- 1.4 ความท้าทาย / ไม่ท้าทาย

1.5 ความพอใจ / ไม่พอใจ

ตัวแปรที่ 2 องค์ประกอบด้านค่าจ้าง ประกอบด้วย

2.1 ถือเป็นรางวัล / ไม่เป็นรางวัล

2.2 มาก / น้อย

2.3 ยุติธรรม / ไม่ยุติธรรม

2.4 เป็นทางบวก / เป็นทางลบ

ตัวแปรที่ 3 องค์ประกอบด้านการเลื่อนตำแหน่ง ประกอบด้วย

3.1 ยุติธรรม / ไม่ยุติธรรม

3.2 เชื้อถือได้ / เชื้อถือไม่ได้

3.3 เป็นเชิงบวก / เป็นเชิงลบ

3.4 เป็นเหตุเป็นผล / ไม่เป็นเหตุเป็นผล

ตัวแปรที่ 4 องค์ประกอบทางด้านนิเทศ / ผู้บังคับบัญชา / ประกอบด้วย

4.1 อยู่ใกล้ / อยู่ไกล

4.2 ยุติธรรมแบบจริงจัง / ยุติธรรมแบบไม่จริงจัง

4.3 เป็นมิตร / ค่อนข้างไม่เป็นมิตร

4.4 เหมาะสมทางคุณสมบัติ / ไม่เหมาะสมทางคุณสมบัติ

ตัวแปรที่ 5 องค์ประกอบทางด้านเพื่อนร่วมงาน ประกอบด้วย

5.1 เป็นระเบียบเรียบร้อย / ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย

5.2 จงรักภักดีต่อสถานที่ทำงาน / ไม่จงรักภักดีต่อสถานที่ทำงานและเพื่อนร่วมงาน

5.3 สนุกสนานร่าเริง / ไม่สนุกสนานร่าเริง

5.4 ดูน่าสนใจ เอาใจจริงเอาใจ / ดูเหนียวหน่าย

สรุปได้ว่า ความพึงพอใจในสิ่งที่ได้รับจะมีความสัมพันธ์กันทางบวกทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติ อาจทำให้ได้รับการตอบสนองทั้งทางด้านบวก และด้านลบ

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.7.1 งานวิจัยในประเทศ

พระครูวรดิตถานุกยุต (สังเวย คเวสโก) (2554 : ก-ข) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ความคิดเห็นของครูและนักเรียนต่อบทบาทครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัย พบว่า ครู มีความคิดเห็นต่อบทบาทครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ครู มีความคิดเห็นต่อบทบาทครูพระสอนศีลธรรมในด้านการเตรียมการสอน อยู่ในระดับ ปานกลาง ส่วนด้านการดำเนินการสอน อยู่ในระดับมากที่สุด และการวัดผลและการประเมินผลอยู่ในระดับมากที่สุด

สำหรับนักเรียนมีความคิดเห็นต่อบทบาทครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในด้านการเตรียมการสอน อยู่ในระดับ

มากที่สุด ส่วนด้านการดำเนินการสอน อยู่ในระดับปานกลาง และการวัดผลและการประเมินผลอยู่ในระดับมากที่สุด

ครูและนักเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นต่อบทบาทครูพระสอนศีลธรรม ในด้านการเตรียมการสอน ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนด้านการดำเนินการสอนและวัดผลและประเมินผล ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

พระครูปริยัติธรรมมาร ฐานวโร (ทิพมาลา) (2558 : 75-76) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูสอนบาลี ในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัย พบว่า 1. ระดับสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาลีในสำนักพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจังหวัด ร้อยเอ็ด 5 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านผู้สอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการเรียนการสอน ด้านการประเมินผล ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาลีที่มีอายุ วิชยฐานะทางโลก วิชยฐานะทางธรรมประสบการณ์ในการสอนต่างกัมีสภาพการจัดการเรียนการสอนในสำนักพระปริยัติธรรม แผนกบาลีจังหวัดร้อยเอ็ด ทั้งโดยรวมและรายด้าน แตกต่างกั อย่างมีนัยสำคัญสถิติที่ระดับ .05 ครูสอน บาลีที่มีอายุต่างกัมีสภาพการจัดการเรียนการสอนในสำนักพระปริยัติธรรมแผนกบาลีต่างกักัน อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 วิชยฐานะทางโลกต่างกัมีสภาพการจัดการเรียนการสอนในสำนักพระปริยัติ ธรรมแผนกบาลีต่างกักัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 วิชยฐานะทางธรรมต่างกัมีสภาพการจัดการเรียนการสอนในสำนักพระปริยัติธรรมแผนกบาลีต่างกักัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ประสบการณ์ในการสอนต่างกัมีสภาพการจัดการเรียนการสอนในสำนักพระปริยัติธรรมแผนกบาลี แตกต่างกักันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05และระดับชั้นที่สอนต่างกัมีสภาพการจัดการเรียนการสอน ในสำนักพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจังหวัด ร้อยเอ็ด ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่ต่างกักัน

3. ข้อเสนอแนะของสภาพการจัดการเรียนการสอนของครูบาลีในสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีจังหวัดร้อยเอ็ดคือ ภายในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกัการศาสนาควรปรับปรุงหลักสูตร เนื้อหาแผนก บาลีโดยเฉพาะภาษาที่ใช้เรียนใช้สอนให้เป็นภาษาที่เข้าใจง่ายต่อการเรียนการสอนมีความทันสมัยต่อ เหตุการณ์โลกในปัจจุบันและพัฒนาครูหรือบุคลากรสายการเรียนการสอนบาลีให้เป็นมาตรฐานมีคุณภาพ ทุกแผนกการเรียนการสอนสอน โดยการส่งเสริมให้ศึกษาต่อวิชาชีพรวมเป็นครูและเทคนิควิธีสอนและ สนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอ และศึกษาความคิดเห็นจากกลุ่มพระภิกษุสามเณร ประชาชน บุคคล ทั่วไปในการดำเนินงาน หรือการบริหารจัดการการศึกษาของสำนักพระปริยัติธรรมในจังหวัดร้อยเอ็ด

วรรณภร ศิริพละ (2559 : 164) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาครูของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยนำเข้าการพัฒนาครูโดยเฉลี่ยอยู่ระดับมีความพึงพอใจมากค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.02 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.75 โดยตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวม คือครูมี

ความพึงพอใจต่อ การสำรวจหัวข้อเรื่องที่ต้องการพัฒนา ทักษะการเรียนรู้ ทักษะทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะอาชีพและทักษะการเรียนรู้ ภาษาของประเทศในอาเซียน การสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษ ครูพึงพอใจต่อหลักสูตรหลากหลายให้เลือกเข้ารับการพัฒนา ทั้งหลักสูตรฝึกอบรมและหลักสูตรเพิ่ม คุณวุฒิ หากเป็นไปได้สถานที่พัฒนาครูควรใช้สถานที่ที่ครูปฏิบัติงาน กระบวนการพัฒนาครูโดยเฉลี่ยอยู่ระดับมีความพึงพอใจมากค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.09 ส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.782 โดยตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวม คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏนคร จัดกิจกรรมสร้างทัศนคติทางบวกต่อการพัฒนาตนเอง กิจกรรมเสริมแรงทางบวกต่อการพัฒนา ให้ ความรู้การทำวิจัยในชั้นเรียน ดำเนินการพัฒนาครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และมีส่วนร่วมสถานศึกษา นิเทศติดตามผลการพัฒนาครู ผลผลิตพัฒนาครู โดยเฉลี่ยอยู่ระดับมีความพึงพอใจมากค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.17 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.79 โดยตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวม คือ ครูมีการศึกษาค้นคว้า ด้วยตนเองเพิ่มขึ้นและสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ครูมีวุฒิ การศึกษาหรือมีวิทยฐานะเพิ่มขึ้น ครูมีความพึงพอใจต่อวิธีการพัฒนาครู ผลสะท้อนกลับจากการพัฒนาครูโดยเฉลี่ยอยู่ระดับมีความพึงพอใจมากค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.14 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.74 โดยตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวม พบว่า ครูมีแรงจูงใจที่จะพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ

พระมหาประจักษ์ กิตติเมธี (ทองดาษ) (2560 : 101-102) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาเทคนิคและวิธีการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ผลการวิจัย พบว่า 1. สภาพและปัญหาการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีระดับชั้นประโยค 1-2 ในกรุงเทพมหานคร พบสภาพและปัญหาในการพัฒนา มี 8 ด้าน คือ ด้านบุคคล ด้านอุปกรณ์ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้าน สถานการณ์ด้านหลักสูตร ด้านเนื้อหา ด้านองค์ความรู้และด้านหลักสูตร

2. การพัฒนาเทคนิคและวิธีการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีระดับชั้นประโยค 1-2 ในกรุงเทพมหานคร ต้องพัฒนาเทคนิค 4 คือ 1. พัฒนาเทคนิคการสอนจากง่ายไปหายาก 2. พัฒนาเทคนิคการสอนให้เกิดศรัทธาใน ผู้สอน 3. พัฒนาเทคนิคการสอนให้เกิดความกระตือรือร้น 4. พัฒนาเทคนิคการสอนให้สนุกสนาน และพัฒนา วิธีการสอน 4 คือ 1. พัฒนาวิธีการสอนให้เห็นความสำคัญ 2. พัฒนาวิธีการสอนให้เชื่อมั่นว่าทำได้ 3. พัฒนา วิธีการซักถามให้เกิดความเข้าใจ 4. พัฒนาวิธีการตั้งกติกากำหนดหน้าสนใจ

3. เทคนิคและวิธีการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเป็นไปตามโมเดล CICE & CASA Model เทคนิค 4 ได้แก่ 1. เทคนิคการสอนแบบประจักษ์ใจ (Clarity) 2. เทคนิคการสอนแบบประทับใจ (Impression) 3. เทคนิค การสอนแบบปลุกเร้าใจ (Courage) 4. เทคนิคการสอนแบบปีติใจ (Exaltation) วิธีการ 4 ได้แก่ 1. วิธีการสอนแบบใส่ใจ (Concentration) 2. วิธีการสอนแบบมั่นใจ (Assurance) 3. วิธีการสอนแบบเข้าใจ (Savvy) 4. วิธีการสอนแบบพร้อมใจ (Acceptance)

พระสมุห์สมชาย สิริสมปนโน (มีสุดใจ) (2560 : 491-192) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียบวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนโรงเรียนประเทียบวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี มีความคิดเห็นต่อ การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียบวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียบวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี โดย

จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลพบว่า นักเรียนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา มีความคิดเห็น โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา และมหาวิทยาลัย พบว่า พระสอนศีลธรรมขาดทักษะในการถ่ายทอดความ และไม่มีเทคนิคการสอนแบบหลากหลาย ไม่ชำนาญการใช้สื่อการสอนที่ทันสมัยในการประกอบการเรียนการสอน ขาดความชำนาญในการผลิตสื่อที่ทันสมัยโดยเฉพาะสื่อเทคโนโลยีที่สอดคล้องขาดความคล่องในการใช้สื่อประกอบการเรียนเรียน และไม่มีวิธีกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียน และเน้นบรรยายมาก จนนักเรียนไม่มีส่วนในกิจกรรมเลยและเนื้อหาในการเรียนมีมากไม่สอดคล้องกับเวลาที่ใช้ทำการเรียนการสอน สภาพห้องและสภาพแวดล้อมมีบรรยากาศไม่เหมาะต่อการศึกษา

ธนกร อินตะสิน (2562 : ก-ข) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ CARES เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นครู ของนิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ผลการวิจัย พบว่า ผลการสร้างแบบวัดเพื่อคุณลักษณะความเป็นครูที่ใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้ CARES มี คะแนนเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 1. กิจกรรมการเรียนรู้ CARES เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นครูของนิสิตสาขาวิชา การศึกษาปฐมวัย ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1. ขั้นเตรียมความพร้อม 2. ขั้นปฏิบัติการ 3. ขั้นนำเสนอ และแลกเปลี่ยน และ 4. ขั้นสรุปและประเมินผล 2. นิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ CARES เพื่อ เสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นครู มีคะแนนเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับดีเยี่ยม 3. นิสิตสาขาวิชา การศึกษาปฐมวัยที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ CARES เพื่อเสริมสร้าง คุณลักษณะความเป็นครู มีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ CARES โดยรวมอยู่ในระดับมาก

พระมหาวิจัก กิตติวัฒน์ (ชนะพจน์) (2562 : 1948-1949) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรม ตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ผลการวิจัย พบว่า 1. สภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมพระสอนศีลธรรม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ สภาพทักษะการใช้วาจาภิรยา ทำทางในการสอน สภาพทักษะการอธิบายในการสอน สภาพทักษะการสรุปทเรียนในการ สอน สภาพทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน สภาพทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน สภาพทักษะการใช้ กระดานดำในการสอน สภาพทักษะการใช้คำถามในการสอน สภาพทักษะการเสริมกำลังใจใน การสอน และสภาพทักษะการเร้าความสนใจในการสอน ตามลำดับ

2. พัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการ สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา 4 ด้าน ได้แก่ 1. การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการสนทนา 2. การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการบรรยาย 3. การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการตอบปัญหา และ 4) การพัฒนาทักษะการสอนด้วยการวางกฎ ข้อบังคับ

3. รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ ส่วน ที่ 1 ส่วนนำ ได้แก่ 1. สภาพแวดล้อม 2. หลักการ 3. วัตถุประสงค์ ส่วนที่ 2 ตัวแบบ ประกอบด้วย 1.

ระบบงาน 2. กระบวนการจัดการ ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำไปใช้ ประกอบด้วย 1. โครงสร้าง 2. การตัดสินใจ ส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จ โดยผลการตรวจสอบรูปแบบใน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากมากไปหาน้อย พบว่า ความถูกต้อง ความเป็นประโยชน์ ความเหมาะสม และความเป็นไปได้โดยบูรณาการร่วมกับหลักพุทธวิธีการ สอน 4 ด้าน ได้แก่ การสนทนา การบรรยาย การตอบปัญหา และการวางกฎข้อบังคับ

พระสิทธิชัย สิทธิชัย (อ่อนสี) (2563 : 223-224) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัย พบว่า 1. เนื้อหาหลักด้านหลักสูตรมีความหลากหลายเกินไป 2. ครูมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนน้อยเกินไป 3. สื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอต่อผู้เรียน 4. ครูผู้สอนไม่ค่อยมีการ วัดและประเมินผล การเรียนการสอนในชั้นเรียนอย่างจริงจัง ข้อเสนอแนะ คือ 1. ควรปรับโครงสร้างหลักสูตรให้เหมาะสม โดยยึดดูภาวะของผู้เรียน และลดวิชาการทางโลกบางวิชาที่ไม่สำคัญ และปรับการเรียนแผนกธรรม ให้มีเนื้อหาลดน้อยลง แต่คงไว้ในประเด็นสำคัญที่ผู้เรียนควรเข้าใจ ลดการเน้นท่องจำ ให้เน้นการคิดวิเคราะห์มากขึ้น โดยมีการศึกษาวิจัยการรวมหลักสูตรพระปริยัติธรรมทั้ง 2 แผนกดังกล่าว และศึกษาวิจัยเนื้อหาสาระของหลักสูตรธรรมที่สมควรกำหนดให้เรียนในแผนกสามัญศึกษา เพื่อนำมา กำหนดหลักสูตร 2. ครูควรศึกษากิจกรรมการเรียนการสอนให้มากยิ่งขึ้น 3. ผู้บริหาร ครูผู้สอนต้องจัดหาสื่อการเรียนการสอนให้เพียงพอต่อ ผู้เรียน 4. ครูควรให้ความใส่ใจอย่างจริงจังกับการวัดและประเมินผล การเรียนการสอน

พระชนวัฒน์ ศรีสำราญ และธีระพงศ์ บุศรากุล (2563 : 237-238) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ของครูพระสอนศีลธรรม โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า การจัดการกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ของครูพระสอนศีลธรรม โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร สภาพความเป็นจริงการจัดการกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของครูพระสอนศีลธรรม โดยภาพรวม สภาพความเป็นจริงอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านปัญญา รองลงมาคือ ด้านศีล ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านสมาธิ ผลการวิเคราะห์ความจำเป็น พบว่า 1. กิจกรรมด้านศีล สภาพความเป็นจริงมีการจัดการกิจกรรมในระดับต่ำ คือ มีการจัดการกิจกรรมเสียงตามสาย / บทเพลง นิทานธรรมะ กิจกรรมที่ควรทำเพิ่ม คือ กิจกรรมการไหว้พระ สวดมนต์ นั่งสมาธิ ก่อนเข้าเรียนทุกครั้ง 2. กิจกรรมด้านสมาธิ สภาพความเป็นจริงมีการจัดการกิจกรรมในระดับต่ำ คือ มีการส่งเสริมให้นักเรียนเข้าแข่งขันกิจกรรมแต่งคำประพันธ์ทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมที่ควรทำเพิ่ม คือ ควรมีการส่งเสริมให้นักเรียนเข้าแข่งขันสวดมนต์สรรเสริญคุณพระรัตนตรัย ทำนองสรภัญญะ 3. กิจกรรมด้านปัญญา สภาพความเป็นจริงมีการจัดการกิจกรรมในระดับต่ำ คือ มีการส่งเสริมให้นักเรียนเข้าประกวดโครงการกิจกรรมนวัตกรรม(สิ่งประดิษฐ์) กิจกรรมที่ควรทำเพิ่ม คือ ควรร่วมมือกับชุมชน ในการจัดการกิจกรรมเผยแพร่พระพุทธศาสนา การเพิ่มกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาตามข้อเสนอของ ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาและครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในการปลูกฝัง คุณธรรมจริยธรรม และการรักษาสืบสาน วัฒนธรรมประเพณีของนักเรียน

พระมหาโกสินทร์ ฐานวุฑฺโฒ (ฝ่ายพลแสน) (2564 : 237-238) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการเรียนรู้ภาษาบาลีแก่ภิกษุสามเณร ของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัย พบว่า 1. สภาพการจัดการเรียนรู้ภาษาบาลีสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนก

บาลีจังหวัดขอนแก่น ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านหลักสูตร ด้านผู้สอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 เมื่อพิจารณาเป็นราย ด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. เปรียบเทียบพระภิกษุและสามเณรที่มี สถานภาพ อายุ และระดับชั้น มีความคิดเห็นต่อการจัดการ เรียนรู้ภาษาบาลี สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดขอนแก่น โดยรวมไม่แตกต่างกัน และพระภิกษุ และสามเณรที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้อาษาบาลี สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดขอนแก่น ด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการจัดการเรียน การสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.05

2.7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

พอนเทียส (Pontious) (2008 : 1) ได้ศึกษาการเรียกร้องความพยายาม ในความต้องการใช้หลักสูตรจริยธรรมเพื่อสนับสนุนการพัฒนาคุณธรรมระดับชาติ ในการละเมิดความประพฤติของนักเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชี้แจงการความต้องการใช้ห้องเรียนจริยธรรมเพื่อสนับสนุนการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในการบวการตระหนักของนักเรียน ผลสรุปปรากฏว่าแนวคิดการพัฒนานักเรียนสามารถใช้ประโยชน์ในการช่วยเหลือและอธิบายว่าทำไมนักเรียนตัดสินใจในการฝ่าฝืนความกฎระเบียบ นักเรียนทั้งหมดที่ได้รับโอกาสพิสูจน์คุณค่าในตนเอง ตระหนักและศรัทธาในวิธีการซึ่งมีผลกระทบต่อสังคม

ลอตฟาบาดี (Lotfabadi) (2008 : 24) ได้ศึกษาการประเมินผลงานทฤษฎีการพัฒนาคุณธรรมของ เพียเจท์ โคลเบิร์กและบันดิรา และการจัดรูปแบบใหม่สำหรับงานวิจัยในการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนชาวอิสลาม จากการศึกษาพบว่า แนวคิดของ เพียเจท์ คอเบล็กและบันดิรา มีความเคร่งครัดต่อการตัดสินคุณธรรมสังคมการเรียนรู้และความสัมพันธ์ต่อประเทศตะวันตกจากพื้นฐานสำหรับแนวคิดเหล่านั้นที่ปราศจากจิตวิญญาณ ความมีเหตุผล และพื้นฐานกระตุ้นคุณธรรมซึ่งมีพื้นฐานในการแบ่งสิ่งมีชีวิตธรรมชาติมนุษย์

สเตอร์ตซ์ Sturtz (2008 : unpagged) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการปฏิบัติการสอนของครูและความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปฏิบัติการสอนครูและความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมการสอนของครู โดยการสังเกตการณ์สอนการสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า การสอนของครูมีการเตรียมแผนการสอน มีการวางแผนการสอนการจัดกิจกรรมการสอนมีการเน้นกิจกรรมให้ผู้เรียนทำ มีการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างครูและนักเรียน นอกจากนี้ครูยังมีการวางแผนสำหรับการเอาใจใส่นักเรียนมากขึ้น และครูยังเน้นการปรับปรุงโครงสร้างการพัฒนาการเรียนการสอนของตนเองให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

อับราโมวิตซ์ (Abramowitz) (2008 : unpagged) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาทัศนคติของนักเรียนต่อคุณภาพการปฏิบัติการเรียนการสอนของครู โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาทัศนคติของนักเรียนต่อคุณภาพการปฏิบัติการเรียนการสอนของครู ด้านเทคนิคการสอน การวางแผนและเตรียมการสอน ความเกี่ยวข้องระหว่างครูกับนักเรียน ของโรงเรียนอาชีวศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษาในรัฐนิวยอร์ก จากการสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่เรียนแผนกวิชาคอมพิวเตอร์ แผนกช่างไม้ แผนกศิลปะ และแผนกการปรุงอาหาร พบว่า 93 % ต้องการได้ครูผู้สอนมีคุณภาพ โดยครูจะต้องมี

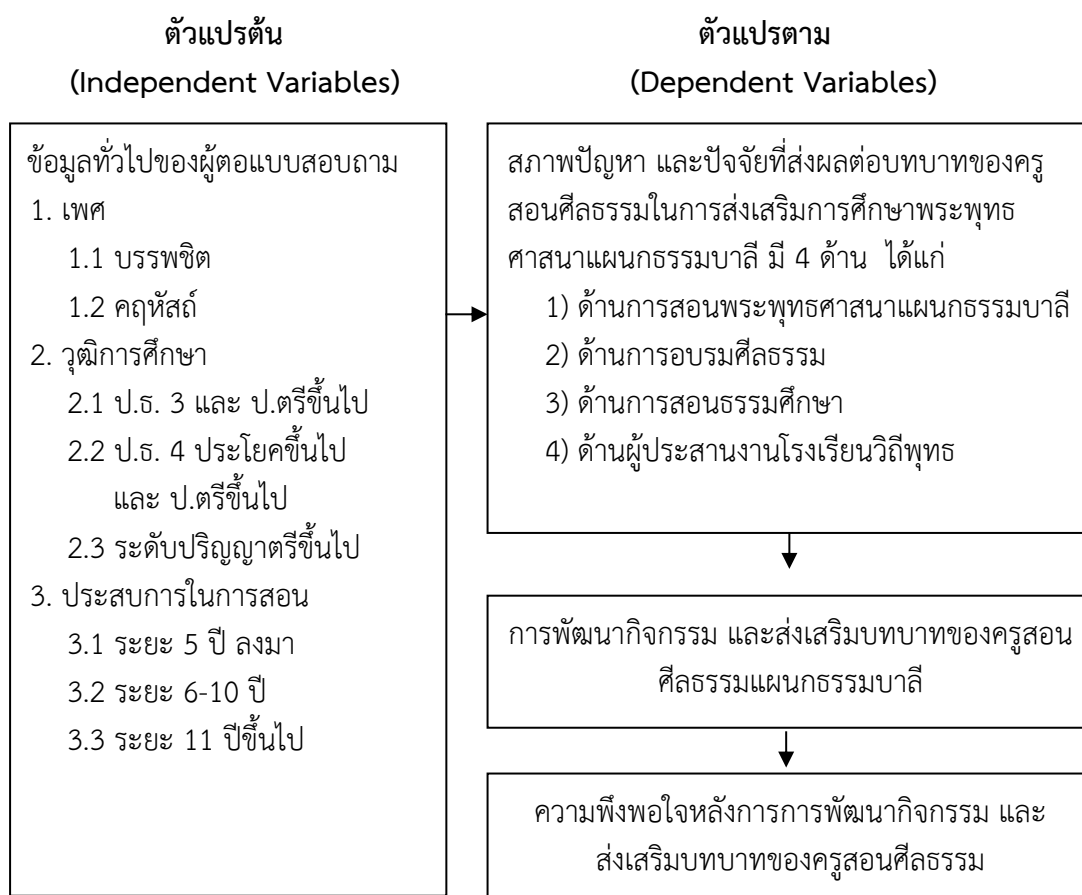
ใบอนุญาตการสอนที่วิทยาลัยให้การรับรอง และครูจะต้องเพิ่มเทคนิคการสอนให้มากขึ้นและอยากให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนอกสถานที่เพื่อจะได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและจากการสัมภาษณ์ครู พบว่า ครูอยากให้นักเรียนประเมินการสอนของครูเพื่อครูจะได้พัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และครูอยากให้มีการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

โอลาดิโป (Oladipo) (2009 : 149) ได้ศึกษาผู้มีส่วนรับผิดชอบการศึกษาคุณธรรมของนักเรียน เพื่อที่จะตอบคำถามของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ให้การช่วยเหลือนักเรียนในด้านคุณธรรม ผลสรุปพบว่า การศึกษาคุณธรรมของเด็กค่อนข้างจะไม่มีใครเหลียวแลโดยตรงจากหน่วยงานต่าง ๆ ในทางตรงข้าม สถาบันทางสังคมต้องร่วมมือและกระทำอย่างจริงจังเนื่องจากให้เด็กได้รับประโยชน์ทางคุณธรรมทางการศึกษา

จากการศึกษางานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ของครูพระสอนศีลธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และการพัฒนาการปฏิบัติการสอนของครูอยู่ในระดับมาก แนวทางการจัดการเรียนรู้ภาษาบาลีแก่ภิกษุสามเณร ของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัย พบว่า 1. สภาพการจัดการเรียนรู้ภาษาบาลีสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจังหวัดขอนแก่น ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านหลักสูตร ด้านผู้สอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ครูควรแสวงหาวิธีการที่จะส่งเสริมให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองเพื่อฝึกฝนให้เกิดทักษะการเรียนรู้ อันจะไปสู่การพัฒนาทักษะชีวิตในการดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข จะส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาครูผู้สอน รวมทั้งแสวงหาความร่วมมือกับหน่วยงานทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนต่อไป

2.8 กรอบแนวคิดที่ใช้ในงานวิจัย

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2554 : 31) มีดังนี้

แผนภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ผู้ศึกษาได้ศึกษาโดยแบ่งสาระสำคัญออกเป็น 7 ประการ ดังนี้

- 3.1 รูปแบบของการวิจัย
- 3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.4 การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัย
- 3.5 วิธีดำเนินการวิจัย
- 3.6 ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย
- 3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.8 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.1 รูปแบบของการวิจัย

การศึกษางานวิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ” เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการเชิงสำรวจ (Survey Method) และการพัฒนา โดยอาศัยข้อมูลที่เป็นจำนวน (ตัวเลข) สัญลักษณ์และวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการทางสถิติเข้ามาช่วยและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ ผู้เข้าร่วมการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ครูสอนนักธรรม บาลี ครูสอนพระพุทธศาสนา ครูพระสอนศีลธรรม นักธรรม บาลี จำนวน 220 รูป/คน โดยผู้วิจัยได้ใช้จำนวนประชากรทั้งหมดในการทดลองในครั้งนี้

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เข้าร่วมการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ครูสอนนักธรรม บาลี ครูสอนพระพุทธศาสนา ครูพระสอนศีลธรรม นักธรรม บาลี จำนวน 140 รูป/คน โดยกำหนดตามกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครซซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) อ้างใน (บุญชม ศรีสะอาด. 2554 : 43) ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการใช้อ้างอิงเลขสุ่ม และเลือกแบบเจาะจง

รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 1

ตารางที่ 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

	ประชากร			กลุ่มตัวอย่าง		
	ผู้บริหาร	ครูผู้สอน	รวม	ผู้บริหาร	ครูผู้สอน	รวม
ประสบการณ์ในการสอน						
1. ระยะ 5 ปีลงมา	3	15	18	3	14	17
2. ระยะ 6-10 ปี	10	22	32	10	21	31
3. ระยะ 11 ปี ขึ้นไป	29	141	170	28	103	132
รวม	42	178	220	42	138	180

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 3 ชนิด

1. แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
2. แบบสอบถามวัดความพึงพอใจ
3. แบบสัมภาษณ์

3.4 การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

1 การสร้างแบบสอบถามเพื่อการวิจัย ของผู้เข้าร่วมการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและพัฒนาตามขั้นตอน ดังนี้

1.1 ศึกษาการสร้างแบบสอบถามจากตำราการวัดผลทางการศึกษา

1.2 สร้างแบบสอบถาม ทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย 1. ด้านการสอนพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี 2. ด้านการอบรมศีลธรรม 3. ด้านการสอนธรรมศึกษา 4. ด้านผู้ประสานงานโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 30 ข้อ เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert) ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2554 : 82-83)

5 หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด
4 หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับมาก
3 หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง
2 หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับมากน้อย
1 หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

1.3 นำแบบสอบถาม จำนวน 30 ข้อ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของภาษา แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไข

1.4 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน เพื่อพิจารณาความถูกต้องทางภาษา ความตรงตามโครงสร้าง และความสอดคล้องเชิงพฤติกรรม เพื่อหาเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่า Index of congruence (IOC) ตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

+1 หมายถึง เห็นด้วย เป็นข้อที่นำไปใช้ได้

0 หมายถึง ไม่แน่ใจ เป็นข้อที่ต้องปรับปรุงแก้ไขหรือตัดออก

-1 หมายถึง ไม่เห็นด้วย เป็นข้อที่นำไปใช้ไม่ได้ ควรตัดออกหรือปรับปรุง

แก้ไขใหม่หมดโดยถือเกณฑ์ประเมินในแต่ละข้อมีค่าตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป

1.5 นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการสอบถามความคิดเห็นของครู เพื่อนำไปทดลองใช้ (Try – Out) จำนวน 30 รูป/คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง หลักสูตร 2 วัน แล้วนำผลการทดลองมาหาคุณภาพของแบบสอบถาม

1.6 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ หาคุณภาพของแบบสอบถาม จากการทดลองไปใช้วิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนก Item Total Correlation โดยใช้เกณฑ์ที่มีค่าตั้งแต่ 0.20-1.00 เป็นข้อที่นำไปใช้ได้และมีข้อ ซึ่งแบบสอบถามที่ได้นำไปทำการวัดทุกข้อมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ในระหว่างเกณฑ์ใช้เป็นแบบวัดจริงทั้งหมด จำนวน 30 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .457-.833

1.7 นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (α) (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .971

1.8 จัดพิมพ์แบบสอบถามที่ตรวจสอบคุณภาพแล้วจำนวน 30 ข้อ เป็นแบบวัดฉบับจริง เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

2 แบบสอบถามวัดความพึงพอใจ

1. ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

2. ศึกษารูปแบบและโครงสร้างแบบสอบถามของการวิจัย ตามแนวคิดของ (ประวิต เอราวรรณ์. 2551 : 121-131)

3. ดำเนินการสร้างแบบสอบถาม กำหนดขอบข่ายที่ต้องถาม กำหนดขอบเขตเนื้อหาแบบสอบถาม ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

3.1 สร้างแบบสอบถามตามกรอบที่กำหนด จากนั้นนำแบบสอบถามที่ได้ไปตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถาม ได้นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน

3.2 นำแบบสอบถามที่สร้างไปปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์และนำขึ้นเสนออาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความสอดคล้องระหว่าง ข้อคำถามกับจุดประสงค์ (IOC : Index of item objective congruence) มีค่าความสอดคล้องระหว่าง .60 – 1.00 จึงสามารถนำไปใช้ได้

3.3 นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้เข้าร่วมการพัฒนา กิจกรรม ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นรายด้าน และทั้งฉบับ โดยใช้

สัมประสิทธิ์แอลฟา (α) (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) การวิจัยในครั้งนี้ มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .609-.829 โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .960

3.4 จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3.5 วิธีดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยใช้วิธีการวิจัยและพัฒนา มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 140 รูป/คน โดยกำหนดตามกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครชชี และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) อ่างใน (บุญชม ศรีสะอาด และคณะ. 2551 : 43) ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการใช้ตารางเลขสุ่ม และใช้แบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยการคำนวณร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้วยวิธีของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation(r)) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ในกรณีที่มีความสัมพันธ์กัน ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบหลายขั้นตอน ผลการศึกษาขั้นตอนที่ 1 นี้ นำข้อมูลมาเป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ครูสอนนักรธรรม บาลี ครูสอนพระพุทธศาสนา ครูพระสอนศีลธรรม นักรธรรม บาลี

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนา กิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการวิเคราะห์เอกสาร ตามแบบบันทึกผลการวิเคราะห์เอกสารวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ทรงคุณวุฒิ รวมเป็นจำนวน 9 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 3 นำเสนอแนวทางการพัฒนา กิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ดำเนินการยกร่างแนวทางการพัฒนา โดยใช้ผลการวิจัยที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 นำมาเป็นประเด็น โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 17 รูป/คน ตรวจสอบแนวทางที่ยกร่างและแก้ไขให้มีคุณภาพ โดยการประชุมสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญทางการบริหารสถานศึกษา หลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผล การประเมินผล จำนวน 17 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 4 จัดโครงการ การพัฒนา กิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ที่พัฒนาขึ้น โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 140 รูป/คน โดยใช้แบบประเมินวิเคราะห์ข้อมูลโดยการคำนวณ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนด

ขั้นตอนที่ 5 ประเมินความพึงพอใจผู้เข้าร่วมกิจกรรม การพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 140 รูป/คน โดยใช้แบบประเมินวิเคราะห์ข้อมูลโดยการคำนวณ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนด

3.6 ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีวิธีดังนี้

1. ผู้วิจัยนำหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้บริหารสถานศึกษา ในการทำวิจัย
2. ผู้วิจัยชี้แจงรายละเอียดขั้นตอนและวิธีปฏิบัติในการทำวิจัยให้วิทยากร ผู้มีส่วนร่วมได้ทราบ และชี้แจงรายละเอียดให้นักศึกษาเข้าใจ ในกระบวนการ และขั้นตอนต่างๆ
3. แจกแบบสอบถามก่อนการทดลองโดยใช้ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1 กลุ่ม
4. ดำเนินการทดลอง (Try – Out) ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดยการจัดกิจกรรมการพัฒนา กิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี หลักสูตร 2 วัน ณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งขั้นตอนในการพัฒนา โดยการดำเนินการทดลอง (Try – Out) ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

กำหนดการจัดกิจกรรม
การพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรม
ในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี
ณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

วันแรกของการอบรม

เวลา	กิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ
07.00 – 08.30	ลงทะเบียนรับรายงานตัว	คณะวิทยากร
08.30 – 09.00	จัดระเบียบแถวในห้องประชุม และแจกแบบวัดแบบสอบถาม จำนวน 30 ข้อ	คณะวิทยากร
09.00 – 10.00	พิธีเปิด - ประธานในพิธีจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย - เจ้าของโครงการกล่าวรายงาน - ประธานในพิธีกล่าวให้โอวาท และกล่าวเปิดโครงการ	ประธาน / คณะวิทยากร
10.00 – 10.30	ปฐมนิเทศ / แนะนำตัว / ระเบียบการอบรม	คณะวิทยากร
10.30 – 12.00	บรรยาย หัวข้อการบริหารหลักสูตรของโรงเรียนพระปริยัติธรรม, แผนกธรรมบาลี และการจัดการเรียนรู้	คณะวิทยากร
12.00 – 13.00	รับประทานอาหารกลางวัน	
13.00 – 18.00	แบ่งกลุ่มครูผู้สอน ผู้บริหาร นำเสนอแนวทางการพัฒนาครูสอนศีลธรรม และผู้ทรงคุณวุฒิให้คำแนะนำเพิ่มเติม	วิทยากร, ผู้ทรงคุณวุฒิ
19.00 – 20.30	เข้าที่พักนอน	พี่เลี้ยง

วันที่ 2 ของการอบรม

เวลา	กิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ
05.30 – 05.00	สัญญาณปลุกให้ตื่น / ทำภารกิจส่วนตัว	คณะวิทยากร
05.00 – 06.00	สวดมนต์ทำวัตรเช้า	คณะวิทยากร
06.00 – 07.00	รับประทานอาหารเช้า/พัก	คณะวิทยากร
07.00 – 08.30	บรรยายภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ การอบรมศีลธรรม การสอนธรรมศึกษา และโรงเรียนวิถีพุทธ	คณะวิทยากร
08.30 – 10.00	กิจกรรมกลุ่มๆ ละ 5-6 คน ให้ครูเพื่อนนำเสนอ เกี่ยวกับ 1) การบริหารหลักสูตรของโรงเรียนพระปริยัติธรรม, แผนกธรรมบาลี และการจัดการเรียนรู้ 2) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน	วิทยากร
10.00 - 12.00	การนำเสนอแนวทางการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพ	คณะวิทยากร
12.00 – 13.00	รับประทานอาหารกลางวัน	
13.00 - 16.30	การแบ่งกลุ่มทำกิจกรรม การนำเสนอร่วมกัน เกี่ยวกับ บทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษา พระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี	วิทยากร
16.30 – 18.00	วิทยากร และผู้เข้าร่วมกัน ถอดบทเรียนของพฤติกรรม ดึงกล่าว และสรุปแนวทางการแก้ปัญหา	วิทยากร
19.00 – 20.00	กล่าวสรุปงาน/มอบวุฒิบัตร / พิธีปิด / เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ	ประธาน /คณะ วิทยากร

หมายเหตุ : กำหนดการอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

หลังจากดำเนินการทดลอง (Try – Out) ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง การเก็บข้อมูลเพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือ พร้อมทั้งการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือดังกล่าว

5. ดำเนินการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 140 รูป/คน โดยการจัดกิจกรรม หลักสูตร 2 วัน และการเก็บข้อมูลในการวิจัย ซึ่งหลักสูตร 2 วัน มีกฎระเบียบในการเข้าร่วม และขั้นตอน ดังนี้

กำหนดการจัดกิจกรรม
การพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรม
ในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี
ณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

วันแรกของการอบรม

เวลา	กิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ
07.00 – 08.30	ลงทะเบียนรับรายงานตัว	คณะวิทยากร
08.30 – 09.00	จัดระเบียบแถวในห้องประชุม และแจกแบบวัดแบบสอบถาม จำนวน 30 ข้อ	คณะวิทยากร
09.00 – 10.00	พิธีเปิด - ประธานในพิธีจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย - เจ้าของโครงการกล่าวรายงาน - ประธานในพิธีกล่าวให้โอวาท และกล่าวเปิดโครงการ	ประธาน / คณะวิทยากร
10.00 – 10.30	ปฐมนิเทศ / แนะนำตัว / ระเบียบการอบรม	คณะวิทยากร
10.30 – 12.00	บรรยาย หัวข้อการบริหารหลักสูตรของโรงเรียนพระปริยัติธรรม, แผนกธรรมบาลี และการจัดการเรียนรู้	คณะวิทยากร
12.00 – 13.00	รับประทานอาหารกลางวัน	
13.00 – 18.00	แบ่งกลุ่มครูผู้สอน ผู้บริหาร นำเสนอแนวทางการพัฒนาครูสอนศีลธรรม และผู้ทรงคุณวุฒิให้คำแนะนำเพิ่มเติม	วิทยากร, ผู้ทรงคุณวุฒิ
19.00 – 20.30	เข้าที่พักนอน	พี่เลี้ยง

วันที่ 2 ของการอบรม

เวลา	กิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ
05.30 – 05.00	สัญญาณปลุกให้ตื่น / ทำภารกิจส่วนตัว	คณะวิทยากร
05.00 – 06.00	สวดมนต์ทำวัตรเช้า	คณะวิทยากร
06.00 – 07.00	รับประทานอาหารเช้า/พัก	คณะวิทยากร
07.00 – 08.30	บรรยายภาวะผู้นำครูในการจัดการเรียนรู้ การอบรมศีลธรรม การสอนธรรมศึกษา และโรงเรียนวิถีพุทธ	คณะวิทยากร
08.30 – 10.00	กิจกรรมกลุ่มๆ ละ 5-6 คน ให้ครูเตรียมนำเสนอ เกี่ยวกับ 1) การบริหารหลักสูตรของโรงเรียนพระปริยัติธรรม, แผนกธรรมบาลี และการจัดการเรียนรู้ 2) การวิเคราะห์สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน	วิทยากร

เวลา	กิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ
10.00 - 12.00	การนำเสนอแนวทางการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมสมรรถนะ ความเป็นครูมืออาชีพ	คณะวิทยากร
12.00 - 13.00	รับประทานอาหารกลางวัน	
13.00 - 16.30	การแบ่งกลุ่มทำกิจกรรม การนำเสนอร่วมกัน เกี่ยวกับ บทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษา พระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี	วิทยากร
16.30 - 18.00	วิทยากร และผู้เข้าร่วมกัน ถอดบทเรียนของพฤติกรรม ดังกล่าว และสรุปแนวทางการแก้ปัญหา	วิทยากร
19.00 - 20.00	กล่าวสรุปงาน/มอบวุฒิบัตร / พิธีปิด / เดินทางกลับโดย สวัสดิภาพ	ประธาน /คณะ วิทยากร

หมายเหตุ : กำหนดการอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

6. เมื่อสิ้นสุดการทดลองดำเนินการทดสอบหลังทำกิจกรรม ผู้วิจัยแจกแบบสอบถาม
และแบบวัดความพึงพอใจหลังการทำกิจกรรมดังกล่าว

7. นำคะแนนที่ได้จากการพัฒนากิจกรรมมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดแล้ว
นำมาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถาม ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป
ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง โดยนำข้อมูลที่รวบรวมได้มา
วิเคราะห์หาค่าทางสถิติ ซึ่งประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ
(Percentage)

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์สภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมใน
การส่งเสริมการศึกษาพระพุทธ ศาสนาแผนกธรรมบาลี มี 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการสอน
พระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี 2. ด้านการอบรมศีลธรรม 3. ด้านการสอนธรรมศึกษา 4. ด้านผู้
ประสานงานโรงเรียนวิถืพุทธ รวมทั้งสิ้น 30 ข้อ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และ
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และนำเสนอข้อมูล ในรูปแบบตารางควบคุมการ
บรรยายผลการศึกษา โดยได้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนคำตอบของแบบสอบถาม ลักษณะของ
แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต อ้างอิงจาก บุญชม
ศรีสะอาด (2554 : 82-83) มีดังนี้

- 5 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
- 3 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

- 1 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด
- การแปลความหมาย ดังนี้
- 4.51-5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
- 3.51-4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
- 2.51-3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
- 1.51-2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
- 1.00-1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 การทดสอบสมมติฐานเพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล และสภาพปัจจุบัน และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ที่มีความสัมพันธ์กันกับการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา ทั้ง 4 ด้าน โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้วยวิธีของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation(r)) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 และการวิเคราะห์การถดถอยของพหุคูณ Multiple Regression Analysis : MR การใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ได้กำหนดเกณฑ์ระดับความสัมพันธ์ไว้ดังนี้

- ค่า r เป็น (-) หมายถึง มีความสัมพันธ์ทางลบหรือทางตรงกันข้าม
- ค่า r เป็น (+) หมายถึง มีสัมพันธ์ทางบวกหรือทางเดียวกัน
- ค่า r เป็น +/- 0.00 ถึง 0.31 ถือว่ามีความสัมพันธ์อยู่ในระดับน้อย
- ค่า r เป็น +/- 0.32 ถึง 0.66 ถือว่ามีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง
- ค่า r เป็น +/- 0.67 ถึง 1.00 ถือว่ามีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก

ตอนที่ 4 วิเคราะห์การสัมภาษณ์ เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ครูสอนนักเรียนบาลี ครูสอนพระพุทธศาสนา ครูพระสอนศีลธรรม นักเรียน บาลี ผู้วิจัยได้สร้าง และพัฒนาขึ้น เพื่อความเที่ยงตรงของคำสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเนื้อหา

ตอนที่ 5 วิเคราะห์ความพึงพอใจหลังการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี จำนวน 20 ข้อ ใช้แบบประเมินวิเคราะห์ข้อมูลโดยการคำนวณ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยใช้วิธีแบบมาตราวัดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ ระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

3.8 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ใช้วิธีการทางสถิติดังนี้

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่
 - 1.1 ร้อยละ
 - 1.2 ค่าคะแนนเฉลี่ย
 - 1.3 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้วยวิธีของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation(r))
3. การวิเคราะห์การถดถอยของพหุคูณ Multiple Regression Analysis : MR

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ “การพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี” ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังต่อไปนี้

- 4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4.2 ขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการแปลความหมายของข้อมูล ดังนี้

n	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
\bar{X}	แทน	คะแนนเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
F	แทน	วิเคราะห์ความแปรปรวน
r	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation)
R	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple Correlation)
R ²	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจพหุคูณ (Coefficient of Multiple Determination)
sig	แทน	ค่าความน่าจะเป็น (Probability) สำหรับบอกนัยสำคัญทางสถิติ
*	แทน	ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
**	แทน	ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4.2 ขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 วิเคราะห์สภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธ ศาสนาแผนกธรรมบาลี โดยรวมและรายด้าน

ตอนที่ 3 การหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล และสภาพปัจจุบัน และปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ที่มี

ความสัมพันธ์กันกับการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา ทั้ง 4 ด้าน โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้วยวิธีของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation(r)) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 และการวิเคราะห์การถดถอยของพหุคูณ Multiple Regression Analysis : MR

ตอนที่ 4 นำเสนอแนวทางในการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ในภาพรวม

ตอนที่ 5 วิเคราะห์ความพึงพอใจหลังการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี โดยรวม และรายด้าน

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย ครูสอนนักธรรม บาลี ครูสอนพระพุทธศาสนา ครูพระสอนศีลธรรมนักธรรม บาลี จำนวน 180 รูป/คน ปรากฏในรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 4.1 จำนวนร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
บรรพชิต	129	71.7
คฤหัสถ์	51	28.3
รวม	180	100.0
ระดับการศึกษา		
ป.ธ. 3 /ปริญญาตรีขึ้นไป	59	32.8
ป.ธ. 4 /ปริญญาตรีขึ้นไป	65	36.1
ปริญญาตรีขึ้นไป	56	31.1
รวม	180	100.0
ประสบการณ์ในการสอน		
ระยะ 5 ปี ลงมา	52	28.9
ระยะ 6-10 ปี	79	43.9
ระยะ 11 ปีขึ้นไป	49	27.2
รวม	180	100.0

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นบรรพชิต จำนวน 129 รูป คิดเป็นร้อยละ 71.7 เป็นคฤหัสถ์ จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 28.3 แยกตามระดับการศึกษา ป.ธ. 4 /ปริญญาตรีขึ้นไป จำนวน 65 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 36.1 ป.ธ. 3 /ปริญญาตรีขึ้นไป จำนวน 59 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 32.8 ปริญญาตรีขึ้นไป จำนวน 56 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 31.1 แยกตามประสบการณ์ในการสอน ระยะ 6-10 ปี จำนวน 79 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 43.9 ระยะ 5 ปี ลงมา จำนวน 52 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 28.9 ระยะ 11 ปีขึ้นไป จำนวน 49 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 27.2

ตอนที่ 2 วิเคราะห์สภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธ ศาสนาแผนกธรรมบาลี โดยรวมและรายด้าน

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธ ศาสนาแผนกธรรมบาลี โดยรวมและรายด้าน

สภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี	ระดับความคิดเห็น			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับที่
1) ด้านการสอนพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี	3.78	0.30	มาก	4
2) ด้านการอบรมศีลธรรม	4.17	0.27	มาก	1
3) ด้านการสอนธรรมศึกษา	4.04	0.25	มาก	2
4) ด้านผู้ประสานงานโรงเรียนวิถีพุทธ	3.94	0.41	มาก	3
รวม	3.98	0.15	มาก	

จากตารางที่ 4.2 พบว่า สภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธ ศาสนาแผนกธรรมบาลี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.98) และรายด้าน โดยด้านที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือด้านการอบรมศีลธรรม (\bar{X} = 4.17) รองลงมาคือด้านการสอนธรรมศึกษา (\bar{X} = 4.04) ด้านด้านผู้ประสานงานโรงเรียนวิถีพุทธ (\bar{X} = 3.94) ส่วนด้านที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือด้านการสอนพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี (\bar{X} = 3.78)

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธ ศาสนาแผนกธรรมบาลี ด้านการสอนพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี

ด้านการสอนพระพุทธศาสนา แผนกธรรมบาลี	ระดับความคิดเห็น			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับที่
1. ครูมีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น ชี้ นำเข้าสู่บทเรียนเพื่อเชื่อมโยงเข้าสู่เนื้อหาอย่าง เหมาะสม	4.03	0.94	มาก	3
2. ครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละเนื้อหา ให้ผู้เรียน ทราบ ทุกครั้ง และการนำไปสู่เนื้อหาในรายวิชานั้นๆ	4.19	0.66	มาก	2
3. ครูมีแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับศักยภาพของ ผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น	4.23	0.83	มาก	1
4. ครูมีการจัดการเรียนการสอนตรงกับความสนใจของ ผู้เรียนและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ได้	3.62	1.00	มาก	6
5. ครูสามารถบูรณาการ การจัดการเรียนรู้ในรูปแบบการ สอนต่างๆ รายวิชา ที่สอดคล้องกับการพัฒนาให้เกิด องค์ความรู้กับผู้เรียน	3.57	0.85	มาก	7
6. ครูเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน และการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกลุ่ม โดยแต่ละ กลุ่ม จะมีผู้เรียนที่ เก่ง ปานกลาง และอ่อน เหมือนกัน	3.64	1.07	มาก	5
7. ครู และผู้เรียนได้สรุปผลการเรียนรู้ร่วมกันทุกครั้ง และ การนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม	3.72	0.98	มาก	4
8. ครูได้มีการบันทึกผลการเรียน หลังการสอนทุกครั้ง เพื่อ รวบรวมข้อมูลที่สำคัญของปัญหา และอุปสรรค เพื่อ เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาผู้เรียน ครั้งต่อไป	3.25	0.58	ปานกลาง	8
รวม	3.78	0.30	มาก	

จากตารางที่ 4.3 พบว่า สภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธ ศาสนาแผนกธรรมบาลี ด้านการสอนพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.78) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยข้อที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือครูมีแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น (\bar{X} = 4.23) รองลงมาคือครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละเนื้อหา ให้ผู้เรียนทราบ ทุกครั้ง และการนำไปสู่เนื้อหาในรายวิชานั้นๆ (\bar{X} = 4.19) ส่วนข้อที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือครูได้มีการบันทึกผลการเรียน หลังการสอนทุกครั้ง เพื่อรวบรวมข้อมูลที่สำคัญของปัญหา และอุปสรรค เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาผู้เรียน ครั้งต่อไป (\bar{X} = 3.25)

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธ ศาสนาแผนกธรรมบาลี ด้านการอบรมศีลธรรม

ด้านการอบรมศีลธรรม	ระดับความคิดเห็น			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับที่
1. ครูมีความเชี่ยวชาญในการอบรมสั่งสอนผู้เรียน และแสวงหาแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ อย่างเหมาะสม	4.06	0.98	มาก	6
2. ครูสามารถควบคุมอารมณ์ได้และตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการอบรมศีลธรรมแก่ผู้เรียน ได้อย่างเหมาะสม	3.52	1.05	มาก	7
3. การอบรมศีลธรรมครูสอดแทรกความรู้ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ที่ทำให้ผู้ที่ได้รับการอบรมเกิดความสนใจได้	4.50	0.66	มาก	2
4. ครูมีการเตรียมข้อมูลเพื่อวางแผนในการจัดอบรมศีลธรรมประจำเดือน	4.47	0.55	มาก	3
5. ครูสามารถจัดกิจกรรมเพื่อละลายพฤติกรรมนักเรียน ให้มีความสนใจในเรื่องของศีลธรรม เพื่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.45	0.67	มาก	4
6. ครูมีวิธีการพัฒนาผู้เข้าร่วมอบรม ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การอภิปราย การบรรยาย ฝึกให้ผู้เข้าร่วมตั้งคำถาม การเปิดโอกาสให้ถาม และอธิบายได้อย่างชัดเจน	4.55	0.59	มากที่สุด	1
7. ครูมีสื่อประกอบในการอบรมศีลธรรม สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ เห็นคุณค่า เป็นทางในการปฏิบัติอย่างเหมาะสม	4.45	0.79	มาก	5
8. ครูมีการประเมินผลหลังการอบรม และสรุปผลการอบรมในภาพรวม เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไข้ปัญหาในครั้งต่อไป	3.35	0.82	ปานกลาง	8
รวม	4.17	0.27	มาก	

จากตารางที่ 4.4 พบว่า สภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธ ศาสนาแผนกธรรมบาลี ด้านการอบรมศีลธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.17) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยข้อที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือครูมีวิธีการพัฒนาผู้เข้าร่วมอบรม ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การอภิปราย การบรรยาย ฝึกให้ผู้เข้าร่วมตั้งคำถาม การเปิดโอกาสให้ถาม และอธิบายได้อย่างชัดเจน (\bar{X} = 4.55) รองลงมาคือ การอบรมศีลธรรมครูสอดแทรกความรู้ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ที่ทำให้ผู้ที่ได้รับการอบรมเกิดความสนใจได้ (\bar{X} = 4.50) ส่วนข้อที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือครูมีการประเมินผลหลังการอบรม และสรุปผลการอบรมในภาพรวม เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไข้ปัญหาในครั้งต่อไป (\bar{X} = 3.35)

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธ ศาสนาแผนกธรรมบาลี ด้านการสอนธรรมศึกษา

ด้านการสอนธรรมศึกษา	ระดับความคิดเห็น			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับที่
1. ครูสามารถปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอนตามมาตรฐานของแม่กองธรรมสนามหลวง	4.32	0.73	มาก	2
2. ครูมีการกำหนดมาตรฐานด้านการเรียนการสอนธรรมศึกษา ที่ชัดเจน	3.76	0.74	มาก	6
3. การสอนธรรมศึกษาชั้นตรี โท และเอก มีการกำหนดเวลาที่เหมาะสมสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนที่ชัดเจน	4.08	0.71	มาก	5
4. ครูสามารถบูรณาการการเรียนการสอนธรรมศึกษา ให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน และนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้	3.70	1.12	มาก	7
5. ครูมีความประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดี ในการดำรงชีวิต และความเป็นครูสอนธรรมศึกษา	3.65	0.96	มาก	8
6. ครูมีการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในรายวิชานำไปสู่การแสวงหาข้อมูลที่น่าสนใจ และเพิ่มพูนการศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างเหมาะสม	4.09	0.55	มาก	4
7. ครูมีแนวทางในการจัดกิจกรรมการสอนธรรมศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอด และการนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม	4.22	0.70	มาก	3
8. ครูมีการประเมินผลการเรียนในภาพรวมของผู้เรียน ในระดับชั้นของธรรมศึกษา ชั้นตรี โท เอก เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาที่ยั่งยืน	4.46	0.66	มาก	1
รวม	4.04	0.25	มาก	

จากตารางที่ 4.5 พบว่า สภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธ ศาสนาแผนกธรรมบาลี ด้านการสอนธรรมศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.04) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยข้อที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือครูมีการประเมินผลการเรียนในภาพรวมของผู้เรียน ในระดับชั้นของธรรมศึกษา ชั้นตรี โท เอก เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาที่ยั่งยืน (\bar{X} = 4.46) รองลงมาคือครูสามารถปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอนตามมาตรฐานของแม่กองธรรมสนามหลวง (\bar{X} = 4.32) ส่วนข้อที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือครูมีความประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดี ในการดำรงชีวิต และความเป็นครูสอนธรรมศึกษา (\bar{X} = 3.65)

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธ ศาสนาแผนกธรรมบาลี ด้านผู้ประสานงานโรงเรียนวิถิปุทธ

ด้านผู้ประสานงานโรงเรียนวิถิปุทธ	ระดับความคิดเห็น			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับที่
1. ครูมีการส่งเสริมให้โรงเรียนได้จัดเนื้อหาหลักสูตร ที่เกี่ยวพุทธศาสนา ที่เน้นเรื่องปัญหา โดยเสนอแนะผู้บริหารและครูผู้สอนพิจารณาตามความเหมาะสม	4.36	0.64	มาก	2
2. ครูมีการประสานผู้บริหาร ด้านการใช้หลักสูตรบูรณาการ ผ่านหน่วยการเรียนรู้ต่างๆ ในรายวิชาพระพุทธศาสนา	3.92	0.63	มาก	3
3. เสนอต่อผู้บริหาร การนำเอาคำสอน ของพระพุทธศาสนาเข้ามาบูรณาการในการสอนการสอน	4.46	0.61	มาก	1
4. เสนอต่อผู้บริหาร ให้พิจารณาการจัดการศึกษาตามแนววิถิปุทธ เป็นศิษย์ที่ดีของครู และเป็นศาสนิกชนที่ดีของศาสนา ในการจัดค่ายอบรมคุณธรรม จริยธรรม	3.68	0.82	มาก	5
5. ประสานครูผู้สอนให้ดำเนินการประเมินผลในภาพรวมของการจัดการเรียนการสอน เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา อันจะนำไปสู่กระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป	3.72	1.00	มาก	4
6. มีการสร้างเครือข่ายผู้ประสานงานโรงเรียนวิถิปุทธ ในแต่ละเขตพื้นที่ มีการประชุม วิชาการ และการเรียนรู้ร่วมกัน	3.51	1.08	มาก	6
รวม	3.94	0.41	มาก	

จากตารางที่ 4.6 พบว่า สภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธ ศาสนาแผนกธรรมบาลี ด้านผู้ประสานงานโรงเรียนวิถิปุทธ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.94) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยข้อที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือเสนอต่อผู้บริหาร การนำเอาคำสอนของพระพุทธศาสนาเข้ามาบูรณาการในการสอนการสอน (\bar{X} = 4.46) รองลงมาคือครูมีการส่งเสริมให้โรงเรียนได้จัดเนื้อหาหลักสูตร ที่เกี่ยวพุทธศาสนา ที่เน้นเรื่องปัญหา โดยเสนอแนะผู้บริหารและครูผู้สอนพิจารณาตามความเหมาะสม (\bar{X} = 4.36) ส่วนข้อที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือมีการสร้างเครือข่ายผู้ประสานงานโรงเรียนวิถิปุทธ ในแต่ละเขตพื้นที่ มีการประชุม วิชาการ และการเรียนรู้ร่วมกัน (\bar{X} = 3.51)

ตอนที่ 3 การหาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพปัจจุบัน และปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ที่มีความสัมพันธ์กันกับการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา ทั้ง 4 ด้าน โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้วยวิธีของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation(r)) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 และการวิเคราะห์การถดถอยของพหุคูณ Multiple Regression Analysis : MR

ตารางที่ 4.7 แสดงความสัมพันธ์ของระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ที่มีความสัมพันธ์กันกับการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา ทั้ง 4 ด้าน

	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
1. สภาพ ปัญหา และปัจจัยฯ = (A)	1	.450**	.369**	.462**	.667**
2. ด้านการสอนพระพุทธศาสนา = (B)		1	-.044	-.016	-.019
3. ด้านการอบรมศีลธรรม = (C)			1	-.023	-.045
4. ด้านการสอนธรรมศึกษา = (D)				1	.112
5. ด้านผู้ประสานงานโรงเรียนวิถิพุทธ = (E)					1

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ผลการทดสอบความสัมพันธ์ของระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ที่มีความสัมพันธ์กันกับด้านการสอนพระพุทธศาสนา พบว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวก ($r = .450$, $\text{sig} < .01$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ของระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ที่มีความสัมพันธ์กันกับด้านการอบรมศีลธรรม พบว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวก ($r = .369$, $\text{sig} < .01$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ของระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ที่มีความสัมพันธ์กันกับด้านการสอนธรรมศึกษา พบว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวก ($r = .462$, $\text{sig} < .01$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ของระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ที่มีความสัมพันธ์กันกับด้านผู้ประสานงานโรงเรียนวิถิพุทธ พบว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวก ($r = .667$, $\text{sig} < .01$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 4.8 รูปแบบสมการที่คาดว่าจะเป็นไปได้จากการคัดเลือกตัวแปรของสมการแบบหลายขั้นตอน

รูปแบบสมการ	R	R ²
1	.462	.214
2	.650	.423
3	.763	.583

ตาราง 4.8 พบว่า สมการที่ 1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ที่มีความสัมพันธ์กันกับด้านการสอนธรรมศึกษา มีค่าเท่ากับ 0.462 สมการที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ที่มีความสัมพันธ์กันกับด้านการสอนพระพุทธศาสนา มีค่าเท่ากับ 0.650 สมการที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ที่มีความสัมพันธ์กันกับ ด้านการอบรมศีลธรรม มีค่าเท่ากับ 0.763 ดังนั้นจึงนำสมการที่ 3 มาวิเคราะห์ความแปรปรวน ดังตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 การวิเคราะห์ความแปรปรวน

Source of Variation	Sum of Squares	df	Mean Squares	F	P-value
การถดถอย	2.614	3	.871	81.975	.000**
ความคลาดเคลื่อน	1.871	176	.011		
รวม	4.485	179			

ตารางที่ 4.9 พบว่า สมการที่นำเข้ามาทดสอบสมมติฐาน สมการที่ 3 ค่า P-value < .000 แสดงว่า บทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลีด้านการอบรมศีลธรรม สามารถทำนายหรือพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 การวิเคราะห์ความแปรปรวน

	Unstandardized	Standardized	t	P-value
	Coefficients	Coefficients		
	B	Std. Error		
(Constant)	.901	.199	4.521	.000
1. การสอนธรรมศึกษา	.294	.030	9.836	.000
2. การสอนพระพุทธศาสนา	.243	.025	9.746	.000
3. การอบรมศีลธรรม	.234	.028	8.220	.000

ตารางที่ 4.10 ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี พบว่า มีตัวแปรผลบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา ทั้ง 4 ด้าน ที่ร่วมกันทำนายปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P-value = .000) ซึ่งตัวแปรทั้ง 3 สามารถอธิบายการผันแปรของปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ได้ร้อยละ 58.3 ($R^2 = .583$) สามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบได้ดังต่อไปนี้

$$Y = .901 + .294X_1 + .243X_2 + .234X_3$$

ตอนที่ 4 นำเสนอแนวทางในการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ในภาพรวม

การสัมภาษณ์ในครั้งนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ทรงคุณวุฒิ รวมเป็นจำนวน 9 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา โดยภาพรวม เกี่ยวกับแนวทางในการส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี มีดังนี้

1. **จริยธรรม (Ethics)** ครู อาจารย์ มีหน้าที่ในการอบรมจริยธรรมให้แก่แก่นักเรียน นักศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่หลักของการพัฒนาสังคม เนื่องจากจริยธรรมเป็นตัวนำทางความเจริญก้าวหน้า และสันติสุข ก่อนจะเข้าสู่การสั่งสอนในด้านวิชาความรู้โดยทั่วไปควรมีพื้นฐานทางจริยธรรมเสียก่อน ทิศทางหรือวัตถุประสงค์อันดีงามจะตามมา กิจกรรมดังกล่าว ได้แก่ การอบรมจริยธรรม กิจกรรมโฮมรูม กิจกรรมการแนะแนว กิจกรรมแนวทางการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเพื่ออนาคตที่ดี โดยการอภิปรายข้อดี ข้อเสีย ต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ ในการแสดงออกของพฤติกรรมทางสังคม

2. **วิชาการ (Academic)** ครู อาจารย์ มีหน้าที่ และความรับผิดชอบในทางวิชาการ การจัดทำแผนการสอน ออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการของแต่ละช่วงวัย ควรมีรูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพ เช่น การจัดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ ครู อาจารย์ สามารถนำมาใช้ได้จริง การเรียนรู้โดยใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาแบบโยนิโสมนสิการ เป็นการสอนที่

ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ วิธีการคิดอย่างถูกต้อง เป็นระบบ อันจะนำไปสู่การเข้าใจเรื่องต่าง ๆ ตามความเป็นจริง ไม่ติดอยู่กับรูปลักษณ์ภายนอกหรือมองด้านใดด้านหนึ่งเป็นสำคัญ

3. การสอน (Teaching) เป็นบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ ในการทำหน้าที่สั่งสอนศิษย์ให้เป็น คนดี มีความรู้ ในวิชาการทั้งปวง สืบเนื่องจากข้อที่ 2 หลักการ การจัดการเรียนรู้โดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ ผู้สอนเป็นบุคคลที่จะต้องจัดสภาพแวดล้อม สร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดศรัทธาที่จะเรียนรู้ และได้ฝึกฝนวิธีคิดโดยแยกกาย เน้นให้ผู้สอนและผู้เรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ผู้เรียนมีโอกาสแสดงออกนำไปสู่การปฏิบัติอย่างถูกวิธีจนสามารถแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม

4. การสืบทอดวัฒนธรรม (Cultural Heritage) ครู อาจารย์ต้องทำ หน้าที่และรับผิดชอบในการสืบทอดวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ส่งเสริม ดำรงรักษาภาษาบาลี การสืบทอดจารีตประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา การปฏิบัติตนทางศาสนาของคนในชุมชน และจารีตประเพณีอันเป็นการศึกษาเล่าเรียน และตำนานพื้นบ้านว่าด้วยเรื่องราวของพระพุทธศาสนา จารีตประเพณีที่เกี่ยวกับความเชื่อ และศาสนพิธีของชาวพุทธ หมายรวมไปถึงความประพฤติพระธรรม วินัย การรักษาศีล และขนบธรรมเนียมประเพณีไทยที่ดี จากคนรุ่นหนึ่ง ไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง

5. การวัดผล การประเมินผล (Evaluation) เป็นการประเมินผลการเรียนการสอนทั้งในด้านความรู้ ประเมินในด้านคุณธรรม จริยธรรม และประเมินทักษะการนำไปใช้อย่างถูกต้อง ด้วยแบบทดสอบ แบบสังเกตพฤติกรรมทางจริยธรรม แบบฝึกทักษะ การประเมินผลการเรียนการสอน เป็นการวัดความเจริญก้าวหน้าของลูกศิษย์ในด้านต่างๆ สามารถรู้ได้ว่าลูกศิษย์ของตนเองจะมีความเจริญก้าวหน้ามากน้อยเพียงใด

โดยสรุป ครู อาจารย์เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในทางการศึกษา เป็นแบบอย่างในการเรียนการสอนให้แก่ศิษย์ เป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี ตลอดจนการถ่ายทอดวิชาการความรู้ให้แก่ศิษย์อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งแนวทางในการส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ทั้ง 5 ชั้นตอนนี้ จะนำไปสู่การจัดกิจกรรมและส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ในลำดับต่อไป

ตอนที่ 5 วิเคราะห์ความพึงพอใจหลังการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี โดยรวม และรายด้าน

ผลการจัดกิจกรรมการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความพึงพอใจ ของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย ครูสอนนักธรรม บาลี ครูสอนพระพุทธศาสนา ครูพระสอนศีลธรรม นักธรรม บาลี จำนวน 180 รูป/คน ปรากฏในรายละเอียดในตารางที่ 11

ตารางที่ 4.11 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจหลังการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี โดยรวม และรายด้าน

ความพึงพอใจหลังการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรม	ระดับความพึงพอใจ			
	\bar{X}	S.D	แปลผล	อันดับที่
1. ด้านอาคารสถานที่				
1.1 สถานที่ทำการพัฒนากิจกรรมมีความพร้อมในการจัดกิจกรรมดังกล่าว	3.93	0.85	มาก	4
1.2 สถานที่เหมาะแก่การอบรม และการพัฒนากิจกรรมที่สำคัญ	4.15	0.99	มาก	3
1.3 ในสถานที่การพัฒนากิจกรรมมีสื่อและอุปกรณ์เพื่อการเรียนรู้เพียงพอเพียง	4.40	0.55	มาก	2
1.4 สถานที่ในการพัฒนากิจกรรมมีความสะอาดและปลอดภัย	4.70	0.51	มากที่สุด	1
1.5 อาคารที่พักมีความสะอาดและปลอดภัย	3.25	1.10	ปานกลาง	5
รวม	4.09	0.35	มาก	
2. ด้านรูปแบบของกิจกรรม				
2.1 รูปแบบของกิจกรรมได้อาศัยการสนับสนุนจากอาจารย์และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	4.55	0.60	มากที่สุด	1
2.2 รูปแบบของกิจกรรมทำให้ผู้เข้าร่วมมีความใส่ใจในกิจกรรมมากขึ้น	4.51	0.60	มากที่สุด	2
2.3 รูปแบบกิจกรรมมีขั้นตอนที่ชัดเจน และมีระเบียบในการปฏิบัติ	3.33	1.03	ปานกลาง	5
2.4 รูปแบบกิจกรรมใช้วิธีการที่หลากหลาย และสอดคล้องกับการพัฒนาครูสอนศีลธรรม	4.33	0.73	มาก	3
2.5 กิจกรรมดังกล่าว มีการกำหนดแนวทางที่เหมาะสมในแต่ละวัน	3.42	1.14	ปานกลาง	4
รวม	4.03	0.38	มาก	
3. ด้านวิทยากร				
3.1 วิทยากรจัดลำดับขั้นตอนในการจัดกิจกรรม มีลำดับขั้นตอนที่ดีมาก	4.57	0.62	มากที่สุด	1
3.2 วิทยากรใช้ระยะเวลาในการบรรยายที่ใช้ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมมาก	4.46	0.69	มาก	3

ความพึงพอใจหลังการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรม	ระดับความพึงพอใจ			
	\bar{X}	S.D	แปลผล	อันดับที่
3.3 วิทยากรมีความรู้ความสามารถในการบริการ เช่นการตอบ คำถาม ชี้แจงข้อที่สงสัย	4.38	0.63	มาก	5
3.4 วิทยากรแนะนำ และบริการด้วยความเสมอภาคมีความ เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ	4.43	0.70	มาก	4
3.5 วิทยากรใช้อุปกรณ์และเครื่องมือประกอบการจัดกิจกรรม ได้อย่างน่าสนใจ	4.48	0.64	มาก	2
รวม	4.47	0.30	มาก	
4. ด้านบรรลุมิติวัตถุประสงค์				
4.1 ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม, การสอนศีลธรรมแผนกธรรม บาลี	4.41	0.82	มาก	1
4.2 ผลการเข้าร่วมกิจกรรมท่านเข้าใจวิธีการบริหารจัดการชั้น เรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม, แผนกธรรมบาลี นำไปสู่ การพัฒนาผู้เรียนได้	4.09	0.65	มาก	4
4.3 ผลการเข้าร่วมกิจกรรม ท่านสามารถการวิเคราะห์ สังเคราะห์ผู้เรียน และนำไปสู่การทำวิจัยในเบื้องต้นได้	4.35	0.75	มาก	3
4.4 ท่านได้รับความรู้ และประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรม อย่างคุ้มค่า และสามารถเข้าใจ และนำไปปฏิบัติเกี่ยวกับความ เป็นครูสอนศีลธรรมที่ดีได้	4.36	0.70	มาก	2
4.5 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม เต็มใจที่จะเข้าร่วม เพื่อแก้ปัญหาของ ตนเอง และผู้เรียน	3.74	0.75	มาก	5
รวม	4.19	0.35	มาก	
รวมทุกด้าน	4.19	0.16	มาก	

จากตารางที่ 4.11 พบว่า ความพึงพอใจหลังการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี โดยรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.19) และรายด้าน ด้านที่มีความพึงพอใจสูงสุด คือด้านวิทยากร (\bar{X} = 4.47) รองลงมาด้านบรรลุมิติวัตถุประสงค์ (\bar{X} = 4.16) ด้านอาคารสถานที่ (\bar{X} = 4.09) และด้านที่มีความพึงพอใจต่ำสุด คือด้านรูปแบบของกิจกรรม (\bar{X} = 4.03)

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย “การพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริม การศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี” ผู้วิจัยได้อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะ ตามลำดับ ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ “การพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอน ศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี” ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็น บรรพชิต จำนวน 129 รูป คิดเป็นร้อยละ 71.7 เป็นคฤหัสถ์ จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 28.3 แยก ตามระดับการศึกษา ป.ธ. 4 /ปริญญาตรีขึ้นไป จำนวน 65 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 36.1 ป.ธ. 3 /ปริญญาตรีขึ้นไป จำนวน 59 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 32.8 ปริญญาตรีขึ้นไป จำนวน 56 รูป/คน คิด เป็นร้อยละ 31.1 แยกตามประสบการณ์ในการสอน ระยะ 6-10 ปี จำนวน 79 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 43.9 ระยะ 5 ปี ลงมา จำนวน 52 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 28.9 ระยะ 11 ปีขึ้นไป จำนวน 49 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 27.2

2. สภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริม การศึกษาพระพุทธ ศาสนาแผนกธรรมบาลี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้าน โดยด้านที่มี ความคิดเห็นสูงสุด คือด้านการอบรมศีลธรรม รองลงมาคือด้านการสอนธรรมศึกษา ด้าน ด้าน ผู้ประสานงานโรงเรียนวิถิพุทธ ส่วนด้านที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือด้านการสอนพระพุทธศาสนาแผนก ธรรมบาลี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏดังนี้

2.1 ด้านการสอนพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อ พิจารณาเป็นรายข้อ โดยข้อที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือครูมีแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ ศักยภาพของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น รองลงมาคือครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละเนื้อหา ให้ผู้เรียนทราบ ทุกครั้ง และการนำไปสู่เนื้อหาในรายวิชานั้นๆ ส่วนข้อที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือครูได้ มีการบันทึกผลการเรียน หลังการสอนทุกครั้ง เพื่อรวบรวมข้อมูลที่สำคัญของปัญหา และอุปสรรค เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาผู้เรียน ครั้งต่อไป

2.2 ด้านการอบรมศีลธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยข้อที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือครูมีวิธีการพัฒนาผู้เข้าร่วมอบรม ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การ อภิปราย การบรรยาย ฝึกให้ผู้เข้าร่วมตั้งคำถาม การเปิดโอกาสให้ถาม และอธิบายได้อย่างชัดเจน รองลงมาคือ การอบรมศีลธรรมครูสอดแทรกความรู้ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ที่ทำให้ผู้ที่ได้รับการ

อบรมเกิดความสนใจได้ ส่วนข้อที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือครูมีการประเมินผลหลังการอบรม และสรุปผลการอบรมในภาพรวม เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาในครั้งต่อไป

2.3 ด้านการสอนธรรมศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยข้อที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือครูมีการประเมินผลการเรียนในภาพรวมของผู้เรียน ในระดับชั้นของ ธรรมศึกษา ชั้นตรี โท เอก เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาที่ยั่งยืน รองลงมาคือครูสามารถปฏิบัติงาน ด้านการจัดการเรียนการสอนตามมาตรฐานของแม่กองธรรมสนามหลวง ส่วนข้อที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือครูมีความประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดี ในการดำรงชีวิต และความเป็นครูสอนธรรมศึกษา

2.4 ด้านผู้ประสานงานโรงเรียนวิถิพุทธ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยข้อที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือเสนอต่อผู้บริหาร การนำเอาคำสอนของพระพุทธศาสนา เข้ามาบูรณาการในการสอนการสอน รองลงมาคือครูมีการส่งเสริมให้โรงเรียนได้จัดเนื้อหาหลักสูตร ที่ เกี่ยวพระพุทธศาสนา ที่เน้นเรื่องปัญหา โดยเสนอแนะผู้บริหารและครูผู้สอนพิจารณาตามความเหมาะสม ส่วนข้อที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือมีการสร้างเครือข่ายผู้ประสานงานโรงเรียนวิถิพุทธ ในแต่ละเขตพื้นที่ มีการประชุม วิชาการ และการเรียนรู้ร่วมกัน

3. ผลการทดสอบความสัมพันธ์ของระหว่างปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อบาทของครูสอนศีลธรรม ในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ที่มีความสัมพันธ์กันกับด้านการสอน พระพุทธศาสนา พบว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวก ($r = .450, sig < .01$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ของระหว่างปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อบาทของครูสอนศีลธรรม ในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ที่มีความสัมพันธ์กันกับ ด้านการอบรม ศีลธรรม พบว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวก ($r = .369, sig < .01$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ของระหว่างปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อบาทของครูสอนศีลธรรม ในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ที่มีความสัมพันธ์กันกับด้านการสอน ธรรมศึกษา พบว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวก ($r = .462, sig < .01$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ของระหว่างปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อบาทของครูสอนศีลธรรม ในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ที่มีความสัมพันธ์กันกับด้านผู้ประสานงาน โรงเรียนวิถิพุทธ พบว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวก ($r = .667, sig < .01$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษา พระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี พบว่า มีตัวแปรผลบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริม การศึกษาพระพุทธศาสนา ทั้ง 4 ด้าน ที่ร่วมกันทำนายปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อบาทของครูสอนศีลธรรม ในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P\text{-value} = .000$) ซึ่งตัวแปรทั้ง 3 สามารถอธิบายการผันแปรของปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อบาทของครูสอนศีลธรรมใน การส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ได้ร้อยละ 58.3 ($R^2 = .583$) สามารถเขียน สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบได้ดังต่อไปนี้

$$Y = .901 + .294X_1 + .243X_2 + .234X_3$$

5. นำเสนอแนวทางในการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ในภาพรวม พบว่า การสัมภาษณ์ในครั้งนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ทรงคุณวุฒิ รวมเป็นจำนวน 9 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาโดยภาพรวม เกี่ยวกับแนวทางในการส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี มีดังนี้

1. **จริยธรรม (Ethics)** ครู อาจารย์ มีหน้าที่ในการอบรมจริยธรรมให้นักเรียน นักศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่หลักของการพัฒนาสังคม เนื่องจากจริยธรรมเป็นตัวนำทางความเจริญก้าวหน้า และสันติสุข ก่อนจะเข้าสู่การสั่งสอนในด้านวิชาความรู้โดยทั่วไปควรมีพื้นฐานทางจริยธรรมเสียก่อน ทิศทางหรือวัตถุประสงค์อันดีงามจะตามมา กิจกรรมดังกล่าว ได้แก่ การอบรมจริยธรรม กิจกรรมโฮมรูม กิจกรรมการแนะแนว กิจกรรมแนวทางการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเพื่ออนาคตที่ดี โดยการอภิปรายข้อดี ข้อเสีย ต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ ในการแสดงออกของพฤติกรรมทางสังคม

2. **วิชาการ (Academic)** ครู อาจารย์ มีหน้าที่ และความรับผิดชอบในทางวิชาการ การจัดทำแผนการสอน ออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการของแต่ละช่วงวัย ควรมีรูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพ เช่น การจัดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ ครู อาจารย์ สามารถนำมาใช้ได้จริง การเรียนรู้โดยใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาแบบโยนิโสมนสิการ เป็นการสอนที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ วิธีการคิดอย่างถูกต้อง เป็นระบบ อันจะนำไปสู่การเข้าใจเรื่องต่าง ๆ ตามความเป็นจริง ไม่ติดอยู่กับรูปลักษณ์ภายนอกหรือมองด้านใดด้านหนึ่งเป็นสำคัญ

3. **การสอน (Teaching)** เป็นบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ ในการทำหน้าที่สั่งสอนศิษย์ให้เป็น คนดี มีความรู้ ในวิชาการทั้งปวง สืบเนื่องจากข้อที่ 2 หลักการ การจัดการเรียนรู้โดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ ผู้สอนเป็นบุคคลที่จะต้องจัดสภาพแวดล้อม สร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดศรัทธาที่จะเรียนรู้ และได้ฝึกฝนวิธีคิดโดยแยบคาย เน้นให้ผู้สอนและผู้เรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ผู้เรียนมีโอกาสแสดงออกนำไปสู่การปฏิบัติอย่างถูกวิธีจนสามารถแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม

4. **การสืบทอดวัฒนธรรม (Cultural Heritage)** ครู อาจารย์ต้องทำ หน้าที่และรับผิดชอบในการสืบทอดวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ส่งเสริม ดำรงรักษาภาษาบาลี การสืบทอดจารีตประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา การปฏิบัติตนทางศาสนาของคนในชุมชน และจารีตประเพณีอันเป็นการศึกษาเล่าเรียน และตำนานพื้นบ้านว่าด้วยเรื่องราวของพระพุทธศาสนา จารีตประเพณีที่เกี่ยวกับความเชื่อ และศาสนพิธีของชาวพุทธ หมายรวมไปถึงความประเพณีพระธรรม วินัย การรักษาศีล และขนบธรรมเนียมประเพณีไทยที่ดี จากคนรุ่นหนึ่ง ไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง

5. **การวัดผล การประเมินผล (Evaluation)** เป็นการประเมินผลการเรียนการสอน ทั้งในด้านความรู้ ประเมินในด้านคุณธรรม จริยธรรม และประเมินทักษะการนำไปใช้อย่างถูกต้อง ด้วยแบบทดสอบ แบบสังเกตพฤติกรรมทางจริยธรรม แบบฝึกทักษะ การประเมินผลการเรียนการสอนเป็นการวัดความเจริญก้าวหน้าของลูกศิษย์ในด้านต่างๆ สามารถรู้ได้ว่าลูกศิษย์ของตนเองจะมีความเจริญก้าวหน้ามากน้อยเพียงใด

โดยสรุป ครู อาจารย์เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในทางการศึกษา เป็นแบบอย่างในการเรียนการสอนให้แก่ศิษย์ เป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี ตลอดจนการถ่ายทอดวิชาการความรู้ให้แก่ศิษย์อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งแนวทางในการส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ทั้ง 5 ชั้นตอนนี้ จะนำไปสู่การจัดกิจกรรมและส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ในลำดับต่อไป

6. ความพึงพอใจหลังการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี โดยรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้าน ด้านที่มีความพึงพอใจสูงสุด คือด้านวิทยากร รองลงมาด้านบรรลุมัตถุประสงค์ ด้านอาคารสถานที่ และด้านที่มีความพึงพอใจต่ำสุด คือด้านรูปแบบของกิจกรรม

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธ ศาสนาแผนกธรรมบาลี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้าน โดยด้านที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือด้านการอบรมศีลธรรม รองลงมาคือด้านการสอนธรรมศึกษา ด้านด้านผู้ประสานงานโรงเรียนวิถิพุทธ ส่วนด้านที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือด้านการสอนพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ทั้งนี้เนื่องมาจาก ครูมีวิธีการพัฒนาผู้เข้าร่วมอบรม ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การอภิปราย การบรรยาย ฝึกให้ผู้เข้าร่วมตั้งคำถาม การเปิดโอกาสให้ถาม และอธิบายได้อย่างชัดเจน การอบรมศีลธรรมครูสอดแทรกความรู้ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ที่ทำให้ผู้ที่ได้รับการอบรมเกิดความสนใจได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ เสาวนีย์ เสนาสู (2532 : 32) ได้กล่าวว่า ทิศทางการพัฒนาเยาวชนที่จะให้สามารถเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในวันข้างหน้าจะต้องเป็นการพัฒนาทางด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจ ทางด้านสติปัญญาความสามารถการพัฒนาความพร้อมทางด้านอาชีพ และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การพัฒนาทางด้านสังคม วัฒนธรรมและจริยธรรมในการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างค่านิยมทางวัฒนธรรมนั้น เสาวนีย์ เสนาสู ได้อธิบายถึงทิศทางการพัฒนาเยาวชนไว้ดังต่อไปนี้ 1) เยาวชนพึงพัฒนาเจตคติที่ดีต่อการดำเนินชีวิต มีความเข้าใจและความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเอง (Self Concept) ที่ถูกต้องตามความเป็นจริงรวมทั้งเข้าใจความต้องการและบทบาทของตนเองและของผู้อื่น มีโอกาสพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง พัฒนาศักยภาพของตนเองและของผู้อื่น พัฒนาศักยภาพของตนเองด้วยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และพึงมีความรักในเพื่อนมนุษย์ 2) เยาวชนพึงมีโอกาสนในการพัฒนาตนเองด้านสุนทรียภาพ ด้วยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมศิลปะ การกีฬาและนันทนาการ ต่างพึงมีความรับผิดชอบในการสืบเนื่องทางวัฒนธรรมเพื่อความอยู่รอดของชาติ รู้จักคัดเลือกลักษณะ พัฒนาสมบัติวัฒนธรรมอันเป็นมรดกและเป็นเอกลักษณ์ของชาติ 3) เยาวชนพึงยึดถือในเรื่องคุณธรรมในสังคม โดยตระหนักความรับผิดชอบต่อสังคม พึงรักในเสรีภาพของตน แต่จะต้องไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น รู้จักร่วมมือกับผู้อื่นเพื่อกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวมเต็มใจช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสรู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวมมีความ

รับผิดชอบในฐานะสมาชิกที่ดีของชาติ มีส่วนร่วมในการปกครองและการเมือง อันได้แก่ความเข้าใจ และปฏิบัติบทบาทของตนให้ถูกต้องและเหมาะสมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ในการดำรงชีวิต และในด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาโกสินทร์ ฐานวุฑโฒ (ฝ่ายพลแสน) (2564 : 237-238)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการเรียนรู้ภาษาบาลีแก่ภิกษุสามเณร ของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัย พบว่า สภาพการจัดการเรียนรู้ภาษาบาลีสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจังหวัดขอนแก่น ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านหลักสูตร ด้านผู้สอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านปัจจัยที่สนับสนุนต่อการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 เมื่อพิจารณาเป็นราย ด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาวิจัก กิตติวณโณ (ชนะพจน์) (2562 : 1948-1949)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรม ตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา ผลการวิจัย พบว่า สภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันตก ผลการวิจัย พบว่า โดยภาพรวมพระสอนศีลธรรม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

2. ความพึงพอใจหลังการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี โดยรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้าน ด้านที่มีความพึงพอใจสูงสุด คือด้านวิทยากร รองลงมาด้านบรรลุมัตถุประสงค์ ด้านอาคารสถานที่ และด้านที่มีความพึงพอใจต่ำสุด คือด้านรูปแบบของกิจกรรม ทั้งนี้เนื่องมาจาก วิทยากรจัดลำดับขั้นตอนในการจัดกิจกรรม มีลำดับขั้นตอนที่ดี ใช้ระยะเวลาในการบรรยายที่ใช้ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม มีความรู้ความสามารถในการบริการ เช่นการตอบคำถาม ชี้แจงข้อสงสัย และแนะนำ และบริการด้วยความเสมอภาคมีความเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ สอดคล้องกับแนวคิดของ **กรมการศาสนา (2552 : 28)** ได้กล่าวว่า การจะทำให้เด็กและเยาวชนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคตได้นั้น จำเป็นต้องปลูกฝังในเรื่องศีลธรรมตั้งแต่ยังเยาว์วัย การที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้มีคุณธรรมจริยธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาต้องอาศัยปัจจัยหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็น พ่อแม่ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ บุคคลใกล้ชิด ที่สำคัญ หลักธรรม ที่จะใช้สอนให้กับเยาวชนนั้น จะต้องเลือกเรื่องที่เหมาะสม ควบคู่ไปกับการส่งเสริมให้เยาวชนนั้น มีการเรียนรู้ด้วยตนเอง ใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ มีความยืดหยุ่น และนอกจากนั้นควรจะมีการหยิบยกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมาเป็นตัวอย่าง ระหว่างการสอน นอกจากจะช่วยกระตุ้นความสนใจให้กับเด็กและเยาวชนแล้ว จะช่วยเสริมสร้างพัฒนาการทางความคิด ช่วยให้เด็กและเยาวชนสามารถฝึกการวิเคราะห์สิ่งดี หรือไม่ดี สิ่งใดที่ควรนำมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต สามารถรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงที่ปัจจุบัน เติบโตเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาวิจัก กิตติวณโณ (ชนะพจน์) (2562 : 1948-1949)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรม ตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ ส่วน ที่ 1 ส่วนนำ ได้แก่ 1) สภาพแวดล้อม 2) หลักการ 3) วัตถุประสงค์ ส่วนที่ 2 ตัวแบบ ประกอบด้วย 1)

ระบบงาน 2) กระบวนการจัดการ ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำไปใช้ ประกอบด้วย 1) โครงสร้าง 2) การตัดสินใจ ส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จ โดยผลการตรวจสอบรูปแบบ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระธนวัฒน์ ศรีสำราญ และธีระพงศ์ บุศรากุล (2563 : 237-238) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ของครูพระสอนศีลธรรม โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ของครูพระสอนศีลธรรม โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร สภาพความเป็นจริงการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของครูพระสอนศีลธรรม โดยภาพรวม สภาพความเป็นจริงอยู่ในระดับปานกลาง

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหาร และครู ควรกำหนดนโยบายการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ที่เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกมีความสะดวกในการสามารถเข้ามาศึกษาได้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลีต่อไป
2. ผู้บริหาร และครู ควรกำหนดนโยบาย แนวทางการแก้ไขปัญหาของการขาดแคลนนักเรียนแผนกธรรมบาลี และปัญหาวัตรกรรมสื่อการสอนเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนแผนกธรรมบาลี ควรดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง จนเกิดสัมฤทธิ์ผลที่มีประสิทธิภาพต่อไป
3. ผู้บริหาร และครู ควรกำหนดนโยบาย ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์การศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี อย่างเป็นระบบ ให้มากขึ้น โดยเน้นในเรื่องของจุดเด่นทางการศึกษาที่น่าสนใจ

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยแนวทางในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ในเขตพื้นที่อื่น ๆ
2. ควรทำการศึกษาเชิงคุณภาพในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี โดยใช้การสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
3. ควรจะทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการบริหารสถานศึกษาเรียนของการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี ตามหลักกรรมในทางพระพุทธศาสนา โดยการศึกษาในเขตพื้นที่อื่น และตัวแปรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2552). **คู่มือการดำเนินงานเสริมสร้างศีลธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน**. กรุงเทพฯ : สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม.
- _____. (2553). **แนวทางการดำเนินงานหน่วยเผยแพร่ศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- _____. (2556). **ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ต้นแบบ**. [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 20 มกราคม 2567 จาก : http://www.dra.go.th/module/attach_media/.pdf
- กรมสุขภาพจิต, กระทรวงสาธารณสุข. (2544). **คู่มือวิทยากรระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน**. กรุงเทพฯ : ยูเร็นส์อิมเมจกรุ๊ป.
- กองพุทธศาสนศึกษา. (2566). **ประวัติการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี**. ออนไลน์. เข้าถึงเมื่อ 20 มกราคม 2567 จาก : <https://deb.onab.go.th/th/content/page/index/id/6116>
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- จักกรินทร์ เหลืองอ่อน. (2554). **บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมจริยธรรม แก่นักเรียนในโรงเรียน ศึกษาเฉพาะพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. วิทยานิพนธ์ ร.บ.ม.. สาขานโยบายสาธารณะ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.**
- จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์. (2548). **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ และอ้อมใจ วงษ์มณฑา. (2549). **บทบาทสถาบันอุดมศึกษาที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาวัฒนธรรมและค่านิยมของเยาวชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้. รายงานการวิจัย**. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).
- ดวงเดือน พันธมนาวิน. (2548). **“ทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะธรรม อดีต ปัจจุบัน และอนาคต” ทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะธรรม : การวิจัยและพัฒนาบุคลากร. คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.**
- เดชา การรัมย์. (2551). **การพัฒนาสมรรถนะการนิเทศการศึกษาสู่ความเป็นศึกษานิเทศก์มืออาชีพ**. วารสาร สคค. 2(7), เมษายน-มิถุนายน 2551
- จิตยา สุวรรณชะฎา. (2543). **แนวคิด ทฤษฎีสังคม**. กรุงเทพฯ : คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิต.
- ธนกร อินต๊ะสิน. (2562). **การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ CARES เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นครู ของนิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. รายงานการวิจัย. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.**

- ธเนศ เจริญทรัพย์. (2557). **การจัดการเรียนรู้โดยครุมืออาชีพ**. [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 20 มกราคม 2567 จาก : [http://www.stou.ac.th/study/sumrip/6-57\(500\)/page6-57\(500\).html](http://www.stou.ac.th/study/sumrip/6-57(500)/page6-57(500).html).
- นิพนธ์ สารชาติ. (2550). **การพัฒนาบุคลากรในการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบโครงการ โรงเรียนบ้านคลองสุด (ประชานุกูล) อำเภออุซันต์**. การศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.
- ประวิต เอราวรรณ์. (2551). **วิจัยการศึกษาเบื้องต้น**. มหาสารคาม : ภาควิชาวิจัยและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ประภาศรี สีหอำไพ. (2543). **พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปราชญา กล้าผจญ. (2540). **พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประวิต เอราวรรณ์. (2550). **การวิจัยในชั้นเรียน**. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า.
- พระครูวรดิตถานุกยุต (สังเวศ คเวสโก). (2554). “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนต่อบทบาทครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปริยัติธรรมมาร ฐานวโร (ทิพมาลา). (2558). สภาพการจัดการเรียนการสอนของครูสอนบาลีในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดร้อยเอ็ด. **บทความวิทยานิพนธ์**. วารสารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด. 4(2), 75-88.
- พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิต รัตนโณ). (2543). **การพัฒนาจิต**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2554). **การศึกษาเพื่อสันติสุขของสังคมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : หจก. สามลดา.
- พระธนวัฒน์ ศรีสำราญ และธีระพงษ์ บุศรากุล. (2563). การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ของครูพระสอนศีลธรรม โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. **บทความวิจัย**. วารสาร “ศึกษาศาสตร์มจร” คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 8(2), 16-26.
- พระมหาโกสินทร์ ฐานวุฑโฒ (ฝ่ายพลแสน). (2564). แนวทางการจัดการเรียนรู้ภาษาบาลีแก่ภิกษุสามเณร ของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจังหวัดขอนแก่น. **บทความวิทยานิพนธ์**. วารสาร Journal of Buddhist Education and Research : JBBER. 7 (2), 237-248.
- พระมหาประจักษ์ กิตติเมธี (ทองดาษ). (2560). การพัฒนาเทคนิคและวิธีการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี. **บทความคุณนิตินิพนธ์**. วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร. 8(2), 101-112.
- พระมหาวิจัก กิตติวัฒน์ (ชนะพจน์). (2562). รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรม ตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา. **บทความคุณนิตินิพนธ์**. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์. 6(4), 1949-1963.

- พระมหาสุธรรม สุรัตน์ (แก้วเคน). (2560). แนวทางการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีสู่ความเป็นเลิศ. **บทความวิชาการ**. วารสารอนันตนิทาย. 1(1), 35-47.
- พระสิทธิชัย สิทธิชัย (อ่อนสี). (2563). การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก. **บทความวิทยานิพนธ์**. บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์. 8(2), 223-236.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2552). **ธรรมบุญชีวิต : พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม**. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2547). **หลักแม่บทของการพัฒนาตน**. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2542). **การศึกษาเพื่อสร้างบัณฑิต หรือการศึกษาเพื่อเพิ่มผลผลิต**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระมหานุกัณฑ์ จันทราลักษณ์. (2548). ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาทางบริหารการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส ในจังหวัดมหาสารคาม. **รายงานค้นคว้าอิสระ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต**. สาขาการศึกษานอกระบบ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระมหาวิฑูรย์ ไพโรจน์สถิตธาตา. (2551). การศึกษาปัญหาการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก. **วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต**. สาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- พระสมุห์สมชาย สิริสมปโน (มีสุดใจ). (2560). การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประเทียวิทยาทาน อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี. **บทความวิทยานิพนธ์**. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 6(2), 491-504.
- พุทธทาสภิกขุ. (2537). **การสังเคราะห์ส่วนที่ยังขาดอยู่**. นนทบุรี : พิมพ์ดี.
- แพรวภัทร ยอดแก้ว. (2556). **พัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg)**. [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 20 มกราคม 2567 จาก : <https://www.gotoknow.org/posts/236980>.
- พีไลวรรณ อินทรรักษา. (2560). **การดำเนินงานในส่วนงานการฝึกอบรม**. วิทยานิพนธ์ บธ.ม. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2557). **บทบาทครูตาม TEACHERS MODEL e-learning**. [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 20 มกราคม 2567 จาก : <http://www.knuinter.com/file/28020140822205011-%5Bkruinter.com%5D.pdf>.
- ยนต์ ชุ่มจิต. (2553). **วิชาชีพครู**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- _____. (2540). **ความเป็นครู**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2553). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553**. เล่ม 127 ตอนที่ 45 ก.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.

- รัตน์วดี โชติกพนิช. (2550). **จริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพครู**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วรรณภร ศิริพละ. (2559). รูปแบบการพัฒนาครูของมหาวิทยาลัยราชภัฏ. **คุณนิตินิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสยาม.
- วศิน อินทสระ. (2541). **พุทธจริยศาสตร์**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ทองกาว.
- วาสนา มะณีเรือง, จันทร์ศม์ ภูติอริยวัฒน์, ราชนันย์ บุญธิมา และ จารุวรรณ พลอยดวงรัตน์. (2559). **รูปแบบการพัฒนาครูเก่งครูดีของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**. บทความรายงานการวิจัย. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. 4(2), 260-278.
- วิชัย ธรรมเจริญ. (2541). **คู่มือปฏิบัติการงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สมพงษ์ จิตระดับ. (2527). **รูปแบบการเผยแพร่ นวัตกรรมทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ : ฝ่ายวิจัยสำนักงานอธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (2545). **พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษรอาชีพพัฒนา.
- สงวนศรี วิรัชชัย. (2547). **จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สรวงทิพย์ ภูักฤษณา. (2541). การรับรู้บทบาทที่กำหนดบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่ปฏิบัติจริงของพยาบาลที่ปฏิบัติงานในสถานอนามัยเขตภาคตะวันออก. **วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุพัตรา สุภาพ. (2539). **จับใจคน จับใจงาน**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2539.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2557). **บทบาทในฐานะผู้จัดการเรียนรู้**. [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 20 มกราคม 2567 จาก : http://lms.thaicyberu.go.th/officialtcw/main/advcourse presentstw/course/ww521/joe msiibjoemsiit-web1/ChildCent/Child_Center5_2.htm.
- สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. (2557). **พระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โรงเรียนจิตรลดา ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2498**. [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 20 มกราคม 2567 : <http://dnfe5.nfe.go.th/reign/Owat/0956.htm>.
- เสาวนีย์ เสนาสุ. (2532). **งานอาสาสมัครและกิจกรรมเยาวชน**. กรุงเทพฯ : โอเอพรีนติ้งเฮ้าท์.
- อนันต์ สิงโตทอง. (2535). บทบาทของศึกษานิเทศก์อำเภอ ด้านการพัฒนางานนิเทศในโรงเรียนที่กัณดารสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)**. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- Abramowitz, Jack. (2008). "Teachers' Attitudes Towards their Students and the Quality of instructional Practices in Occupational Education Programs," **Dissertation Abstracts International**. 68(11) : unpagged ; May.
- Broom, Leonard, and Selznick, Philip. (1963). **Sociology**. New York : Harper and Row.

- Gibson, James L. and others. (1988). **Organization**. 6th ed. Texas : Business.
- Levingson, Daniel. (1971). **Role Personalities and Social in Organization Setting**.
New York : Random House.
- Lotfabadi, Hossein. (2008). "Criticism on Moral Development Theories of Piaget, Kohlberg, and Bandura and Providing a New Model for Research in Iranian Students Moral Development," **Quarterly Journal of Educational Innovations**, (24 : 31 ; Spring).
- Mead, G.H., (1990). **Sociology : Themes and Perspectives**, 3rded, (London : Unwin Hyman Limited.
- Oladipo, S.E. (2009). "Moral Education of the Child : Whose Responsibility?," **Department of Counselling Psychology**, (20 (2) : 149-156.
- Pontious, W. Mark. (2008). "Calling the Shots : Using a Required Ethics Course to Promote Intentional Moral Development in Student Conduct Violations," **Journal of College and Character**, (6(5) : 1 ; July).
- Sturtz, John P. (2008). "Exploring a Beginning History Teacher's Thinking Though the Phases of Teaching," **Dissertation Abstracts International**. 68(10) : unpagged ; Aprid.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ ใ้รับรองจริยธรรม
หนังสือขอความขออนุเคราะห์

รายชื่อผู้ตรวจเครื่องมือวิจัย
การพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริม
การศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี
นักวิจัย พระมหาไพจิตร อุตุตมธมโม,ดร.

ลำดับ	ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง	สังกัดหน่วยงาน
1.	ผศ.ดร.อดุลย์ คนแรง	อาจารย์ประจำภาควิชา ภาษาไทย คณะ มนุษยศาสตร์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย (วังน้อย)
2.	พระมหาจามิกร มาสีโก	คณะทำงานสำนักงานเจ้า คณะภาค 14-15 (ธรรมยุต) และกรรมการสนามหลวง แผนกธรรม กรุงเทพมหานคร	สำนักเรียนวัดมกุฏกษัตริยาราม
3.	ผศ.ดร.เกษญา ผาทอง	อาจารย์ประจำหลักสูตร บัณฑิตศึกษา ภาควิชา รัฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัย
4.	พระมหาทศพร สุ่มุโก	อาจารย์ประจำหลักสูตร คณะศาสนาและปรัชญา	มจร.วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณ ราชวิทยาลัย
5.	นายณัฐวุฒิ สงวนงาม	ครูสอนบาลี	โรงเรียนมหาวชิราลงกรณราช วิทยาลัย

**ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและไบนินยอม**

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๖๘๓/๒๕๖๗

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอ การวิจัยตามรายงานการแสดงผลงานด้าน
ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว
คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการ มีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรม
สากลตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตาม
ข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: การพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรม
ในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี
(The Activity Development and the Support to the Moral
Teachers Roles in Buddhist Education in Pali Section)

รหัสข้อเสนอการวิจัย: -

สถาบันที่สังกัด: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้วิจัยหลัก: พระมหาไพจิตร อุตุตมธมโม

เอกสารที่พิจารณาทบทวน

๑. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๗
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๗
๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๗
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ฉบับที่ วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๗

(พระปัญญาวชิรบัณฑิต, รศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๗

หมายเลขใบรับรอง: ว.๖๘๓/๒๕๖๗

วันที่ให้การรับรอง: ๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๗

วันหมดอายุใบรับรอง: ๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๘

ที่ อว ๗๕๑๒/ว ๐๑๗๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

๕๗ หมู่ ๑ ตำบลสนับทึบ
อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐-๓๕๗๔-๕๐๓๘ โทรสาร. ๐-๓๕๗๔-๕๐๓๗
www.mrc.mbu.ac.th

๑ กันยายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย
เรียน/เจริญพร **พศ.ดร.อดุลย์ กนแรง**
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบสอบถามการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ตามที่ คณะกรรมการวิจัย สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมคณะกรรมการวิจัยของสถาบันวิจัยญาณสังวร ครั้งที่ ๖/๒๕๖๕ เมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕ ได้มีมติอนุมัติให้ดำเนินการโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี” พระมหาไพจิตร อดุลมธโม หัวหน้าโครงการวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ ปรากฏรายละเอียดตามสำเนาติดการประชุมคณะกรรมการวิจัย มติที่ ๒๖๕/๒๕๖๕

ดังนั้น จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

- เพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา
 ตรวจสอบความถูกต้องด้านการวัดและประเมินผล
 ตรวจสอบความเหมาะสมด้านภาษา
 อื่นๆ ระบุ.....

จึงเรียน/เจริญพร มาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(พระกิตติสารสุทธิ)

รองอธิการบดี วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ที่ อว ๗๙๑๒/ว ๐๖๗๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตมหาสารคามราชวิทยาลัย๕๗ หมู่ ๑ ตำบลสนับทึบ
อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐-๓๕๗๕-๕๐๓๘ โทรสาร. ๐-๓๕๗๕-๕๐๑๗
www.mrc.mbu.ac.th

๖ กันยายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย
เรียน/เจริญพร พระมหากษัตริย์ มวลโก
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบสอบถามการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

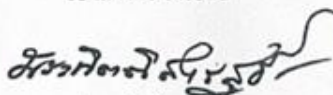
ตามที่ คณะกรรมการวิจัย สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมคณะกรรมการวิจัยของสถาบันวิจัยญาณสังวร ครั้งที่ ๖/๒๕๖๕ เมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕ ได้มีมติอนุมัติให้ดำเนินการโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี” พระมหาไพจิตร อุดมธมโม หัวหน้าโครงการวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ ปรากฏรายละเอียดตามสำเนามติการประชุมคณะกรรมการวิจัย มติที่ ๒๖๕/๒๕๖๕

ดังนั้น จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

- เพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา
 ตรวจสอบความถูกต้องด้านการวัดและประเมินผล
 ตรวจสอบความเหมาะสมด้านภาษา
 อื่นๆ ระบุ.....

จึงเรียน/เจริญพร มาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

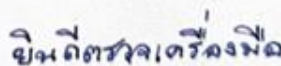
ขอแสดงความนับถือ

(พระกิตติสารสุธี)

รองอธิการบดี วิทยาเขตมหาสารคามราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

พระกิตติสารสุธี

ติดต่อประสานงาน :

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาเขตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี โทร. ๐-๓๕๗๔-๕๐๓๘

ที่ อว ๗๙๑๒/ว ๐๑๓๗

วันที่ ๖ กันยายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน/เจริญพร **ผศ.จ.ร. เกษภา ภาทอย**

ตามที่ คณะกรรมการวิจัย สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมคณะกรรมการวิจัยของสถาบันวิจัยญาณสังวร ครั้งที่ ๖/๒๕๖๕ เมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕ ได้มีมติอนุมัติให้ดำเนินการโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาวัตกรรมการสอนเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ ภาค ๑, ภาค ๒ และภาค ๓” พระกิตติสารสุธี หัวหน้าโครงการวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ ปรากฏรายละเอียดตามสำเนามติการประชุมคณะกรรมการวิจัย มติที่ ๒๗๒/๒๕๖๕

ดังนั้น จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

เพื่อ

ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา

ตรวจสอบความถูกต้องด้านการวัดและประเมินผล

ตรวจสอบความเหมาะสมด้านภาษา

อื่นๆ ระบุ.....

จึงเรียน/เจริญพร มาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

(พระกิตติสารสุธี)

รองอธิการบดี วิทยาเขตมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาเขตมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย โทร. ๐-๓๕๗๔-๕๐๓๘

ที่ อว ๗๕๑๒/ว ๐๑๓๗

วันที่ ๗ กันยายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน/เจริญพร

พระมหาทศพร สุมทิก

ตามที่ คณะกรรมการวิจัย สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมคณะกรรมการวิจัยของสถาบันวิจัยญาณสังวร ครั้งที่ ๖/๒๕๖๕ เมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕ ได้มีมติอนุมัติให้ดำเนินการโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี” พระมหาไพจิตร อดุลมธโม หัวหน้าโครงการวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ ปรากฏรายละเอียดตามสำเนาติดการประชุมคณะกรรมการวิจัย มติที่ ๒๖๕/๒๕๖๕

ดังนั้น จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

เพื่อ

ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา

ตรวจสอบความถูกต้องด้านการวัดและประเมินผล

ตรวจสอบความเหมาะสมด้านภาษา

อื่นๆ ระบุ.....

จึงเรียน/เจริญพร มาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

ปิ่นเด็ตรภค ๑๖๐๖๐

พระมหาทศพร สุมทิก

พระกิตติสารสุธี

(พระกิตติสารสุธี)

รองอธิการบดี วิทยาเขตมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

๕๗ หมู่ ๑ ตำบลสนับทึบ
 อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทร. ๐-๓๕๗๔-๕๐๓๘ โทรสาร. ๐-๓๕๗๔-๕๐๓๗
 www.mrc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๔๑๒/ว ๐๑๘๘

๗ กันยายน ๒๕๖๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย
 เรียน/เจริญพร **นายณัฐวัฒน์ ลวงนงา**
 สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบสอบถามการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ตามที่ คณะกรรมการวิจัย สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมคณะกรรมการวิจัยของสถาบันวิจัยญาณสังวร ครั้งที่ ๖/๒๕๖๕ เมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕ ได้มีมติอนุมัติให้ดำเนินการโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี” พระมหาไพจิตร อุตตมธมโม หัวหน้าโครงการวิจัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ ปรากฏรายละเอียดตามสำเนาติดการประชุมคณะกรรมการวิจัย มติที่ ๒๖๕/๒๕๖๕

ดังนั้น จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

- เพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา
 ตรวจสอบความถูกต้องด้านการวัดและประเมินผล
 ตรวจสอบความเหมาะสมด้านภาษา
 อื่นๆ ระบุ.....

จึงเรียน/เจริญพร มาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

พระกิตติสารสุธี
 (พระกิตติสารสุธี)

รองอธิการบดี วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ณัฐวัฒน์ ลวงนงา
 ๗/๙

ภาคผนวก ข
รูปภาพกิจกรรม แบบตอบรับการตีพิมพ์บทความวิจัย
เอกสารบันทึกความร่วมมือทางด้านวิชาการ

บันทึกข้อตกลงและความเข้าใจ (MOU) เพื่อความร่วมมือในการร่วมพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา
ระหว่างมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย กับ

โรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

บันทึกข้อตกลงฉบับนี้จัดทำขึ้น ณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

ระหว่าง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

และโรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ตั้งอยู่เลขที่
๕๗ หมู่ที่ ๑ ตำบลสนับทึบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รหัสไปรษณีย์ ๑๓๑๗๐ โดย พระกิตติ
สารสุธี,ดร. ตำแหน่ง รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย
ซึ่งต่อไปในบันทึกข้อตกลงฉบับนี้จะเรียกว่า “มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณ
ราชวิทยาลัย” ฝ่ายหนึ่ง กับ

โรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏราชวิทยาลัย ตำบลสนับทึบ อำเภอวังน้อย จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา รหัสไปรษณีย์ ๑๓๑๗๐ โดย พระครูวิสิฐฐรรโมทย์ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน ซึ่ง
ต่อไปในบันทึกข้อตกลงฉบับนี้จะเรียกว่า “โรงเรียนมหาวิทยาลัยราชภัฏราชวิทยาลัย” อีกฝ่ายหนึ่ง

ในบันทึกข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการนี้ รวมเรียกว่า “คู่สัญญา” ตกลงจะส่งเสริมความ
ร่วมมือทางวิชาการระหว่างกัน โดยคู่สัญญามีข้อตกลงกัน ดังนี้

ข้อ ๑ คู่สัญญาจะส่งเสริมการดำเนินการและกิจกรรมทางวิชาการด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑.๑ การแลกเปลี่ยนคณาจารย์ บุคลากร และผู้เชี่ยวชาญในการดำเนินการเผยแพร่
พระพุทธศาสนา

๑.๒ การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการจัดหลักสูตรระยะสั้น การอบรมสัมมนา
และการประชุมวิชาการ ตลอดจนการจัดกิจกรรมโครงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนเครือข่ายแก่
กัน และการบริการในด้านวิชาการพระพุทธศาสนา

๑.๓ ความร่วมมือเพื่อดำเนินการในโครงการวิจัย กิจกรรมด้านการศึกษาในด้าน
พระพุทธศาสนา

/๑.๔ ความร่วมมือ...

๑.๔ ความร่วมมือในการพัฒนาบุคลากร องค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม
ในการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์เพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาสู่สังคม

ข้อ ๒ กำหนดระยะเวลาความร่วมมือในการดำเนินงานตามบันทึกข้อตกลงนี้ให้มีผล
ตั้งแต่วันที่ทั้งสองฝ่ายได้ลงนามในบันทึกข้อตกลงนี้และสิ้นสุดลงใน ๓ ปี และอาจมีการทบทวนหรือขยายเวลา
โดยได้รับความเห็นชอบของคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจยกเลิกบันทึกข้อตกลงฉบับนี้ ในเวลาใด
ๆ ได้โดยการแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรที่ลงนาม โดยผู้มีอำนาจลงนามของคู่สัญญาแต่ละฝ่ายโดยหนังสือแจ้ง
ต้องส่งถึงคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งล่วงหน้าอย่างน้อย ๒ เดือน ก่อนวันยกเลิกมีผลบังคับใช้
การยกเลิกบันทึกข้อตกลงฉบับนี้จะไม่ผลบังคับใช้กับกิจกรรมที่ดำเนินการอยู่และหรือโครงการที่ได้ดำเนินการ
ไปตามบันทึกข้อตกลงนี้แล้วก่อนวันยกเลิกบันทึกข้อตกลงฉบับนี้ เว้นแต่จะมีการตัดสินใจยกเลิกร่วมกันโดย
คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายทำเป็นลายลักษณ์อักษร

ข้อ ๓ ข้อขัดแย้งหรือข้อแตกต่างใด ๆ ที่เกิดขึ้นจากการตีความหรือการดำเนินงานตามบันทึก
ข้อตกลงนี้ จะมีการแก้ไขโดยมีการปรึกษาร่วมกันและเป็น ที่ตกลงของคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย

ข้อ ๔ บันทึกข้อตกลงนี้มีผลบังคับใช้ภายหลังจากผู้มีอำนาจลงนามของคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย
ได้ลงนามในบันทึกข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการฉบับนี้เป็นต้นไป

บันทึกข้อตกลงนี้จัดทำขึ้น ๒ ฉบับ มีข้อความอย่างเดียวกัน คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้อ่าน
ข้อความและเข้าใจถูกต้องตรงกันแล้ว จึงได้ลงนามไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยาน และต่างฝ่ายถือไว้ฝ่ายละ ๑ ฉบับ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

โรงเรียนมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

(พระกิตติสารสุธี,ดร.)

รองอธิการอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

(พระครูวิสุทธิธรรมโมหัย)

ผู้อำนวยการโรงเรียนมหาวชิราลงกรณราช
วิทยาลัย

บันทึกข้อตกลงและความเข้าใจ (MOU) เพื่อความร่วมมือในการร่วมพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา
ระหว่างมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย กับ
เขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต ๓

บันทึกข้อตกลงฉบับนี้จัดทำขึ้น ณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย
เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

ระหว่าง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย
และสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต ๓

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ตั้งอยู่เลขที่ ๕๗ หมู่
ที่ ๑ ตำบลสนับทึบ อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รหัสไปรษณีย์ ๑๓๑๗๐ โดย พระกิตติสารสุธี,ดร.
ตำแหน่ง รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัยซึ่งต่อไปใน
บันทึกข้อตกลงฉบับนี้จะเรียกว่า “มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราช
วิทยาลัย” ฝ่ายหนึ่ง กับ เขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต ๓ วัดจุฬามณี อ่าเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รหัสไปรษณีย์ ๑๓๑๗๐ โดย พระครูจักรธรรมนิวิฐ ตำแหน่ง ประธานเขต
การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต ๓ ซึ่งต่อไปในบันทึกข้อตกลงฉบับนี้จะเรียกว่า “เขต
การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต ๓ ” อีกฝ่ายหนึ่ง

ในบันทึกข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการนี้ รวมเรียกว่า “คู่สัญญา” ตกลงจะส่งเสริมความ
ร่วมมือทางวิชาการระหว่างกัน โดยคู่สัญญามีข้อตกลงกัน ดังนี้

ข้อ ๑ คู่สัญญาจะส่งเสริมการดำเนินการและกิจกรรมทางวิชาการด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑.๑ การแลกเปลี่ยนคณาจารย์ บุคลากร และผู้เชี่ยวชาญในการดำเนินการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา

๑.๒ การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินการจัดหลักสูตรระยะสั้น การอบรมสัมมนา
และการประชุมวิชาการ ตลอดจนการจัดกิจกรรมโครงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนเครือข่ายแก่
กัน และการบริการในด้านวิชาการพระพุทธศาสนา

๑.๓ ความร่วมมือเพื่อดำเนินการในโครงการวิจัย กิจกรรมด้านการศึกษาในด้าน
พระพุทธศาสนา

/๑.๔ ความร่วมมือ...

๑.๔ ความร่วมมือในการพัฒนาบุคลากร องค์กรความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม
ในการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์เพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาสู่สังคม

ข้อ ๒ กำหนดระยะเวลาความร่วมมือในการดำเนินงานตามบันทึกข้อตกลงนี้ให้มีผล
ตั้งแต่วันที่ทั้งสองฝ่ายได้ลงนามในบันทึกข้อตกลงนี้และสิ้นสุดลงใน ๓ ปี และอาจมีการทบทวนหรือขยายเวลา
โดยได้รับความเห็นชอบของคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจยกเลิกบันทึกข้อตกลงฉบับนี้ ในเวลาใด
ๆ ได้โดยการแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรที่ลงนาม โดยผู้มีอำนาจลงนามของคู่สัญญาแต่ละฝ่ายโดยหนังสือแจ้ง
ต้องส่งถึงคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งล่วงหน้าอย่างน้อย ๖ เดือน ก่อนวันยกเลิกมีผลบังคับใช้การยกเลิกบันทึกข้อตกลง
ฉบับนี้จะไม่ผลบังคับใช้กับกิจกรรมที่ดำเนินการอยู่และหรือโครงการที่ได้ดำเนินการไปตามบันทึกข้อตกลงนี้
แล้วก่อนวันยกเลิกบันทึกข้อตกลงฉบับนี้ เว้นแต่จะมีการตัดสินใจยกเลิกร่วมกันโดยคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายทำเป็น
ลายลักษณ์อักษร

ข้อ ๓ ข้อขัดแย้งหรือข้อแตกต่างใด ๆ ที่เกิดขึ้นจากการตีความหรือการดำเนินงานตามบันทึก
ข้อตกลงนี้จะมีการแก้ไขโดยมีการปรึกษาร่วมกันและเป็นที่ยกเลิกของคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย

ข้อ ๔ บันทึกข้อตกลงนี้มีผลบังคับใช้ภายหลังจากผู้มีอำนาจลงนามของคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย
ได้ลงนามในบันทึกข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการฉบับนี้เป็นต้นไป

บันทึกข้อตกลงนี้จัดทำขึ้น ๒ ฉบับ มีข้อความอย่างเดียวกัน คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้อ่าน
ข้อความและเข้าใจถูกต้องตรงกันแล้ว จึงได้ลงนามไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยาน และต่างฝ่ายถือไว้ฝ่ายละ ๑ ฉบับ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

เขตการศึกษาพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา เขต ๓

(พระกิตติสารสุธี,ตร.)

รองอธิการอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

(พระครูจักรธรรมนิวิฐ)

ประธานเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา เขต ๓

ที่ สว 56/ท.2568

วารสารเสกฐวิทย์ปริทัศน์
57 หมู่ 1 ตำบลแสนชาติ อำเภอจังหวัด
จังหวัดร้อยเอ็ด 45000

21 มีนาคม 2568

เรื่อง ตอบรับการตีพิมพ์บทความ
นมัสการ พระมหาโศจิตร์ อุคตสมโม (สาฬหัง), วรฉัตร พรหมศรี, มนต์วี รอดแก้ว, อาทิตย์ แสงเอวาก
พระครูสังฆรักษ์ชัยวีร์ ปญฺโต (เวชบุตร)

วารสารเสกฐวิทย์ปริทัศน์ TCI กลุ่ม 2 เป็นวารสารด้านสังคมศาสตร์ เปิดรับบทความวิชาการ บทความวิจัย รวมทั้งบทวิจารณ์หนังสือ เปิดรับตีพิมพ์เผยแพร่บทความด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์ กำหนดเผยแพร่ปีละ 3 ฉบับ โดยบทความที่ส่งมาตีพิมพ์เผยแพร่กับวารสารจะได้รับการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 3 ท่าน ได้รับการรับรองจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (ศูนย์ TCI) ระหว่างปี พ.ศ. 2568-2572

ตามที่ท่านได้ส่งบทความเรื่อง "การพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี" เผยแพร่ในวารสารเสกฐวิทย์ปริทัศน์นั้น ในขณะนี้วารสารได้ดำเนินการส่งบทความให้ผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ทั้ง 3 ท่านพิจารณาแล้ว และผู้เขียนได้ดำเนินการแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่านแล้ว กองบรรณาธิการเห็นชอบรับบทความของท่านตีพิมพ์ในวารสาร เสกฐวิทย์ปริทัศน์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน พฤษภาคม-สิงหาคม พ.ศ. 2568

จึงนมัสการมาเพื่อทราบ และขอขอบพระคุณที่ท่านได้ส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในครั้งนี้

ขอแสดงความเคารพ

(ดร.สนั่น ประเสริฐ)

บรรณาธิการวารสารเสกฐวิทย์ปริทัศน์

วารสารเสกฐวิทย์ปริทัศน์ (TCI กลุ่ม 2)
ติดต่อประสานงาน โทร. 084 886 8052

ภาคผนวก ค
แบบสอบถาม แบบประเมินคุณภาพของเครื่องมือ
และ Output ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริม
การศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี

คำชี้แจง แบบสอบถาม

1. แบบสอบถามฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมระดับความคิดเห็นของครูสอนศีลธรรม
ผู้บริหาร ครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษา เกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของ
ครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี

2. การตอบแบบสอบถามของท่านมีคุณค่าต่อการวิจัย และจะไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่
ประการใด เพราะการวิจัยมุ่งภาพรวม จึงขอความกรุณาจากท่านตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อตาม
ความเป็นจริง

3. แบบสอบถามชุดนี้ แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 การพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรม

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริม/พัฒนารูปแบบบทบาทของครูสอนศีลธรรม

ขอความกรุณาท่านให้ข้อมูลตามความเป็นจริงให้ครบถ้วนสมบูรณ์ทุกข้อทั้ง 3 ตอนข้อมูลใน
แบบสอบถามนี้ จะไม่มีผลกระทบต่อการทำงานของท่านแต่อย่างไร ทั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้เพื่อการวิจัย
เท่านั้นขออโนโมทนาขอบคุณในความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม มา ณ โอกาสนี้ด้วย

พระมหาไพจิตร อดุลมณีโม และคณะ

รายงานการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริง

1. เพศ

1. บรพชิต
 2. คฤหัสถ์

2. วุฒิการศึกษา

1. เปรียญธรรม 3 ประโยค และปริญญาตรีขึ้นไป
 2. เปรียญธรรม 4 ประโยคขึ้นไป และปริญญาตรีขึ้นไป
 3. ปริญญาตรีขึ้นไป

3. ประสบการณ์ในการสอน

1. ระยะ 5 ปี ลงมา
 2. ระยะ 6-10 ปี
 3. ระยะ 11 ปีขึ้นไป

ตอนที่ 2 การพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรม

คำชี้แจง

1. โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างตามระดับสภาพความคิดเห็นที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด เพียงข้อละ 1 ช่อง แต่ละข้อมีความหมายดังนี้

- 5 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด
 4 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับมาก
 3 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง
 2 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับน้อย
 1 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

2. ตัวอย่างของแบบสอบถาม

ข้อที่	การพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรม	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
0.	ด้านการสอนพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี					
	มีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น ชี้นำเข้าสู่บทเรียนเพื่อเชื่อมโยงเข้าสู่เนื้อหาอย่างเหมาะสม	✓				

ข้อที่	การพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศิลปะ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1. ด้านการสอนพระพุทธศาสนาแผนกรรม-บาลี						
1	มีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น ชี้นำเข้าสู่บทเรียนเพื่อเชื่อมโยงเข้าสู่เนื้อหาอย่างเหมาะสม					
2	แจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละเนื้อหา ให้ผู้เรียนทราบทุกครั้ง และการนำไปสู่เนื้อหาในรายวิชานั้นๆ					
3	มีแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น					
4	มีการจัดการเรียนการสอนตรงกับความสนใจของผู้เรียนและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้					
5	ท่านสามารถบูรณาการ การจัดการเรียนรู้ในรูปแบบการสอนต่างๆ รายวิชา ที่สอดคล้องกับการพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้กับผู้เรียน					
6	เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน และการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกลุ่ม โดยแต่ละกลุ่ม จะมีผู้เรียนที่เก่ง ปานกลาง และอ่อน เหมือนกัน					
7	ครู และผู้เรียนได้สรุปผลการเรียนรู้ร่วมกันทุกครั้ง และการนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม					
8	ครูได้มีการบันทึกผลการเรียน หลังการสอนทุกครั้ง เพื่อรวบรวมข้อมูลที่สำคัญของปัญหา และอุปสรรค เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาผู้เรียน ครั้งต่อไป					
2. ด้านการอบรมศีลธรรม						
9	ท่านมีความเชี่ยวชาญในการอบรมสั่งสอนผู้เรียน และแสวงหาแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ อย่างเหมาะสม					
10	ท่านสามารถควบคุมอารมณ์ได้และตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการอบรมศีลธรรมแก่ผู้เรียน ได้อย่างเหมาะสม					
11	การอบรมศีลธรรมท่านสอดแทรกความรู้ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ที่ทำให้ผู้ที่ได้รับการอบรมเกิดความสนใจได้					
12	มีการเตรียมข้อมูลเพื่อวางแผนในการจัดอบรม ศีลธรรมประจำเดือน					
13	ท่านสามารถจัดกิจกรรมเพื่อละลายพฤติกรรมนักเรียนให้มีความสนใจในเรื่องของศีลธรรม เพื่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้					

ข้อที่	การพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรม	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
14	ท่านมีวิธีการพัฒนาผู้เข้าร่วมอบรม ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การอภิปราย การบรรยาย ฝึกให้ผู้เข้าร่วมตั้งคำถาม การเปิดโอกาสให้ถาม และอธิบายได้อย่างชัดเจน					
15	มีสื่อประกอบในการอบรมศีลธรรม สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ เห็นคุณค่า เป็นทางในการปฏิบัติอย่างเหมาะสม					
16	มีการประเมินผลหลังการอบรม และสรุปผลการอบรมในภาพรวม เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาในครั้งต่อไป					
3. ด้านการสอนธรรมศึกษา						
17	ท่านสามารถปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอนตามมาตรฐานของแม่กองธรรมสนามหลวง					
18	มีการกำหนดมาตรฐานด้านการเรียนการสอนธรรมศึกษา ที่ชัดเจน					
19	การสอนธรรมศึกษาชั้นตรี โท และเอก มีการกำหนดเวลาที่เหมาะสมสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนที่ชัดเจน					
20	ท่านสามารถบูรณาการการเรียนการสอนธรรมศึกษา ให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน และนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้					
4. ด้านเป็นผู้ประสานงานโรงเรียนวิสุทธิพุทธ						
21	มีความประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดี ในการดำรงชีวิต และความเป็นครูสอนธรรมศึกษา					
22	มีการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในรายวิชา นำไปสู่การแสวงหาข้อมูลที่น่าสนใจ และเพิ่มพูนการศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างเหมาะสม					
23	มีแนวทางในการจัดกิจกรรมการสอนธรรมศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอด และการนำไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม					
24	มีการประเมินผลการเรียนในภาพรวมของผู้เรียน ในระดับชั้นของธรรมศึกษา ชั้นตรี โท เอก เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาที่ยั่งยืน					
25	มีการส่งเสริมให้โรงเรียนได้จัดเนื้อหาหลักสูตร ที่เกี่ยวพุทธศาสนา ที่เน้นเรื่องปัญญา โดยเสนอแนะผู้บริหารและครูผู้สอนพิจารณาตามความเหมาะสม					
26	มีการประสานผู้บริหาร ด้านการใช้หลักสูตรบูรณาการ ผ่านหน่วยการเรียนรู้ต่างๆ ในรายวิชาพระพุทธศาสนา					

แบบประเมินความพึงพอใจ

เรื่อง การพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี

คำชี้แจง

1. แบบประเมินนี้สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการสอบถามความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

2. กรุณาตอบคำถามตามความเป็นจริง ซึ่งจะไม่กระทบกระเทือนต่อตัวท่านหรือผู้อื่นแต่อย่างใด ดังนั้นจึงขอความร่วมมือจากท่านได้พิจารณาข้อความแต่ละข้อโดยละเอียด กรุณาตอบคำถามให้ครบทุกข้อ แต่ละข้อให้ตอบเพียงคำตอบเดียว

3. แบบสอบถามฉบับนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรม

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาท

ของครูสอนศีลธรรม

ตอนที่ 1 ผลระหว่างการผลการพัฒนากิจกรรม และหลังกิจกรรม

คำชี้แจง กรุณาเติมค่าลงในช่องว่าง และใส่เครื่องหมาย ✓ ลงใน ตามความเป็นจริงมากที่สุด

1) การปฏิบัติตามแผนการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรม

1) ครบ 2 วัน

2) ไม่ครบ 2 วัน

2) ผลการประเมินหลังการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรม

1) ผ่านการประเมิน

2) ไม่ผ่านการประเมิน

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรม และส่งเสริมบทบาทของครูสอนศีลธรรมในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกธรรมบาลี

คำชี้แจง ขอความกรุณาแสดงความคิดเห็นตามแบบประเมินความพึงพอใจ ในการจัดกิจกรรม โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด ช่องระดับความพึงพอใจ

1 = มีความพึงพอใจน้อยมาก

2 = มีความพึงพอใจน้อย

3 = มีความพึงพอใจปานกลาง

4 = มีความพึงพอใจมาก

5 = มีความพึงพอใจมากที่สุด

รายการ	ระดับความพึงพอใจ				
	5	4	3	2	1
1. ด้านอาคารสถานที่					
1.1 สถานที่ทำการพัฒนากิจกรรมมีความพร้อมในการจัดกิจกรรมดังกล่าว					
1.2 สถานที่เหมาะแก่การอบรม และการพัฒนากิจกรรมที่สำคัญ					
1.3 ในสถานที่ทำการพัฒนากิจกรรมมีสื่อและอุปกรณ์เพื่อการเรียนรู้ อย่างพอเพียง					
1.4 สถานที่ในการพัฒนากิจกรรมมีความสะอาดและปลอดภัย					
1.5 อาคารที่พักมีความสะอาดและปลอดภัย					
2. ด้านรูปแบบของกิจกรรม					
2.1 รูปแบบของกิจกรรมได้อาศัยการสนับสนุนจากอาจารย์ และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย					
2.2 รูปแบบของกิจกรรมทำให้ผู้เข้าร่วมมีความใส่ใจในกิจกรรมมากขึ้น					
2.3 รูปแบบกิจกรรมมีขั้นตอนที่ชัดเจน และมีระเบียบในการปฏิบัติ					
2.4 รูปแบบกิจกรรมใช้วิธีการที่หลากหลาย และสอดคล้องกับการพัฒนาครูสอนศีลธรรม					
2.5 กิจกรรมดังกล่าว มีการกำหนดแนวทางที่เหมาะสมในแต่ละวัน					
3. ด้านวิทยากร					
3.1 วิทยากรจัดลำดับขั้นตอนในการจัดกิจกรรม มีลำดับขั้นตอนที่ดีมาก					
3.2 วิทยากรใช้ระยะเวลาในการบรรยายที่ใช้ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมมาก					
3.3 วิทยากรมีความรู้ความสามารถในการบริการ เช่นการตอบคำถาม ชี้แจงข้อสงสัย					
3.4 วิทยากรแนะนำ และบริการด้วยความเสมอภาคมีความเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ					
3.5 วิทยากรใช้อุปกรณ์และเครื่องมือประกอบการจัดกิจกรรมได้อย่างน่าสนใจ					

รายการ	ระดับความพึงพอใจ				
	5	4	3	2	1
4. ด้านบรรลุมิติวัตถุประสงค์					
4.1 ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรของโรงเรียนพระปริยัติธรรม, การสอนศีลธรรมแผนกธรรมบาลี					
4.2 ผลการเข้าร่วมกิจกรรมท่านเข้าใจวิธีการบริหารจัดการชั้นเรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม, แผนกธรรมบาลี นำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนได้					
4.3 ผลการเข้าร่วมกิจกรรม ท่านสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ ผู้เรียน และนำไปสู่การทำวิจัยในเบื้องต้นได้					
4.4 ท่านได้รับความรู้ และประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรม อย่างคุ้มค่า และสามารถเข้าใจ และนำไปปฏิบัติเกี่ยวกับความเป็นครูสอนศีลธรรมที่ดีได้					
4.5 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม เต็มใจที่จะเข้าร่วม เพื่อแก้ปัญหาของตนเอง และผู้เรียน					

ผลการประเมินของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ตาราง 13 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างข้อความกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

ข้อที่	คะแนนการประเมินของ ผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	IOC	สรุปผล การประเมิน
	1	2	3	4	5			
1	0	+1	+1	+1	+1	4	.80	ใช้ได้
2	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
3	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
4	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
5	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
6	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
7	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
8	+1	0	+1	+1	+1	4	.80	ใช้ได้
9	0	+1	+1	+1	+1	4	.80	ใช้ได้
10	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
11	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
12	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
13	+1	+1	0	+1	+1	4	.80	ใช้ได้
14	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
15	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
16	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
17	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
18	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
19	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
20	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
21	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
22	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
23	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
24	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
25	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
26	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
27	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
28	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
29	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	ใช้ได้
30	+1	+1	+1	0	+1	4	.80	ใช้ได้

ตาราง 14 ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก
1	.721	16	.806
2	.690	17	.622
3	.833	18	.768
4	.681	19	.620
5	.652	20	.656
6	.710	21	.804
7	.747	22	.831
8	.676	23	.733
9	.704	24	.668
10	.829	25	.457
11	.731	26	.641
12	.840	27	.715
13	.794	28	.694
14	.815	29	.710
15	.734	30	.652

มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .457-.833

ค่าความเชื่อมั่น (α) ของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .971

Reliability

Notes

Output Created		10-SEP-2024 11:02:36
Comments		
Input	Active Dataset	DataSet0
	Filter	<none>
	Weight	<none>
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data File	30
	Matrix Input	
Missing Value Handling	Definition of Missing	User-defined missing values are treated as missing.
	Cases Used	Statistics are based on all cases with valid data for all variables in the procedure.
Syntax		RELIABILITY /VARIABLES=VAR00001 VAR00002 VAR00003 VAR00004 VAR00005 VAR00006 VAR00007 VAR00008 VAR00009 VAR00010 VAR00011 VAR00012 VAR00013 VAR00014 VAR00015 VAR00016 VAR00017 VAR00018 VAR00019 VAR00020 /SCALE('ALL VARIABLES') ALL /MODEL=ALPHA /SUMMARY=TOTAL.
Resources	Processor Time	00:00:00.00
	Elapsed Time	00:00:00.00

[DataSet0]

Scale: ALL VARIABLES

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.960	20

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.971	30

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
VAR00001	111.6333	230.585	.721	.970
VAR00002	111.7333	231.168	.690	.970
VAR00003	111.7333	225.857	.833	.969
VAR00004	111.5667	233.495	.681	.970
VAR00005	111.7000	232.286	.652	.970
VAR00006	111.8000	231.269	.710	.970
VAR00007	111.7333	228.892	.747	.970
VAR00008	111.6667	231.126	.676	.970
VAR00009	111.6000	232.524	.704	.970
VAR00010	111.6333	227.137	.829	.969
VAR00011	111.6667	231.057	.731	.970
VAR00012	111.4333	230.806	.840	.970
VAR00013	111.6000	229.559	.794	.970
VAR00014	111.8000	226.786	.815	.969
VAR00015	111.7667	228.875	.734	.970
VAR00016	111.7667	226.185	.806	.970
VAR00017	111.8667	232.671	.622	.971
VAR00018	111.7000	228.769	.768	.970
VAR00019	111.6333	233.689	.620	.971
VAR00020	111.6667	232.575	.656	.970
VAR00021	111.5000	229.914	.804	.970
VAR00022	111.5667	228.116	.831	.969
VAR00023	111.7000	229.528	.733	.970
VAR00024	111.7667	231.357	.668	.970
VAR00025	111.6667	235.885	.457	.972
VAR00026	111.5667	235.426	.641	.971
VAR00027	111.5333	233.499	.715	.970
VAR00028	111.6333	233.413	.694	.970
VAR00029	111.9000	228.645	.710	.970
VAR00030	111.9333	230.823	.652	.971

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
1	180	4.0333	.94485
2	180	4.1944	.66934
3	180	4.2389	.83475
4	180	3.6222	1.00921
5	180	3.5722	.85894
6	180	3.6444	1.07601
7	180	3.7222	.98057
8	180	3.2556	.58969
9	180	4.0611	.98686
1 0	180	3.5222	1.05415
1 1	180	4.5056	.66431
1 2	180	4.4778	.55386
1 3	180	4.4500	.67910
1 4	180	4.5500	.59114
1 5	180	4.4556	.79328
1 6	180	3.3500	.82878
1 7	180	4.3278	.73104
1 8	180	3.7667	.74818
1 9	180	4.0889	.71916
2 0	180	3.7056	1.12710
2 1	180	3.6500	.96575
2 2	180	4.0944	.55630
2 3	180	4.2278	.70774
2 4	180	4.4611	.66319
2 5	180	4.3611	.64091
2 6	180	3.9222	.63822
2 7	180	4.4667	.61089
2 8	180	3.6889	.82074
2 9	180	3.7222	1.00865
3 0	180	3.5111	1.08050
	180	3.7854	.30882
	180	4.1715	.27144
	180	4.0403	.25779
	180	3.9454	.41197
	180	3.9856	.15829
Valid N (listwise)	180		

Correlations

Pearson Correlation	1	.800**	-.118	.158*	.080	-.015	-.131	.020
Sig. (2-tailed)		.000	.116	.034	.287	.846	.079	.793
N	180	180	180	180	180	180	180	180
Pearson Correlation	.800**	1	.139	.177*	-.029	.081	-.147*	.012
Sig. (2-tailed)	.000		.063	.017	.704	.280	.050	.874
N	180	180	180	180	180	180	180	180
Pearson Correlation	-.118	.139	1	.000	-.092	.270**	.078	.121
Sig. (2-tailed)	.116	.063		.995	.219	.000	.296	.105
N	180	180	180	180	180	180	180	180
Pearson Correlation	.158*	.177*	.000	1	-.044	-.016	-.019	.450**
Sig. (2-tailed)	.034	.017	.995		.560	.833	.795	.000
N	180	180	180	180	180	180	180	180
Pearson Correlation	.080	-.029	-.092	-.044	1	-.023	-.045	.369**
Sig. (2-tailed)	.287	.704	.219	.560		.757	.550	.000
N	180	180	180	180	180	180	180	180
Pearson Correlation	-.015	.081	.270**	-.016	-.023	1	.112	.462**
Sig. (2-tailed)	.846	.280	.000	.833	.757		.135	.000
N	180	180	180	180	180	180	180	180
Pearson Correlation	-.131	-.147*	.078	-.019	-.045	.112	1	.667**
Sig. (2-tailed)	.079	.050	.296	.795	.550	.135		.000
N	180	180	180	180	180	180	180	180
Pearson Correlation	.020	.012	.121	.450**	.369**	.462**	.667**	1
Sig. (2-tailed)	.793	.874	.105	.000	.000	.000	.000	
N	180	180	180	180	180	180	180	180

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Variables Entered/Removed^a

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1			Stepwise (Criteria: Probability-of- F-to-enter <= . 050, Probability-of- F-to-remove >= .100).
2			Stepwise (Criteria: Probability-of- F-to-enter <= . 050, Probability-of- F-to-remove >= .100).
3			Stepwise (Criteria: Probability-of- F-to-enter <= . 050, Probability-of- F-to-remove >= .100).

a. Dependent Variable:

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.462 ^a	.214	.209	.14076
2	.650 ^b	.423	.416	.12094
3	.763 ^c	.583	.576	.10310

a. Predictors: (Constant),

b. Predictors: (Constant), ,

c. Predictors: (Constant), , ,

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	.958	1	.958	48.362	.000 ^b
	Residual	3.527	178	.020		
	Total	4.485	179			
2	Regression	1.896	2	.948	64.809	.000 ^c
	Residual	2.589	177	.015		
	Total	4.485	179			
3	Regression	2.614	3	.871	81.975	.000 ^d
	Residual	1.871	176	.011		
	Total	4.485	179			

a. Dependent Variable:

b. Predictors: (Constant),

c. Predictors: (Constant), ,

d. Predictors: (Constant), , ,

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	2.839	.165		17.182	.000
		.284	.041	.462	6.954	.000
2	(Constant)	1.934	.181		10.654	.000
		.288	.035	.469	8.219	.000
		.234	.029	.457	8.007	.000
3	(Constant)	.901	.199		4.521	.000
		.294	.030	.479	9.836	.000
		.243	.025	.475	9.746	.000
		.234	.028	.401	8.220	.000

a. Dependent Variable:

Excluded Variables^a

Model	Beta In	t	Sig.	Partial Correlation	Collinearity Statistics
					Tolerance
1	.457 ^b	8.007	.000	.516	1.000
	.380 ^b	6.302	.000	.428	.999
2	.401 ^c	8.220	.000	.527	.998

a. Dependent Variable:

b. Predictors in the Model: (Constant),

c. Predictors in the Model: (Constant), ,

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation
1	180	3.9333	.85613
2	180	4.1556	.99621
3	180	4.4056	.56630
4	180	4.7056	.51456
5	180	3.2556	1.10924
1	180	4.5500	.60974
2	180	4.5167	.60237
3	180	3.3333	1.03027
4	180	4.3333	.73233
5	180	3.4222	1.14314
1	180	4.5778	.62495
2	180	4.4667	.69636
3	180	4.3889	.63764
4	180	4.4389	.70246
5	180	4.4889	.64720
1	180	4.4167	.82472
2	180	4.0944	.65755
3	180	4.3500	.75098
4	180	4.3611	.70722
5	180	3.7444	.75578
	180	4.0911	.35459
	180	4.0311	.38219
	180	4.4722	.30764
	180	4.1933	.35369
	180	4.1969	.16145
Valid N (listwise)	180		

ประวัตินักวิจัย

1. ชื่อ – สกุล พระมหาไพจิตร อุตตมธมโม (สาข่อง), ดร.
2. ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาปรัชญา ศาสนาและวัฒนธรรม
3. ประวัติการศึกษา
 - ปริญญาตรี ศาสตาศาสตรบัณฑิต (ศน.บ.) ศาสนาและปรัชญา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย
 - ปริญญาโท (ศษ.ม.) การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 - ปริญญาเอก (ศษ.ด.) การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
4. ประวัติการทำงาน
 - ผู้อำนวยการศูนย์บริการวิชาการ มมร.วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย
- 5.ผลงานทางวิชาการ
6. ผลงานการวิจัย
 - หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างทัศนคติการบริหารจัดการขยะมูลฝอยตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารเทศบาลเมือง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง, 2562.
 - ผู้ร่วมวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสำนักงานเทศบาลเมือง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง, 2562.
 - ผู้ร่วมวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนระบบ e-Learning สาขาวิชาปรัชญา ศาสนาและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย, 2563.
7. สถานที่ทำงานปัจจุบัน
 - มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ถนนพหลโยธิน ตำบลสนับทึบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

ประวัตินักวิจัยร่วม

1. ชื่อ – สกุล ดร.วรรณัท พรมศรี
2. ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาวิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
3. ประวัติการศึกษา
นักธรรมเอก - ประโยค 3
ปริญญาตรี รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (ร.บ.) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ. 2542
ปริญญาโท (M.A.) การศึกษามหาบัณฑิต (ร.ม.) สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พ.ศ. 2546
ปริญญาเอก (Ph.D.) พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พธ.ด.) พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2556
4. ประวัติการทำงาน
ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพุทธศาสนาและ
ปรัชญา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 – 2562
ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาวิจัยพุทธศาสตร์และ
ปรัชญา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 - ปัจจุบัน
5. ผลงานทางวิชาการ
ประสงค์ พรมศรี. (2565). *การบริการภavanaทำจิตให้สงบตามคำสอนของพระพุทธเจ้า*. พุทธปรัชญาปริทัศน์,
ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2565), หน้า 254-268.
<http://ojs.mbu.ac.th/index.php/jbpe/article/view/1720>
6. ผลงานการวิจัย
พระมหาสมบัติ คุณณสโก (ทวีคุณ), วรรณัท พรมศรี และ พระครูวุฒิชัยธรรมสาร. (2567). การบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายในอนาคตของอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี. *วารสารแสง
อีสาน*, 21(2), (TC1 2)
Prasong Promsri, Sitthiporn Khetjoi, Nathaorn Chuachan, Prasert Chompomma,
Thaworn Worabuttara, Pongmanut Deed, Phattharachai Uthaphan,
Radchaneeboon Neadpuckdee & Prachan Chachikul. (2023) . The
Development of the Strategic Plan with Family, Community, and Buddhism to
Build Social Protection Against Drugs in Thai Vulnerable Youth. *International
Education Studies*. 16(3), 91-96. (Q2)
<https://ccsenet.org/journal/index.php/ies/article/view/0/48787>

Prachan Chachikul, Sombat Taweekoon, Chakkree Sricharumedhiyan, Chuleeporn Nahuanin, Phattharachai Uthaphan, Radchaneebon Neadpuckdee & Prasong Promsri. (2022). The Development of Youth Network for Strengthening Social Adaptation of Thai Vulnerable Juveniles. *Journal of Education and Learning*, 12(1), 61-66. (Q2)

<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1381267.pdf>

Radchaneebon Neadpuckdee (Corresponding author), Natthakit Siriwatthanathakun, Buncha Kietjarungphan, Prachan Chachikul, Phattharachai Uthaphan, Prasong Promsri, (2022). The Development of the Integrated Curriculum of the Buddhist Morals for Strengthening Social Adaptation of Vulnerable Youth. *Journal of Educational Issues*, 8(1), 546-556. (Q2)

<https://www.researchgate.net/publication/361400705>

Phattharachai Uthaphan, Saccarak Rai sa- nguan¹, Aphichit Mueaithaisong, Artit Phanphoon¹, Somkhuan Karsapone, Sakdipong Sopajorn, Radchaneebon Neadpuckdee, Prasong Promsri¹ & Prachan Chachikul. (2022) Using an Integrated Training Course with Family, Community, and Buddhism in solving Unintended Pregnancies among Vulnerable Thai Youth. *Higher Education Studies*, 12(4), 137-142. (Q2)

<https://ccsenet.org/journal/index.php/hes/article/view/0/48080>

Phattharachai Uthaphan, Radchaneebon Neadpuckdee, Prasong Promsri, Prachan Chachikul. (2022). A Study on an Inter-Institutional Collaboration of Family, Community, and Buddhism for Thai Vulnerable Youth. *Journal of Educational*, 8(2), 835-844. (Q2)

<https://macrojournal.org/index.php/jei/article/view/1139>

7. สถานที่ทำงานปัจจุบัน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ถนนราษฎร์คณิง บ้านโนนชัย ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000 โทร. 082-856-5936 E-mail : sonk101@hotmail.com

ประวัตินักวิจัยร่วม

1. ชื่อ – สกุล ดร.มนตรี รอดแก้ว
2. ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย
3. ประวัติการศึกษา
 - นักธรรมเอก ประโยค 1 - 2
 - ปริญญาตรี ศาสนศาสตรบัณฑิต (ศน.บ.) สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2552
 - ปริญญาโท (M.A.) รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (ร.ม.) สาขาวิชาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พ.ศ. 2554
 - ปริญญาเอก (Ph.D.) รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ร.ด.) รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม พ.ศ. 2564
4. ประวัติการทำงาน
 - ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอาจารย์ประจำหลักสูตร เมื่อวันที่ 2 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2558 - ปัจจุบัน
 - เป็นคณะกรรมการประสานงานวิจัยระดับวิทยาเขต ตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2563 - ปัจจุบัน
 - เป็นคณะกรรมการบริหารวารสารนิสิตวัง ตั้งแต่วันที่ 28 เมษายน 2560 - ปัจจุบัน
 - ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยฝ่ายกิจการนักศึกษา ประจำปีการศึกษา 2566
 - สาขาที่มีความชำนาญเป็นพิเศษ การเมืองการปกครอง, การพัฒนาสังคม และการปกครองคณะสงฆ์ไทย
5. ผลงานทางวิชาการ
 - ดร.มนตรี รอดแก้ว. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างการเมือง เศรษฐกิจชุมชน และสังคม. วารสารนิสิตวัง, ปีที่ 24 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2565), หน้า 30-41.
 - ดร.มนตรี รอดแก้ว. (2565). บทบาทพระสงฆ์เกี่ยวกับการเมืองการปกครองของผู้นำโดยยึดหลักรัฐศาสตร์ตามแนวพระพุทธศาสนา. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น, ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (เมษายน - มิถุนายน 2565)
 - มนตรี รอดแก้ว, (2559). การปกครองคณะสงฆ์ไทย. ขอนแก่น : หจก.โรงพิมพ์คลังน่านวิทยา. 190 หน้า. ISBN : 978-616-208-093-7
6. ผลงานการวิจัย
 - หัวหน้าโครงการวิจัย การพัฒนากิจกรรมฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติดในระบบบังคับบำบัดโดยวัด (วิถีพุทธ) : ศึกษากรณีวัดถ้ำกระบอก จังหวัดสระบุรี, 2561.

หัวหน้าโครงการวิจัย ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาตรี คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการปกครอง ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย, 2563.

หัวหน้าโครงการวิจัย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาทฤษฎีทางการเมืองและจริยศาสตร์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ, 2560.

หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนแบบโยนิโสมนสิการ วิชารัฐศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์ ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1, 2564.

ผู้ร่วมวิจัย เรื่อง การศึกษาพฤติกรรมของนักเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา, 2563.

ผู้ร่วมวิจัย เรื่อง บทบาทในการส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของคณาจารย์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2563.

7. สถานที่ทำงานปัจจุบัน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ถนนพหลโยธิน ตำบลสนับทึบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170 โทร.08-222-39256
E-mail : domnum2531@gmail.com

ประวัตินักวิจัยร่วม

1. ชื่อ – สกุล ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก
2. ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต
3. ประวัติการศึกษา
 - ปริญญาตรี ศาสนศาสตรบัณฑิต (ศน.บ.) สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 - ปริญญาโท ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (ศน.ม.) สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 - ปริญญาเอก รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ร.ด.) สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
4. ประวัติการทำงาน
 - ระบุสาขาที่มีความชำนาญเป็นพิเศษ รัฐศาสตร์
5. ผลงานทางวิชาการ
6. ผลงานการวิจัย
 - ผู้ร่วมวิจัย การสร้างคุณค่าทางจริยธรรมในวรรณคดีไทยเพื่อสังคมที่ยั่งยืน, 2563.
 - ผู้ร่วมวิจัย พุทธจริยธรรมประยุกต์บูรณาการนโยบายต่อต้านคอร์รัปชันภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย, 2563.
 - ผู้ร่วมวิจัย ประสิทธิภาพการใช้หลักอริยฐานธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย, 2563.
7. สถานที่ทำงานปัจจุบัน
 - มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย 42000 โทร. 098 5865 276 E-mail : artit.saengchawek@gmail.com

ประวัตินักวิจัยร่วม

1. ชื่อ – สกุล พระครูสังฆรักษ์ ยศวีร์ ปมุตโต, ดร.
2. ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชารัฐศาสตรมหาบัณฑิต และรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
3. ประวัติการศึกษา
 - ปริญญาตรี (ร.บ.) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 - ปริญญาโท (ร.ม.) รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 - ปริญญาเอก (ร.ด.) รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
4. ประวัติการทำงาน
 - อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชารัฐศาสตรมหาบัณฑิต และรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
5. ผลงานทางวิชาการ
 -
6. ผลงานการวิจัย
 -
7. สถานที่ทำงานปัจจุบัน
 - อาคาร B 7.4 ชั้น 2 คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เลขที่ 248 หมู่ 1 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170 โทร.08-51619745 / weacha@hotmail.com